

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ HAYVAN MOTİFLİ
GELENEKSEL REKREASYONEL ETKİNLİKLERİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Muhammet Ali CANCA

**TRABZON
Şubat, 2015**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ HAYVAN MOTİFLİ
GELENEKSEL REKREASYONEL ETKİNLİKLERİN İNCELENMESİ**

Muhammet Ali CANCA

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek Lisans
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Danışmanı
Doç. Dr. Fatih BEKTAŞ**

**TRABZON
Şubat, 2015**

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

**Bu çalışma jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 20 / 02 / 2015**

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Fatih BEKTAŞ

Üye : Doç. Dr. Selami YÜKSEK

Üye : Yrd. Doç. Dr. Miraç AYDIN

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

**Doç. Dr. Nevzat YİĞİT
Enstitü Müdürü**

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Muhammet Ali CANCA

20 / 02 / 2015

ÖN SÖZ

Boş zamanların yeterli ve düzenli bir şekilde değerlendirilmesinin bireyin kimlik kazanmasında, sağlıklı ve mutlu bir toplum oluşmasında oldukça önemli bir olgudur. Aynı zamanda rekreatif aktivitelere yönelik tutumları belirleyici birçok kişisel ve çevresel öge bulunmaktadır. Bu bağlamda tez çalışmasında, somut olmayan kültürel miras ve doğal yaşamın getirdiği ritüellerle birlikte şekillenen rekreatif etkinliklerden *atmacılık* ve *boğa güreşlerinin* bölge insanı üzerindeki önem ve etkilerine dair ayrıntılara değinilmiştir. Atmaca ve boğalara yüklenen anlam ve sevgi, bireylerin kendilerini ait hissettikleri etkinliklerin bütün zorluklarına rağmen tıpkı yüzyıllarda önce yapıldığı gibi yaşatılmasındaki gerekçeler ve hassasiyetler ile mevcut sorunlar incelenmiştir.

Son olarak araştırmanın gerçekleştirilmesinde, hiçbir desteği esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Fatih BEKTAŞ'a, görüşme yapmayı kabul eden kaynak kişiler ve manevi desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen aileme katkılarından dolayı sonsuz teşekkür ediyorum.

Muhammet Ali CANCA

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÖZET	viii
ABSTRACT	x
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
1. GENEL BİLGİLER	1
1. 1. Giriş	1
1. 1. 1. Araştırmanın Amacı	3
1. 1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	3
1. 1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1. 1. 4. Araştırmanın Varsayımları	5
1. 1. 5. Tanımlar	5
2. LİTERATÜR TARAMASI	7
2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	7
2. 1. 1. Zaman	7
2. 1. 1. 1. Çalışma Zamanı	8
2. 1. 1. 2. Çalışma Dışı Zaman	8
2. 1. 1. 2. 1. Boş Zaman	8
2. 1. 1. 2. 1. 1. Boş Zaman Kavramının Tarihsel Gelişimi	9
2. 1. 1. 2. 1. 2. Boş Zaman Sınıflandırılması	10
2. 1. 1. 2. 1. 2. 1. Sürelerine Göre Boş Zaman	10
2. 1. 1. 2. 1. 2. 2. Değerlendirme Amacına Göre Boş Zaman	10
2. 1. 2. Rekreasyon	10
2. 1. 2. 1. Rekreasyonun Özellikleri	11

2. 1. 2. 2. Rekreasyonun Sınıflandırılması	12
2. 1. 2. 3. Rekreasyon Planlaması	13
2. 1. 2. 4. Rekreasyona Duyulan İhtiyacın Nedenleri	13
2. 1. 2. 5. Rekreasyon ve Spor	14
2. 1. 2. 5. 1. Seyirci Olarak Pasif Katılım	15
2. 1. 2. 5. 2. Sporcu Olarak Aktif Katılım	15
2. 1. 2. 6. Rekreasyon ve Turizm	16
2. 1. 2. 6. 1. Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerine Olan Talebin Artış Nedenleri	17
2. 1. 2. 7. Rekreatif Etkinliklere Katılımı Destekleyen Unsurlar	17
2. 1. 2. 7. 1. Sosyal Unsurlar	17
2. 1. 2. 7. 2. Ekonomik Unsurlar	18
2. 1. 2. 7. 3. Fiziki Çevre Unsurları	19
2. 1. 2. 8. Açık Alan Rekreasyon GÜdüleri ve Rekreasyon Deneyim Tercihleri	19
2. 1. 2. 9. Çalışma Hayatı ve Rekreasyon	20
2. 1. 3. Kültür	21
2. 1. 3. 1. Kültürel Miras	21
2. 1. 3. 1. 1. Somut Kültürel Miras	22
2. 1. 3. 1. 2. Somut Olmayan Kültürel Miras	24
2. 1. 3. 1. 2. 1. Atmacacılık	24
2. 1. 3. 1. 2. 2. Boğa güreşleri	26
2. 2. Literatür Taramasının Sonucu	27
3. YÖNTEM	28
3. 1. Araştırmanın Modeli	28
3. 2. Araştırma Grubu	28
3. 3. Verilerin Toplanması	30
3. 3. 1. Veri Toplama Araçları	31
3. 3. 1. 1. Görüşme	31
3. 3. 1. 1. 1. Atmacacı Görüşme Formu	31
3. 3. 1. 1. 2. Boğacı Odak Grup Görüşme Formu	32
3. 3. 1. 1. 3. Boğa Güreşleri Seyircisi Görüşme Formu	32
3. 3. 1. 2. Gözlem	32
3. 3. 1. 2. 1. Gözlem Boyutları	33
3. 3. 2. Veri Toplama Süreci	33
3. 3. 2. 1. Geçerlik ve Güvenlik	34

3. 4. Verilerin Analizi	35
4. BULGULAR	37
4. 1. Atmacacılık	38
4. 2. Boğa Güreşleri	50
5. TARTIŞMA	66
5. 1. Katılımcı	66
5. 2. Rekreatif Tercihler	69
5. 3. Ritüeller	70
5. 4. Hazırlık ve Eğitim / Organizasyon ve Tesis	71
5. 5. Atmacalar ve Avlanma / Boğalar ve Güreş	73
5. 6. Bakım	74
5. 7. Statü	76
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	77
6. 1. Sonuçlar	77
6. 1. 1. Varlığı ve İşlerliğinin Tespitine İlişkin Sonuçlar	77
6. 1. 2. Tercih Edilme Nedenlerine İlişkin Sonuçlar	78
6. 1. 3. Mevcut Sorunlarına İlişkin Sonuçlar	78
6. 2. Öneriler	79
6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	79
6. 2. 1. 1. Potansiyellerinin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler	79
6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	80
7. KAYNAKLAR	81
8. EKLER	85
9. ÖZ GEÇMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİLERİ	99

ÖZET

Doğu Karadeniz Bölgesindeki Hayvan Motifli Geleneksel Rekreatif Etkinliklerin İncelenmesi

Bu çalışmada, somut olmayan kültürel miras öğeleri atmacacılık ve boğa güreşlerinin, varlığı ve işlerliğinin tespit edilerek; tercih edilme nedenleri ile mevcut potansiyellerinin geliştirilmesine yönelik bulguların saptanması amaçlanmıştır.

Araştırmaya konu geleneksel rekreatif etkinliklerin doğal halleriyle bütünsel bir şekilde değerlendirilebilmesi için nitel çalışma yönteminin *kültür analizi* deseni kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğü *doyum noktası* olarak belirlenen çalışmanın araştırma grubu atmacacılar, boğacılar ve seyirciler olmak üzere toplam 26 kişinin dahil edildiği 3 örneklem grubundan oluşmaktadır. Birinci örneklem grubunu oluşturan atmacacılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yaklaşımı ile tespit edilen atmacacı dernekleri üyeleri arasından seçilen 5 kişiyle temsil edilmiştir. İkinci örneklem grubu olan boğacılar yine amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yaklaşımı ile belirlenmiş son beş yıldır aktif olarak boğacılık yapan 12 kişi ile temsil edilmiştir. Üçüncü örneklem grubu olan seyirciler ise olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden küme örnekleme yaklaşımı ile belirlenmiş 9 kişi ile temsil edilmiştir.

Araştırmada nitel veri toplama araçlarından görüşme ve gözlem yöntemleri kullanılmıştır. Görüşme yönteminin uygulama aşamasında üç farklı örneklem grubu için araştırmacı tarafından iki bireysel görüşme ve bir odak grup görüşme formu olmak üzere üç ayrı *standartlaştırılmış açık uçlu görüşme* formu hazırlanmıştır. Çalışmanın birinci örnekleme olan atmacacılarla yapılan bireysel görüşmeler için geliştirilmiş *atmacacı görüşme formu* (Ek 1) 2 tanesi demografik olmak üzere ilgili kavramlar açısından mevcut algıları incelemeye yönelik 22 sorudan oluşmaktadır. İkinci örnekleme oluşturan boğacılarla yapılan odak grup görüşmeleri için geliştirilmiş *boğacı odak grup görüşme formu* (Ek 2) 19 sorundan oluşmaktadır. Üçüncü örnekleme oluşturan seyircilerle gerçekleştirilen bireysel görüşmeler için geliştirilmiş *boğa güreşleri seyircisi görüşme formu* (Ek 3) 3 tanesi demografik olmak üzere 13 sorundan oluşmaktadır. Gözlem yönteminde tercih edilen *yapılandırılmamış alan çalışması* araştırmacının katılımcı gözlem metoduyla çalıştığı konuya ilişkin kültürün içine girmeye, bir parçası olmaya çalışarak araştırma süresince yapılan gözlemler alan notu olarak kaydedilmiştir. Bu aşamada araştırmacı tarafından geliştirilen 8 maddelik *gözlem formu* (Ek 4) kullanılmıştır.

Veri toplama sürecinde örneklem gruplarıyla yapılan görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiş olup, kaynak kişilerin izniyle kayıt altına alınmıştır.

Araştırmada derinlemesine analize imkân tanıyan *içerik analizi* tekniği kullanılmıştır. Gözlem notları ve görüşmelerden elde edilen veriler değişiklik yapılmadan metin haline getirilerek uzman görüşüne sunulmuştur. Örneklem gruplarının birer kategori olarak değerlendirildiği çalışmada 3 kategori altında veriler dört aşamada analiz edilmiştir. Bunlar (1) verilerin kodlanması, (2) temaların bulunması, (3) kodların ve temaların düzenlenmesi, (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklindedir. Örneklem gruplarını temsil eden kategoriler altında gerçekleştirilen *genel bir çerçeve içinde yapılan* kodlama sonrası çalışmanın bütünselliği açısından kategorilerin ortak yönlerini ifade edebilecek temalar altında demografik sorular hariç her bir soru, bir kavram çerçevesinde incelenmiştir.

Bu bağlamda Atmacacılar kategorisi, 7 tema altındaki 20 kavram çerçevesinde 188 kod üretilirken; Boğacılar kategorisi yine 7 tema altındaki 19 kavramla 198 kod ile temsil edilmiştir. Seyirciler kategorisi ise 4 tema altındaki 10 kavram çerçevesinde 160 kod üretilmiştir.

Sonuç olarak, *atmacacılık* ve *boğa güreşleri* bütün zorluklarına rağmen bir yaşam tarzı ve tutku olarak benimsenen, sosyal ve kültürel öğeleriyle asırlar önce nasılsa bugünde aynı şekilde kabul gören bölgenin önemli birer sosyalleşme etkinliği ve ritüelleri olarak yaşatılmaktalar. Tutkunları tarafından cesaret, güç ve güzellik simgesi olarak görülen atmaca ve boğalar, sahipleri için birer gurur kaynağı oldukları gözlemlenmiştir. Atmacacılıkta bireysel katılımın, boğa güreşlerinde ise aile ile katılımın ön plana çıktığı etkinliklerde katılım tarihi ve süresine ilişkin zaman planlaması yapıldığı, etkinliklerle bölge insanının çalışma düzeni arasında ahenkli bir uyum olduğu tespit edilmiştir. Atmacacılık ve boğa güreşleri her ne kadar doğada boş zaman uğraşısı olarak algılansa da tutkunları tarafından, boğalar masa üstünde tekrar tekrar güreştirilerek, doğaya geri bırakılan atmacalar ise belleklerde bıraktıkları tavırlarıyla yıl boyunca sohbetlere konu edilerek günlük hayatta yer aldıkları gözlemlenmiştir. Boğa güreşlerinin bölgedeki yapılış amacı ile Avrupa ve Latin Amerika ülkelerindeki amaçtan tamamen farklı olduğu tespit edilmiştir. Doğu Karadeniz bölgesinde yaşatılmakta olan geleneksel rekreatif faaliyetlerin yörede etkili olduğu, geliştirilebileceği, sosyal, kültürel, tanıtım ve turizm alanlarında kullanılabileceği görüşü kabul edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Gelenek, Etnografya, Atmacacılık, Boğa Güreşleri, Rekreasyon

ABSTRACT

The Examination Of Traditional Animal Recurrent Theme Based Recreative Activities In Black Sea Region

In this study, it is aimed to determine the findings for improving existing potentials of intangible cultural heritage elements *atmacacılık* and bullfighting, and the reasons of their being preferred, by determining their existence and functionality.

The ethnography pattern of the qualitative studying system has been used to assess the recreative activities, which are the subject of the survey, wholly in their natural way. The research group of the survey consists of 3 sample group which include 26 people categorized as *atmacacılar*, *boğacılar* and *audiences*. The sample mass of the survey has been determined as *saturation point*. The *atmacacılar* which is the base of the first sample has been represented by 5 people who have been chosen among the members of the *atmacacı* association diagnosed through the *snowball sample approach*. The *boğacılar* which is the second sample group has been represented by 12 people doing *boğacılık* for the last 5 years who has been diagnosed through the *standard sample approach*. The *audiences* which is the third sample group has been represented by 9 people who have been diagnosed through the group sample approach which is one of the *probability based sample methods*.

In the survey; observation and consultation methods have been used which are one of the tools of qualitative data acquisition. At the stage of application of consultation method; 3 spare standardized open-ended consultation form have been prepared. Amongst them there are 2 individual consultation forms and one focus group consultation form prepared by the researcher for the 3 different sample groups. *The atmacacı consultation form* (Appendix 1) which has been developed for the individual interviews with the first sample of the survey, *atmacacılar* consist of 22 questions and two of them is demographical. *Boğacı focus group consultation form* (Appendix 2) which has been developed for the focus interviews with the second sample, *boğacılar* consist of 19 questions. *Bullfights audience consultation form* (Appendix 3) which has been developed for individual interviews with the third sample, *audiences*, consists of 13 questions and three of them is demographical. *Unstructured field study* which is preferred in the observation method, observations in which joiner tries to absorb into the the culture of the subject and be a part of it has been recorded as the observation field note.

At this stage; *the observation form* (Appendix 4) consisting of 8 articles has been used.

During the phase of data acquisition, interviews fulfilled through the sample have been performed face to face and recorded through the permission of the source people. In the research; the technique of content analysis which gives the opportunity of deeply analysis has been utilised. Observation notes and the data obtained from the interviews have been presented to the specialist view as a text without doing a modification on it. In the research in which sample groups have been assessed as a category, the data have been analysed under the 3 categories and 4 stages. These are the encodement of the data attainment of the themes, arrangement of codes and themes, identification of the verities and interpretation.

In this context; while the category of *atmacacılar* is producing 188 codes under 7 themes with 20 concepts, the category of *boğacılar* has been represented again under 7 themes with 19 concepts through 198 codes. The category of audiences has been produced with 160 codes under 4 themes through 10 concepts.

As a result; *atmacacılık* and bullfights have still been being kept alive as an activity of socialization and rituals with their social and cultural elements which have been adopted as a life style and passion as it used to be centuries ago despite its all difficulties. *Atmaca* and bulls which are accepted as a symbol of power and beauty by their fans have been observed as a source of pride for its owners. While in *the atmacacılık* individual joinment is on the ground, in *the bullfights* family joinment is on the ground. In these activities; it has been detected that time schedule has been done about the joinment date and time and there is a colloration between the activites and the working order of the local people. Despite their being perceived as a spare time activity in nature, bulls have been made fought on the tables again and again by their fans and when it comes to the *atmacalar* which have been left again to the nature have been a subject to the conversations during the year. On the other hand; it has been detected that the purpose of bullfights' being done in the area and the purpose in Latin America and Europe are totally different from each other. The view of traditional recreative activities which are being kept alive in Black Sea Region is effective in the area, its possibility of being developed and its being used in social, cultural, promotion and tourism fiels can be accepted.

Keywords: Culture, Tradition, Ethnography, *Atmacacılık*, Bullfights, Recreation

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Atmacacı Bireysel Görüşme Formu Örneklem Grubu	29
2.	Boğacı Odak Grup Görüşme Formu Örneklem Grubu	30
3.	Boğa Güreşleri Seyircisi Görüşme Formu Örneklem Grubu	30
4.	Atmacacı Örneklem Grubunun Katılımcı Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	38
5.	Atmacacı Örneklem Grubunun Rekreatif Tercihler Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	40
6.	Atmacacı Örneklem Grubunun Ritüeller Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	40
7.	Atmacacı Örneklem Grubunun Hazırlık ve Eğitim Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	42
8.	Atmacacı Örneklem Grubunun Atmacalar ve Avlanma Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	44
9.	Atmacacı Örneklem Grubunun Bakım Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	46
10.	Atmacacı Örneklem Grubunun Statü Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	49
11.	Boğa Güreşleri Örneklem Gruplarının Katılımcı Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	50
12.	Boğa Güreşleri Örneklem Gruplarının Rekreatif Tercihler Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	54
13.	Boğa Güreşleri Örneklem Gruplarının Ritüeller Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	55
14.	Boğa Güreşleri Örneklem Gruplarının Organizasyon ve Tesis Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	57
15.	Boğacılar Örneklem Grubunun Boğalar ve Güreş Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	61
16.	Boğacılar Örneklem Grubunun Bakım Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	63

17.	Boğacılar Örneklem Grubunun Statü Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular	65
-----	--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Atmacacılık ve boğa güreşleri bölümlerine ait kategori, tema ve kavramlar listesi	37

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

<u>Fotoğraf No</u>	<u>Fotoğraf Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Sahibine tabii olma aşamasındaki acemi bir atmaca ile usta atmacacı	92
2.	Usta atmacacının kolunda avlanmak için sabırsızlanan atmaca	92
3.	Usta atmacacıları izleyen acemiler	93
4.	Av sonrası usta atmacacılar	93
5.	Tenta	94
6.	Tenta'da kızılısırtlı örümcek kuşu ile atmaca yakalanmasını görüntülemeye çalışan fotoğrafçı	94
7.	Atmacacılık kültürünü koruma ve yaşatma derneği toplantısı (Arhavi)	95
8.	Uluslararası yırtıcı kuşlar festival afişi	95
9.	Uluslararası yırtıcı kuşlar festival seremonisi	96
10.	Uluslararası yırtıcı kuşlar festivali Türkiye ve Türkmenistan kabileleri	96
11.	Artvin / Kafkasör boğa güreşleri	97
12.	Boğa güreşleri seyircisi - 1	97
13.	Boğa güreşleri seyircisi - 2	98
14.	Halk oyunları gösterisi	98

KISALTMALAR LİSTESİ

- Unesco** : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
Tük : Türkiye İstatistik Kurumu

1. GENEL BİLGİLER

1. 1. Giriş

Doğu Karadeniz bölgesinde önemli birer rekreatif etkinlik olan *atmacacılık* ve *boğa güreşleri* yüzyıllar boyunca Orta Asya'dan, Anadolu'ya, farklı flora ve faunaların doğayla kucaklaştığı ortamlarda gelişmiş Türk kültür mirasının önemli birer ritüeli olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Tarihsel süreç içerisinde bu kavramların şekillenmesi, hızla gelişen ve değişen dünyada zaruri ihtiyaçların toplum yaşamı üzerindeki etkilerinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

İnsanoğlu yaratıldığı günden bu yana yaşam uğruna mücadele vermiştir. ... Bu yüzden ilk edindiği davranışlardan biri avlanmak olmuştur. İlk başta küçük hayvanları avlamakla başlayan bu mücadele, zamanla daha da ilerletilmiştir. Farklı hayvanlar avlanmış ve evcilleştirilmiştir (Aliyeva 2013).

... İnsanın ilkel sürüden avcı toplayıcı, tarım ve sanayi toplumlarına geçiş sürecinde, avcılığın ekonomik, sosyal, siyasi, dinî faaliyetler sonucunda çeşitli anlamlar kazandığını görürüz (Kaya, 2009).

Oğuz boylarının avcı kuşları ongun (totem) olarak seçmeleri (Çoruhlu, 1997), Orhun Abidelerinden Dede Korkut Kitabına kadar çeşitli yazılı kaynaklarda bulunan bilgiler, avcılığın Türk kültüründe de özel bir yere sahip olduğunu gösterir (Kaya, 2009).

Türklerde, avcılık önemli bir rekreasyonel etkinlik olmakla birlikte aynı zamanda savaşa hazırlık eğitimidir. Hükümdarların ava giderken orduyu da yanlarında götürmeleri hatta bu etkinliklerin görkemli bir askeri bir manevra niteliğinde olması, günümüzde yapılan savaş tatbikatlarıyla amaç olarak neredeyse aynıdır (Türkmen, 2009).

Caferoğlu (1970) Bozkır Türk devletçiliğinin en önemli unsurlarından biri olan avcılığı *milli devlet sporu* olarak nitelendirerek, avcılığın inanç, itikat ve geleneklerle bir kült hâline getirildiğini ifade etmektedir (aktaran: Türkmen, 2009).

Çoruhlu (1995) Avcı kuşların, Orta Asya Türk topluluklarında koruyucu ruh ve asalet sembolü olarak kabul edilip, İslâmiyet'ten önceki Türk devletlerinde hükümdarların ve devletin ileri gelenlerinin güç, kuvvet ve kudretinin bir göstergesi olduğunu, İslâmiyet sonrası ise alplığın ve yiğitliğin temsilcileri olduğunu aktarmaktadır (aktaran: Türkmen, 2009).

Osmanlı döneminde ise avcı kuş ile avlanma ve bu tip kuşların yetiştirilmesi düzenli ve sistemli olarak bir devlet teşkilatı hâline gelerek resmiyet kazanmıştır. Av herkese özgü bir uğraş olmayıp, istenildiği gibi avlanılamaz ve avcı kuş beslenemezdi (Işık, 1986'dan aktaran: Türkmen, 2009).

Dünyanın en heyecan verici gösterilerinden sayılan boğa güreşlerinin kökeni çok eskilere dayanıyor. Yüzyıllar boyu insanların hayatında önemli yere sahip olan bu hayvan, cesareti ve gücü simgeliyor. ... Hayvancılıkta boğalar diğer hayvanlardan farklı olarak yarı serbest halde tutulmuşlar. Böylece onlar tabii vahşiliğini, aynı zamanda saf kanını korumuşlar. ... Ta eskiden beri boğası veya atı olan kişiler sosyal düzeyi iyi olanlardı. Her hayvancılık yapan kişinin hayalinde boğa beslemek vardı. Boğa bayramlarının getirisi ve şanı adı kadar büyüktü. Dövüştürmek ya da kurban vermek için vahşi boğalar yetiştirmek her çobanın gururlanacağı bir olaydı (Aliyeva, 2013).

Dünya genelinde her ne kadar boğa güreşleri denince ilk akla gelen terimler arena, matador, güç ve boğa ölümleri, olsa da ülkemizde bu ritüelin özünde bu kavramların olmadığı aksine *barıştırmak* ve *tanıştırmak* terimlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Boğaların yaz aylarında götürüldükleri yaylalarda yarı vahşi bir ortamda kalmaları bir lider seçimini zorunlu kılmaktadır. Doğa kanunları gereği sürünün en güçlüsünün lider olduğu bu güreşler esnasında boğaların birbirine zarar vermesinin önlenmesi için düz alanda hakem ve veteriner kontrolü altında gerçekleştirilmesi ilkesine dayanmaktadır.

Atmacacılık ve Boğa güreşleri sadece tarım ve hayvancılıkla yaşamını sürdürmekte olan yöre insanı tarafından sürdürüldüğü düşünülse de yapılan gözlemlerde kent kültürüyle yetişmiş insanların bu etkinliklere ilgisinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu kişilerin Atmacacılık ve Boğa güreşlerine aktif veya pasif olarak katılmalarında şehir hayatından uzaklaşıp doğa ile bütünleşme isteği, stres atma ve tutku gibi faktörlerin etkili olduğu söylenebilir.

Tüm bu işler nasıl yorumlanırsa yorumlansın, mantıksal bir dürtü veya gereksinim olarak değerlendirilmelidir. Bilindiği gibi, gelişmiş ülkelerde rekreasyonel faaliyetler yoğunlaşmış ve insan yaşamının bir parçası olmuştur (Sun,1985).

Tarımsal topluluklarda boş zaman kavramı, gerekli günlük görevlerin ve mevsimlerin ritimleri tarafından yapılır ve hayatın ayırık bir parçası olmaktan ziyade hayatın içine gömülüdür (Suiçmez, 2000). Haliyle bölgenin kuşların göç yolu üzerinde bulunması, avcı kuşlarla ilgili bir geleneği olan ve doğayla sürekli iç içe olan yöre insanının, rekreasyonel etkinlik olarak atmacacılık ile uğraşmaları bir rastlantı değildir. Aynı şekilde denizden biraz daha uzaklaşıp yüksek kesimlere bakıldığında tarım yapılamayacak arazilerde hayvancılıkla uğraşmak zorunda kalan bireyler için boğa güreşleri sosyalleşmenin, mutluluğun ve umudun kendisidir.

Kültürel mirasın bireyle ilişkisinin somut hali rekreasyon ile ortaya çıkmaktadır. Birey kendini yeniden bulma, tanıma, yenilenme, dinlenme sürecine ihtiyaç duyar (Özgüç, 2003). Kendini gerçekleştirme aşamasına ulaşabilmesi için bireyin kendini ait hissettiği, kendini tanıma olanağı bulunduğu zamana ve mekânlara ihtiyacı vardır (Kurtar, 2012). Rekreasyona duyulan ihtiyaç, rekreasyon faaliyetlerinin kişisel ve toplumsal olarak sağladığı faydalardan ileri gelmektedir (Karaküçük, 2005). Çünkü insanlar içinde bulunduğu kültürün kurallarını, inançlarını ve değerlerini tutumlarına ve davranışlarına yansıtabilirler (Akgül, 2011). Ancak bu şekilde fiziksel ihtiyaçlarını gerçekleştirmenin ötesinde kendinin ve yaşamının anlamına erişme imkânı bulur (Kurtar, 2012).

Bu bağlamda atmacacılık (fotoğraf 3, 4) ve boğa güreşleri (fotoğraf 11) özellikle günlük işlerin bittiği ve günlük işlere ara verilmesi gerektiği dönemlere denk gelmesi yöre insanı için oldukça zor ve sıkıntılı geçen çalışma günlerinden sonra doğanın bütün güzelliklerinin yaşanabileceği, severek yapılan birer boş zaman faaliyetidir.

1. 1. 1. Araştırmanın Amacı

Doğu Karadeniz bölgesindeki hayvan motifli geleneksel rekreasyonel etkinliklerin değerlendirilmesini konu alan bu etnografik çalışmanın temel amacı, bir ritüel haline dönüşmüş *Atmacacılık* ve *Boğa güreşleri* hakkında kaynak kişilerin öznel düşünce ve duygularının odak grup ve bireysel görüşmeler aracılığıyla sistemli olarak incelenerek; bu geleneklerin varlığı ve işlerliğinin tespit edilmesidir. Bu doğrultuda bir dizi alt amaç söz konusudur. Bunlardan ilki yöre insanı tarafından tercih edilme nedenlerinin belirlenmesidir. Diğer bir alt amaç, potansiyellerinin geliştirilmesine yönelik önerilerin ortaya konulması ve mevcut sorunlarının tespit edilebilmesidir. Çalışmada bu alt amaçlar doğrultusunda elde edilecek yapılar arasında ilişkilerin belirlenmesi ve bu kültür mirasının bilimsel platforma taşınabilmesi de hedeflenmektedir.

1. 1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Türkiye’de rekreasyon alanının, toplum nezdinde ki genel yapısının ve gelecekteki konumunun sorgulanabilmesi için temelde, rekreasyonun var olan yapısının, genel söylem ve pratiklerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu yapının incelenmesinde, katılımcıların beklentileri, ritüellerin varlığı ve işlerliğinin tespit edilmesi, söylemlerin nasıl değerlendirilebileceğinin anlaşılması hatta yapılması istenen değişikliklerin içeriğine dair bilgi sağlanabilir.

Rekreasyon alanında yapılan çalışmaların çoğunluğunun popüler kültür üzerinde yoğunlaşmaları ve bir şekilde varlığını sürdüren kültürel etkinliklerin, görmezden gelinmesi bu çalışmaları bir araştırma kategorisi olmaktan öteye götürmemiştir. Türk toplumunda yüz yıllardır süre gelen adeta gündelik yaşamla bütünleşmiş geleneksel boş zaman etkinlikleri mevcut olmasına rağmen bu etkinliklerle ilişkin çok az sayıda akademik çalışma mevcuttur. Örneğin yapılan alan taraması sonucunda, doğu Karadeniz bölgesinde çok ciddi bir boş zaman etkinlikleri olarak varlıklarını sürdüren *atmacacılık* ve *boğa güreşleri* herhangi bir araştırmada rekreatif etkinlik kapsamında değerlendirilmemiş.

Bu çalışmada, bölge insanının gündelik yaşam ve yaşam tarzının da dahil edildiği boş zaman etkinliklerinin kendi doğal ortamında ve doğrudan incelenmesi, rekreasyon kavramını daha görünür, daha geniş bir kavram olarak ele alınmasına olanak tanımaktadır.

Araştırma sonucunda, yüzyıllardan beri uygulanmakta olan bu aktiviteler, her ne kadar farklı bir amaç için ortaya çıkmış olsalar da günümüzdeki konumları gereğince, bu boş zaman etkinliklerini yaşatan kişilerin görüş ve deneyimleri tespit edilmiş ve bu ritüellere ilişkin temel unsurlar ana başlıklar altında sunulmuştur. Araştırma, kaynak kişilerin özgül deneyimlerine dayansa da bu etkinliklerin tarihsel gelişim süreçlerinin analizine ve nesnel kuramsal yaklaşımlara da yer verilmiştir. Bu önerilerin, rekreatif etkinliklerin planlamasına ve verimliliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bölgenin turizm olanaklarına ve gelişmişlik düzeyine ilişkin bir gösterge olanağı sağlayacağı beklenmektedir.

Son olarak rekreasyon ve ritüel kavramının bir arada sunulduğu nitel bir araştırmanın, rekreasyon alanına sunulması, araştırmanın özgünlüğü ve alanda çalışma yapacak araştırmacılara ışık tutması açısından katkıda bulunma potansiyeli yüklemektedir.

1. 1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu araştırmanın, *atmacacılık* bölümü 2013 yılında Rize'nin Pazar, Ardeşen ve Artvin'in Arhavi ilçelerinde bulunan 5 kaynak kişi dâhil edilirken, *boğa güreşleri* bölümüne 2013 yılında Artvin/Derekapı festivalinde 6'şar kişiden oluşan 2 odak grup görüşmesi ile 2 bireysel derinlemesine görüşme ve Artvin/Kafkasör festivalinde ise 7 bireysel derinlemesine görüşme olmak üzere toplamda 26 katılımcı ile sınırlandırılmıştır.
- Araştırma, bilgi toplama aracı olarak görüşme ve gözlem yöntemleri ile elde edilen bilgiler ile sınırlıdır.

- Boğa güreşleri konusunda yapılan odak grup görüşmesi, ulaşım problemi, etkinlik alanlarının yoğunluğu, konunun oldukça geniş bir alana yayılması nedenlerinden dolayı aynı gün içerisinde, 6'şar kişilik iki grup üzerinde 19 temel soru üzerinden gerçekleştirilmiştir.
- Rekreasyonel etkinlik kapsamında Atmacacılık ve Boğa güreşlerini konu alan ilk akademik çalışmadır. Dolayısıyla ilk çalışmanın taşıyabileceği eksiklikleri ve sınırlılıkları taşımaktadır.

1. 1. 4. Araştırmanın Varsayımları

- *Atmacacılık ve boğa güreşleri* konularında yapılan, derinlemesine bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmesinde, kaynak kişilerin soruları içtenlikle, araştırmaya katkı sağlamak amacıyla yanıtladıkları varsayılmıştır.
- Araştırmacının tarafsız ve yansız olarak gözlem ve görüşme yaptığı, kaynak kişilerin örneklemini yeterince temsil ettiği varsayılmıştır.
- Araştırmada kullanılan veri toplama modelinin geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ve araştırmanın amaçlarına hizmet ettiği varsayılmıştır.
- Niteliksel araştırmaların derinlemesine verilere ulaşmak için yapıldığı göz önüne alınarak zaman zaman kaynak kişilerce sorulan sorular dışında fakat konuya farklı bakış açısı bakma olanağı tanıyan bilgiler aktarılmış bu bilgilerin çalışmanın içeriğini zenginleştirdiği varsayılmıştır.

1. 1. 5. Tanımlar

(Usta) Atmacacı: Milli parklar genel müdürlüğü onaylı sertifikalı, atmacanın yakalanmasından, eğitilmesine ve avlanmaya kadar her türlü aşamayı bilen ve uygulayan kişilere verilen unvandır.

Birlikte avlanmak: Atmacanın sahibine tabii olup, av görüldüğü andan itibaren aynı anda ve aynı yönde uyumlu hareket edebilme deneyimleridir.

Tenta: Kızılsırtlı örümcek kuşunun yem olarak kullanıldığı, genellikle yüksek kesimlerde atmacaların göç yolları üzerinde kurulan atmaca yakalama noktaları.

Kapan, Ragi, Kandara: Kızılsırtlı örümcek kuşunu yakalamak için kullanılan farklı çalışma mekanizmasına sahip tuzak çeşitleridir.

Belbağı: Acemi atmacanın kaçmaya çalışırken kendine zarar vermesini önlemek amacıyla göğüs kafesini saran güvenlik bağı.

Zil: Atmacanın avlanma esnasında doğada kaybolmasının önüne geçilmesi için ayaklarına ve kuyruğu bağlanan küçük hareketler esnasında dahi ses çıkaran materyal.

Kışlamak: Çok iyi atmacanın doğaya bırakılmayıp özel kafes içerisinde tüy dökmesi sağlanarak gelecek yıl sahibiyle bütünleşmiş bir atmaca elde edilmesidir.

Boğacı: Güreşçi boğa yetiştiricisi.

Buzak (Buzağı): Ana sütüyle beslenen sığır yavrusu.

Padok: Boğaların arenaya alınmadan önce son kontrollerin yapıldığı alan.

Peşrev: Yağlı güreşlerin başlangıcında elleri bacaklara vurarak yapılan gösteri.

Uçlamak: Boğaların boynuzlarının eğe veya benzeri aletlerle sivriltilmesidir.

Ağıl (Yatak): Buranın etrafı ya ağaçla çevrilidir, ya da çitle çevrilidir.

Roş: Kırılmış doğal arpada, yumurta ve kuru üzüm eklenerek yapılan arpa hamuru.

Ayı yağı sürmek: Güreşte rakip boğanın korkup kaçmasını sağlamak için boğanın alnına sürülür.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Bu bölümün amacı araştırmanın kavramlarıyla ilişkili olabilecek benzer araştırmalarla çalışmaya genel bir çerçeve çizilmesidir.

2. 1. 1. Zaman

Literatürü incelediğimizde, toplumdan topluma, kültürden kültüre hatta bireyden bireye farklılık gösteren zaman kavramının birçok araştırmacı tarafından yapılmış farklı tanımları vardır ve üzerinde fikir birliğine varılmış tek bir zaman tanımının var olduğunu söylemek oldukça güçtür. Örneğin, bazı Yunan filozofları zamanı gök cisimlerinin hareketiyle açıklamaya çalışmış, Platon zamanın ruhun yaratılışından önce var olduğunu, Aristoteles de hareketin ölçüsü olduğunu kabul etmiştir. Soruna eğilen filozofların genel olarak iki konuya ağırlık verdikleri söylenebilir. Bunlardan birincisi; zaman ile fiziksel dünya arasındaki ilişki, diğeri ise zaman ile bilinç arasındaki ilişkidir (Güngörmüş, 2007).

Günlük hayatta karşılaşılan ve peş peşe gelişen bütün olaylar *zaman* denilen soyut bir kavramı düşünmeye zorlamaktadır. Çünkü çok değerli olan bu zaman kavramı içerisinde olaylar sıralanır, yaşanır ve değerlendirilir. Zaman kavramı dışında meydana gelen hiçbir olay ve olgu olamaz. Zaman hayattır ve zamanı boşa geçirmek hayatı boşa geçirmek anlamı taşımaktadır (Baltaş ve Baltaş, 1987).

Zaman, insanoğlu için yaradılıştan bu yana büyük önem taşımaktadır, insanın gelişiminde ve mesleki başarısında zaman anlayışının payı büyüktür. Bu, fertler kadar toplumlar için de böyle gelişmiştir. İş hayatını, sosyal ilişkilerini, eğlence ve dinlenme alışkanlıklarını bu anlayış içerisinde düzenleyen toplumlar, diğer toplumlara nazaran daha fazla gelişmişlerdir. Yani gelişmiş ülkelerin, zaman kullanımı konusunda biçimlenmiş ülkeler olduğunu söylemek mümkündür. Bu, gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasındaki en önemli farklardan birisini ortaya koymaktadır. (Binarbaşı, 2006).

Zamanı iyi kullanabilmek, insanın kendisine, çalışma hayatına, sosyal hayatına, dinlenme ve eğlenmesine, biyolojik ve fizyolojik gereksinimlerinin karşılanmasına ayırdığı zaman arasındaki dengeyi iyi kurabilmesine bağlıdır (Karaküçük, 2008).

Zamana esas teşkil eden, çalışma zamanı ve çalışma dışı zamandır. Sanayileşme, zaman kavramına yeni açılımlar getirmiş ve *çalışma dışı zaman* anlayışı kazandırmıştır (Tel, 2007).

2. 1. 1. 1. Çalışma Zamanı

İşe bağımlı zaman, çalışma saati dışında kalan, ancak çalışma için hazırlık ve işe gidiş-geliş sürelerini içeren zaman, uğraşılan işle veya ikinci işle ilgili normal mesai dışı yapılması gereken mesleki uğraşlar (Gökalp, 2007).

2. 1. 1. 2. Çalışma Dışı Zaman

Tezcan (1994) Çalışma dışı zamanı fizyolojik gereksinimler, çalışma dışı zorunluluklar ve kendi isteği ile yaptığı etkinlikleri kapsayan zaman dilimi olarak ifade etmektedir.

Hayatımızı idame ettirebilmek adına sürdürdüğümüz çalışmadan sonra bize kalan zamanın belli bir kısmı uyku, yemek içmek, vücut bakımı vb. fizyolojik ihtiyaçlar için harcanmaktadır. Ayrıca barınma ve giyim ihtiyaçlarının karşılanması için alışverişe çıkmak, temizlik yapmak gibi işler de çalışma dışı zorunluluklar altında yer tutmaktadır. Geriye kalan kısım ise tamamen bize ait olan, tüm sosyal ve bireysel sorumluluk ve zorunluluklardan uzak, özgür irademizle ve dilediğimiz faaliyetlerle ilgilenecek harcayabileceğimiz zamanı ifade etmektedir ve bu zaman *boş zaman* olarak tanımlanmaktadır (Göral, 2013).

2. 1. 1. 2. 1. Boş Zaman

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak çalışma saatleri giderek azalmakta ve insanların kendilerini gerçekleştirmek için sahip oldukları zaman artmaktadır. Boş zaman bireyin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorunluluklardan ya da bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteğiyle seçeceği bir etkinlikle uğraşacağı zamandır (Tezcan, 1994).

Samdahl (1988) 'e göre boş zaman; sürdürülmekte olan etkileşimle ilintili ve kendine özgü bir algı örüntüsü olarak görülebilir. Kazanılan değil, işlenebilen ve yaşanan bir şeydir. Bireyler boş zamanları yaşadıklarında ve içinde buldukları boş zamana katılım durumları ve boş zaman biçimlendirmelerine göre, yaşadıkları boş zamandan bir doyum almaktadırlar (aktaran: Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

Boş zaman, insanın zorunluluklara bağlı olmadan, amaç, şart koşmadan, kişinin eğilim ve arzusu yönünde, kendi örf, adet ve geleneklere uygun tarzda başkaları ile birlikte veya yalnız başına meşguliyeti ve dinlenmesi için hak ettiği zamandır (Karaküçük, 2005).

Boş zaman diliminin önemi, aidiyet duygusu hissettirecek etkinliklerle bireyin doyum sağlaması ve yenilenmesine olanak tanıyarak zorlaşan yaşam koşulları karşısında kişinin mukavemetini geliştirmesidir.

2. 1. 1. 2. 1. 1. Boş Zaman Kavramının Tarihsel Gelişimi

Boş zaman ilkel toplumlarda yiyecek sorunu, güvenlik ve temel ihtiyaçların ortadan kalkması ile başlamıştır, yapılan av sonrası kutlama, fırtına sonrası sevinme veya dua etme olarak görülmüştür. İkel toplumlarda çalışma, kültür ve yaşam arasında bir ayrım bulunmamaktadır. Topluluğun her üyesi çalışmak zorundaydı, çalışma dışı zamanlardaki oyunlara ve ritüellere herkes katılırdı. Günümüzde boş zaman etkinliği olarak yapılan avlanmak, yüzmek, ata binmek, el sanatları günlük yaşamın birer parçasıydı (Torkildsen, 1992'den aktaran: Tel, 2007).

Sabanın bulunuşu, çapa kültürü, bahçe tarımından tarla tarımcılığına geçişi sağlamıştır. Tarım sayesinde insanın ekip biçmeye, yenilebilir otlar ve bitkilerle, yenilmeyenleri ayırmaya başlamış ve hayvanları evcilleştirilmesi ile yerleşik köy düzenine geçilmiştir. Toplumda yaşayan insanlarda belirli bir iş bölümü başlamıştır. Çalışmanın konusunun, aletlerin ve ürünlerin bu biçimde değişmesi, uygarlık tarihinde boş zaman kavramının doğmasına yol açmıştır. Yapılan savaşlar sonucu elde edilen kölelerin emeğine dayanan bir hayat tarzına geçişle birlikte mülkiyet sahibi kişilerde, emek dışında kalan bir zamana sahip olmuştur. Bu zaman ise felsefe, müzik, mimari alanlarında yeni gelişmelerin yaşanmasına sebep olacaktır. Bu dönemde boş zaman, mülkiyet sahibi olan, özgür kesimlere tanınan bir hak, bir yaşam biçimi durumuna gelmiştir (Aydoğan, 2000).

18. yüzyılın başlarında meydana gelen ekonomik ve sosyal yenilikler, her alanda olduğu gibi, boş zamanların değerlendirilmesi konusunda da kendisini hissettirmiştir. Makineleşme sayesinde günlük, haftalık, aylık, yıllık olarak boş zamanlarda bir artış meydana gelmiştir (Gülbahçe, 1996).

Kraus ve Curtis (1982)'e göre boş zamanları değerlendirme, önceleri iş sonrası bir eğlence olarak görülürken günümüzde bireyin kültürel zenginliğinin bir parçası olarak görülmektedir. İş ve boş zaman kavramları zamanla değişmiş ve modern bir anlayışa kavuşmuştur (aktaran: Tel, 2007).

2. 1. 1. 2. 1. 2. Boş Zaman Sınıflandırılması

2. 1. 1. 2. 1. 2. 1. Sürelerine Göre Boş Zaman

Bireylerin boş zaman süreleri incelendiğinde;

- 1) Uzun süreli boş zamanlar; çocukluk dönemi, toplumsallaşma süreci içinde pasif konumda olunan yaşam dilimi; yıllık izinler, emeklilik dönemi,
- 2) Kısa süreli boş zamanlar; günlük çalışma saatlerinin dışında; hafta sonları ve Kısa süreli tatiller olarak gruplandırılabilir (Aslan, 2005).

2. 1. 1. 2. 1. 2. 2. Değerlendirme Amacına Göre Boş Zaman

- 1) Sportif boş zaman; insanların amatör olarak, özgürce ve severek spor yapmak için ayırdıkları boş zaman dilimidir.
- 2) Yaratıcı boş zaman; insanların yaratıcı yetenekler (resim, heykel yapımı, el sanatları vb.) için ayırdıkları boş zaman dilimidir.
- 3) Sosyal boş zaman; insanların sosyal etkinliklere katılmak (eş, dost ziyaretleri, aile veya arkadaş toplantıları gibi) için ayırdıkları boş zaman dilimidir.
- 4) Turistik boş zaman; insanların turizm olayına katılmak için ayırdıkları boş zaman dilimidir. Turizm olayına katılma süresi içinde, zorunlu etkinlikler dışında kalan zaman dilimiyle ilgilidir (Hazar, 2003).

2. 1. 2. Rekreasyon

İnsanlar, çeşitli büyüklüklerde ve farklı zamanlarda ortaya çıkan boş zamanlarında; uzaklaşmak, dinlenmek, hava değişimi, gezme-görme, sağlık, beraber olma, heyecan duyma, farklı yaşantılar elde etme gibi pek çok amaçla, ev dışında veya ev içinde, açık veya kapalı alanlarda ya da pasif-aktif şekillerde, kent içinde veya kırsal alanlarda etkinliklere katılmaktadırlar. Rekreasyon, insanların boş zamanlarında yaptıkları bu etkinlikleri ifade eden bir kavramdır ve insanın çalışma saatleri dışındaki boş zamanında katıldığı faaliyetlerle ilgilidir. Boş zamanın günlük, hafta sonları, yıllık izinler ve daha uzun tatiller ile emeklilik gibi dönemlerinde birçok alanda yapılan ve çok çeşitliliği olan aktiviteler söz konusudur (Karaküçük, 1999).

Kelly (2000) rekreasyonun, amacımız ne olursa olsun bizi bütünleyen ve sağlığınıza tekrar kavuşturan bir olgu olduğunu belirtmiştir. Yalnızca işe geri dönebilmek için yenilenmediğimize, yaşamımız için yenilendiğimize vurgu yapmıştır. Rekreasyonun yaşamımızın bir parçası olduğundan ve yalnızca kendine has özel bir değeri olduğundan bahsetmiştir. Yenilenme unsurunun rekreasyonun bir parçası olduğundan, yalnızca birey için değil, toplumsal yapı için de faydası olduğundan söz etmiştir (aktaran: Göral, 2013).

İnsanın yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkilerden tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya devam ettirmek, aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, isteğe bağlı ve gönüllü olarak, ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinliklere rekreasyon denir (Karaküçük, 1999).

2. 1. 2. 1. Rekreasyonun Özellikleri

Rekreasyonun diğer etkinliklerden ayrılan çok sayıda temel özelliği bulunmaktadır.

- 1) Rekreasyon faaliyetlerinin seçimi gönüllü olmalıdır.
- 2) Özgürlük hissi verir.
- 3) Faaliyetlere devam ve iştirak etme zorunluluğu bulunmamalıdır.
- 4) Rekreasyon, boş zamanda yapılır.
- 5) Her yaştaki ve cinsteki insanların faaliyetlere katılımlarına imkân verir.
- 6) Rekreasyonel faaliyetler, her türlü açık veya kapalı alanlar ile her mevsim ve iklim şartlarında uygulanabilmektedir.
- 7) Rekreasyon çok çeşitli faaliyetleri içerir.
- 8) Rekreasyon haz neşe sağlayan bir faaliyettir.
- 9) Rekreasyon kişinin kendisini ifade edebilme ve yaratıcı olabilmesine imkân sağlayıcı faaliyetler içermelidir.
- 10) Rekreasyonun her kişiye göre bir amacı vardır.
- 11) Rekreasyon, toplumun geleneklerine, törelerine, ahlaki ve manevi değerlerine uygun olmalı ve sosyal değerlere ters düşmemelidir.
- 12) Rekreasyon, bir faaliyet yapılırken, ikinci veya daha fazla faaliyetlere de ilgi duyma veya gerçekleştirme imkânı verir.
- 13) Rekreasyon eylemi, planlı veya plansız, beceri sahibi kişilerle veya beceri sahibi olmayan kişilerle, organize olmuş ya da olmamış mekânlarda yapılabilmektedir (Güngörmüş, 2007).

2. 1. 2. 2. Rekreasyonun Sınıflandırılması

Rekreasyonun sınıflandırılması, rekreasyonun fonksiyonlarına veya çeşitli kriterlerine bağlı olarak şekillenmektedir. Kişi, hangi amaç ve istek doğrultusunda bir rekreatif faaliyete katılmaya karar vermiş ise, buna uygun bir rekreasyon çeşidi ortaya çıkmaktadır. İnsanların her biri için ayrı ayrı amaçlar ve isteklerin bulunabileceği, buna paralel olarak da çok çeşitli rekreatif etkinliklerin olduğu düşünülürse, kesin bir gruplama veya çeşitlendirme yapmanın zorluğu da ortaya çıkacaktır (Karaküçük, 1999).

Karaküçük (1999)'a göre bu sınırlamalar içerisinde rekreasyonun amaçlarına ve çeşitli kriterlere göre iki bölümde incelenebilir:

- 1- Amaçlarına göre rekreasyonun sınıflandırılması
 - a) Dinlenme
 - b) Kültürel
 - c) Toplumsal
 - d) Sportif
 - e) Turizm
 - f) Sanatsal

- 2- Çeşitli kriterlere göre rekreasyonun sınıflandırılması
 - a) Yaş faktörüne göre
 - b) Faaliyete katılanların sayısına göre
 - c) Zamana göre
 - d) Kullanılan mekana göre
 - e) Sosyolojik muhtevaya göre

Rekreasyon özel işlevleri dikkate alınarak belirli eylem ve durgunluk hallerine göre de sınıflandırılabilir (Akesen, 1978'den aktaran: Karaküçük, 1999).

1. Ticari rekreasyon
2. Sosyal rekreasyon
3. Uluslararası rekreasyon
4. Estetik rekreasyon
5. Fiziksel rekreasyon
6. Orman rekreasyonu

2. 1. 2. 3. Rekreasyon Planlaması

Rekreasyon planlaması, çevre tasarımının bilgi ve tekniğini, serbest zamanı, açık alanları, enerji ve parayı insan ihtiyaçlarına uygun olarak kullanabilme alternatifleri yaratan sosyal bilimlerle birlikte kullanarak, insanların serbest zamanları ile mekân arasında ilişki kuran bir yöntemdir. Rekreasyon planlamasının en önemli amacı şehir yaşamı ve çevresinden, el değmemiş doğal kaynaklara dek uzanan doğal çevrenin kalitesini yükseltmektir. Bunun dışında, toplumun doğal çevresini daha estetik, güvenli, işlevsel, zevk verici ve verimli hale getirmek, var olan altyapı olanaklarını yeni katkılarla iyileştirmek, rekreasyon konusunda toplumsal hizmet sunmak, kamu ve özel sektör mülkiyetindeki rekreasyon kaynaklarının geleceğe yönelik dağılımında, karar vericiye yönlendirici bilgiler vermek, toplum kalkınması ile ilgili konularda, kendi alanında politik karar verecek olanları teknik yönden bilgilendirmek, topluma hizmet veren her türlü sektör ve birimle iletişim ve işbirliği kurmak da rekreasyon planlarının ve rekreasyon planlamasının amaçlarıdır (Tatar, 2000).

2. 1. 2. 4. Rekreasyona Duyulan İhtiyacın Nedenleri

Rekreasyona duyulan ihtiyaç, rekreasyon faaliyetlerinin kişisel ve toplumsal olarak sağladığı faydalardan ileri gelmektedir.

Kişisel yönden:

- Fiziki sağlık gelişiminin yaratılması,
- Ruh sağlığı kazandırılması,
- İnsanı sosyalleştirmesi,
- Yaratıcılık,
- Kişisel beceri ve yeteneğin gelişmesi,
- Çalışma başarısı ve iş verimine etkisi,
- Ekonomik hareketlilik,
- İnsanı mutlu etmesi,

Toplumsal yönden:

- Toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlama,
- Demokratik toplum yaratılması, rekreasyona duyulana ihtiyacın nedenlerinden bazılarını oluşturmaktadır (Burcher, 1972; Nixon, 1969; Jenny, 1956; Corbin, 1970; Tezcan, 1982; Erkan 1975; Köknel, 1993'den aktaran: Karaküçük 1999).

2. 1. 2. 5. Rekreasyon ve Spor

Spor geçmişten günümüze, birçok fonksiyonu ile beraber amatör ve profesyonel şekilleriyle intikal etmektedir. Sporun, profesyonel yönü onun meslekleşmiş halini ifade eder ve bu, rekreasyonla olan ilişkisinin dışında kalan bir durum ortaya koyar. Sporun amatör yönü ise, rekreasyonla çeşitli durumlarda ilişkilendirilebilecek, ancak zaman zaman amatör görüntüsüne rağmen meslekleşmiş bir durum ortaya koyması nedeniyle, rekreasyonel anlayışın dışında kalabilecek ve esas itibarıyla inceleme konumuzu da teşkil edecek bir alanı oluşturmaktadır. Spor bir boş zaman uğraşısı olarak yani amatörce yapılan şekliyle ancak bir rekreatif faaliyet özelliği taşımaktadır (Karaküçük, 1999).

Rekreasyonun faaliyet çeşitlerinden biri olan spor, hareket, çeşitlilik, değişkenlik, sağlık, macera, kendini tanıma keşfetme ve diğer sosyo-kültürel özellikleri ile rekreasyon açısından önemli bir rekreasyonel değer taşımaktadır (Karaküçük, 1999).

Çamlıyer (1991) Sportif etkinliklere katılımın bireyde fiziksel, psikolojik, sosyal, kültürel ve eğitsel bir oluşumu beraber getirdiğini ifade etmiştir (aktaran: Ergül, 2008). Spor, bireyin bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimini sağlayan bir eylem biçimidir. Bireysel gibi görülen spor; imkân, ortam, hedef ve yapılaş şekliyle sosyaldır ve sosyal bir çevrede yapılır. Modern toplumlarda, boş zamanların değerlendirilmesinde en çok başvurulan yollardan birisidir (Gökalp, 2007).

Spor, rekreasyonun en kapsamlı, çeşitli ve ilgi çeken alanlarından birini oluşturmaktadır. Spor ve rekreasyon karşılıklı olarak birbirlerini etkiler. Spor insanların rekreatif ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir hareket alanı sağlarken, rekreasyon da sporun toplumda yaygınlaşması, tanınması ve sportif başarılar elde edilmesinde önemli roller üstlenmiştir. Spor bu rolünü genellikle herkes için spor, her yerde spor veya sağlık için spor gibi etkinlik rollerini yerine getirerek gerçekleştirmektedir (Karaküçük, 1999).

Spor, sağlıklı yaşamda insanların mutlu olması, çevresindekilere mutluluk dağıtması ve günümüz dünyasının stresini atmak için birey, takım ve ekiple yapılacak en güzel uğraştır. Kendisi ve başkaları ile yarışmadan, sağlık için yapılan sporun insanı sosyal yapan ve kötü alışkanlıklardan uzak tutan yönü de vardır (Alparslan, Kılıçgil, ve Başpınar, 2003).

Spor sosyal bir kurum olarak, toplum hayatıyla çok yoğun bir şekilde ilişkilidir. Aynı zamanda sporun nitelik ve öneminin anlaşılması ve yaygınlaşmasında, boş zamanın sportif faaliyetlerle doldurulmasının yeri küçümsenemez. Farklı meslek ve statüdeki bireyleri spora aktif olarak çekebilme yollarından birisi de, bu fertlerin, boş zaman faaliyetlerinde spor yapma eğilimlerini teşvik etmektir (Erkal, 1982).

İnsanların serbest zamanlarında sportif faaliyetlere aktif katılmayı tercih etme oranının yüksek olmasında ki iki temel neden sporun kişisel ve toplumsal gelişime katkı sağlamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca sportif faaliyetlerin çalışma rahatlığı, her yaşın, her cinsin ve herkesin zevk ve isteklerine cevap verebilecek çeşitlilikte olması katılımı kolaylaştırmaktadır (Kurtulan, 2005'den aktaran: Ergül, 2008).

Karaküçük (1999), sporu bir rekreasyon faaliyeti olarak, seyirci olarak pasif katılım ve sporcu olarak aktif katılım olmak üzere iki türlü etkinlik çeşidi olarak göstermektedir.

2. 1. 2. 5. 1. Seyirci Olarak Pasif Katılım

Bireyin aktif olarak eylemin içerisine girmeden sadece dışarıdan izlemekle yetindiği faaliyetlere pasif spor (katılım) diyebiliriz (Binarbaşı, 2006). İnsanların boş zamanlarını değerlendirme ihtiyaçlarının gündeme geldiği ilk günden ilk yıllardan günümüze kadar spor aktivitelerine seyirci olarak katılım çok yoğun bir şekilde devam etmektedir (Karaküçük, 1999).

Sporda pasif katılımın görünümü olarak tanımlanan seyirci kavramının arkasında bazı durumlarda aktif sayılabilecek özellikler bulunabilmektedir. Bu özelliklerin seyirciler arasındaki birleştiricilik, psikolojik boşalım sağlama, birbirini anlayan insanlar arasında olma ve bir şeyleri paylaşma duygusu olarak belirtebiliriz (Özbyaydar, 1983'den aktaran: Karaküçük, 1999).

Spor seyircisi canlı olarak, sporcu üzerinde olumlu veya olumsuz etki yapabilmektedir. Buda bir bakıma seyircinin canlılığını, aktifliğini ortaya koymaktadır (Koçer, 1977'den aktaran: Karaküçük, 1999).

2. 1. 2. 5. 2. Sporcu Olarak Aktif Katılım

Yapılan araştırmalar, rekreasyonun amaçlı sportif faaliyetleri tercih eden insanların sayısının, diğer faaliyetlere katılanların sayılarından daha fazla olduğunu göstermektedir (Ünver, 1986; Gökmen, 1985; Köknel, 1979; Demiray, 1987; Mutlutürk, 1986'dan aktaran: Karaküçük 1999).

Sporu rekreatif bir faaliyet olarak seçen kimse, hem bir çok psiko-sosyal sorunlardan kurtulabilme hem de eğitim, iş, kişisel ve sosyal hayatında mutlu olabilmektedir (Muratlı ve Bülbül, 1992'den aktaran: Cevahircioğlu, 2007).

Boş zamanlarda sportif faaliyetlere katılmayı tercih etme oranının yüksek olmasındaki temel nedenler, sporun kişisel ve toplumsal özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca sportif faaliyetlerin katılım kolaylığı, çalışma rahatlığı, her yaşın, her cinsin ve herkesin zevk ve isteklerine cevap verebilecek tercih imkanı vardır (Karaküçük, 1999).

2. 1. 2. 6. Rekreasyon ve Turizm

Allen, turizm ve rekreasyonun, genel olarak, insanların hayat kalitesini artırarak, tatmin düzeylerini etkilediğini bundan dolayı da rekreasyon ile turizm arasında ortak bir yaşam ilişkisi ortaya çıktığını belirterek bundan dolayı da, rekreasyon ve turizm arasındaki ilişki ve etkileşimlerin giderek artan bir ilgiyle, araştırma konusu yapılmakta olduğunu söylemiştir (aktaran: Gökdeniz, 2003).

Bir çeşit rekreasyonel faaliyet olarak da tanımlanabilen turizm; serbest zamanlarda yaşanan çevreden ayrılarak, değişik çevreler ve rekreasyon imkanları yakalamak ve onlardan zevk almak için en az bir gece ve daha fazla konaklamak suretiyle yapılan gezilerdir (Anonim, 1970; Gülez, 1986'dan aktaran Özel, 2004).

Turizm ve rekreasyon arasındaki ilişkiler belirli olmamakla birlikte, turizm ve rekreasyonel faaliyetler birçok yönden birbiriyle kaynaşmış durumdadır. Rekreasyon ve turizm talebi; davranışlar yönünden ele alındığında, iki talep tipinin, birbirinden ayırt edilemeyecek kadar ilişkili olduğu görülmektedir. Turizm talebinin kaynak esaslı imkânlarla yönelik olmasına karşın; rekreasyon talebinin kullanım esaslı imkânlarla yönelik olması gibi, nispi olarak yapılabilen bir ayırım dışında kullanılan imkânlar, katılan aktiviteler ve taleplerin değişkenlik gösteren yapılarından dolayı her iki talep grubu da büyük benzerlik göstermektedir. Ayrıca, iki talep durumunun yöneldiği aktiviteler arasında, bir rekabetin olması da, iki talep grubu arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır (Gökdeniz, 2003).

Sosyal birer olay olan rekreasyon ve turizm kavramları toplumdaki değişimlere paralel olarak zaman içinde değişim göstermiştir. Turizm ve rekreasyon arasındaki ilişkilerin ana kaynağı, her iki etkinliğin de serbest zamanlarda gerçekleştirilmesidir. Turizm ve rekreasyon yerine getirdiği işlevler açısından ortak bir deneyim ve ilgi alanına sahiptir ve çoğu zaman iç içe hareket etmektedir. Turizm rekreasyonun tüm özelliklerine sahip değildir (Tatar, 2000).

Bir ülkede turizmin gelişmesinde rekreasyonun önemli bir yeri vardır. Bu nedenle tüm kamu ve özel kuruluşların, sosyal organizasyonların (vakıf, dernek vb) bütünleşme içinde, dengeli ve akılcı bir şekilde rekreasyonla ilgili olarak gerçekleştirmeleri, geliştirmeleri, desteklemeleri gereken etkinlikler şunlardır:

- 1) Rekreasyonla ilgili alt yapı, bölge planlaması çerçevesinde doğal dengeyi bozmadan ve doğal çevreye zarar vermeden gerçekleştirilmelidir.
- 2) Toplum ihtiyaçlarına cevap verebilecek niteliklerde rekreasyon tesisleri kurulmalıdır.
- 3) Rekreasyon etkinlikleriyle ilgili uzman kadrolar oluşturulmalı ve istihdam edilmelidir.
- 4) Tüm insanlar, rekreasyona yöneltmek için teşvik edilmelidir.
- 5) Rekreasyonla ilgili eğitim sektörleri geliştirilmelidir (Hazar, 1999'den aktaran: Ömür, 2006).

Mathison ve Will, turizmin serbest zaman kullanımında ortaya çıkmış bir gelişme olduğunu ve rekreasyon aktivitelerinin seçiminde seçilen aktivitelerin denemesi için genişletilmiş bir fırsat olduğunu ifade etmektedir (Aktaran: Gökdeniz, 2003).

2. 1. 2. 6. 1. Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerine Olan Talebin Artış Nedenleri

İnsanlığın çok eski zamanlarından beri gerçekleşen rekreasyon ve turizm eylemleri geçmişten günümüze kadar pek çok değişim geçirmiştir. Zaman içerisinde bu eylemlere olan katılımda az veya çok, değişim geçirmiştir. Ancak 20. yy. baslarından itibaren dünyada meydana gelen büyük değişim bu yoğunluğun gittikçe artmasına sebep olmuştur. Rekreasyon ve turizmi arttıran başlıca sebepler, nüfusun artması, kişisel gelirlerin artması, teknolojik gelişmelere bağlı olarak insanların hareket kabiliyetinin artması, çalışma sürelerine bağlı olarak serbest zamanların artması, insanların eğitim düzeyi ve insanları bilgilendirecek yayınların varlığı olarak sıralanabilir (Tatar, 2000).

2. 1. 2. 7. Rekreatif Etkinliklere Katılımı Destekleyen Unsurlar

Rekreatif etkinliklere katılımı destekleyen unsurlar; sosyal, ekonomik ve fiziki çevre unsurlar olmak üzere üç ana başlık altında toplanabilir.

2. 1. 2. 7. 1. Sosyal Unsurlar

İnsan yaratılış itibariyle sosyal bir varlıktır. Tek başına hayatını sürdürebilmesi neredeyse imkânsız görülmektedir (Katırcioğlu, 1999). İnsanın doğasıyla ilişkisi çerçevesinde başlayan toplumsal yaşam, yine insanın temel gereksinimlerini doğadan karşılamasıyla süre gelmektedir (Yetiş, 2008).

Toplumu oluşturan temel öge insandır. İnsan toplum içinde rast gele hareket etmez. İnsanın eylemlerinin büyük bir kısmı toplumsaldır. Eylemin toplumsal olması demek, toplumun işleyişine uyması demektir (Sayın, 1987'den aktaran: Yetiş, 2008).

Bu yüzden kişi ve toplumun ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlayan kurum ve kuruluşlar bir kişiden ziyade çok sayıda insanın güçlerini birleştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk bir taraftan is bölümü anlayışı içerisinde üretimi artırıcı bir etki yaparken diğer taraftan da insanın giderek daha sosyal bir varlık olmasına katkı sağlamaktadır. Gerçekten rekreasyon ve sporun davranışlardaki gelişmelere pozitif etkisi vardır. Birey günün stresini üzerinden atabildiği sürece verimli olur ve topluma fayda sağlayabilir. İnsanları birbirine yaklaştıran, kaynaştıran, milli ruh ve bağlılık duygusunu geliştiren rekreatif faaliyetler sosyalleşmenin göstergesidir. Toplu olarak bir faaliyete katılmak aynı zamanda toplumsal seviyede bağları kuvvetlendirmek anlamına da gelmektedir (Katircioğlu, 1999).

2. 1. 2. 7. 2. Ekonomik Unsurlar

Boş zaman değerlendirmeyi etkileyen önemli faktörlerden biride ekonomik faktördür. Gelişmiş endüstri toplumlarında elde edilen ürünün, kullanım alanında değerlendirilmesi, tüketici konumundaki bireyin tutumuna bağlıdır. Bireyin, istediği boş zaman değerlendirme aktivitesine ulaşabilir veya gerçekleştirebilirse davranışa dönüşebilir. Aksi halde bireyi başka seçime yönelmek durumunda kalmaktadır. Boş zaman değerlendirme eğiliminin davranışa dönüşemeyişi, *bireysel faktörler* içinde yer alan meslek ve gelir ile doğrudan bağlantılı olan *zaman ve para* kaynaklarının özelliği ile açıklanmaktadır (Aslan 1994'den aktaran: Yetiş, 2008).

Gelişmekte olan ülkemizde rekreatif faaliyetlere kaynak aktarılmasının veya bulunmasının zor olduğu bilinmektedir. Çünkü ihtiyaçlar sıralamasında öncelikler rekreatif faaliyetlerin dışında ve daha ehemmiyetli görülen alanlara kaymaktadır (Katircioğlu, 1999).

Tezcan, gelişmiş ülkelerde hızla artış gösteren ulusal gelir peşinde yüksek yaşam standartlarını getirdiğini buna bağlı olarak serbest zaman uğraşları ile ekonomi arasında bağlar olduğunu söylemiştir. Çünkü sözü edilen alana ayrılacak kaynaklar bakımından hem ülkenin hem de fertlerin ekonomik seviyeleri çok önemli olmaktadır. Bu nedenle hem devlet hem de bireyin ekonomik açıdan bulunduğu seviye, insanları rekreasyon ve organizasyonlarına kanalize olmasında hayli önemli sayılabilir. Zira serbest zaman harcamalarına para ayırabilmek refah seviyesinin yüksekliği ile doğru orantılıdır (aktaran: Katircioğlu, 1999).

2. 1. 2. 7. 3. Fiziki Çevre Unsurları

Sosyal ve ekonomik unsurlar kadar fiziki çevrenin de rekreatif faaliyetlere katılıma etkisi büyüktür. İnsanın yaşadığı fiziki çevre sadece katılımcı olmasına değil, faaliyeti kendisini de çoğu kez tespit etmektedir. Çünkü insanlar öncelikli olarak yakın çevresindeki tesis ve alanları keşfeder, buralarda yapabileceklerini belirler ve daha sonra çok fazla ihtiyaç duyduğu bir etkinlik için mesafe kat ederek gidebilir. O yüzden rekreatif faaliyetler in uygun yer seçimi çok önemlidir (Katircioğlu, 1999).

2. 1. 2. 8. Açık Alan Rekreasyon Güdüleri ve Rekreasyon Deneyim Tercihleri

Kavramsal yaklaşımlarla anlaşılacağı üzere açık alan rekreasyonu sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik pek çok değer taşıyan çok yönlü bir olgudur. Bu paralelde açık alan rekreasyon uygulamalarında pek çok farklı unsurla karşılaşmaktadır (Aşan, 2013).

Güdü (uyarılmış ihtiyaç) insanı doyuma ulaşması için gereksinimlerini karşılamaya yönelik olarak harekete geçiren, kişisel ve temel izlenimlerden oluşan karmaşık bir eğilimi ortaya çıkaran ve gözlemlenemeyen, içten gelen bir güç olarak ifade edilmektedir (Dann, 2004; Andereck ve Caldweeli, 1993'den aktaran: Aşan, 2013). Güdüleme ise "insanları belli bir şekilde davranmaya yönlendirme süreci" olarak tanımlanmaktadır (Jansson-Boyd, 2010'dan aktaran: Aşan 2013).

Manfredo, Driver ve Tarrant'a (1996) göre güdüler, boş zaman davranışının nedenlerinin belirlenmesinde ve boş zaman süreçlerinin anlaşılmasında anahtar kavramlardır. Bir davranışı açıklama söz konusu olduğunda güdülenme kapsamının oldukça genişlediği görülmektedir. Örneğin sosyal psikoloji bakış açısıyla güdülenme konusu içinde, davranış ve edinilecek memnuniyetin önemli değişkenleri olan ilgilenim, kendini geliştirme, kendini yükseltme, ego, rol gerçekleştirme gibi kavramlar da düşünülmektedir (Ryan ve Gledon, 1998'den aktaran: Aşan, 2013).

Rekreasyon güdülenmeleri, pek çok unsurla ilişkili olup karmaşık bir yapıya sahiptir. En basit açık alan rekreasyon etkinliklerinde dahi güdüler, kişilerin tutum, beklenti ve tercihlerine göre çeşitlilik göstermektedir (Manning, 1999'dan aktaran: Aşan, 2013).

2. 1. 2. 9. Çalışma Hayatı ve Rekreasyon

Sanayi devriminden önce 12 saat ve daha uzun çalışma zamanları yaygınken, 20. yüzyılın başlarından itibaren haftada 6 gün ve günde 10 saatlik çalışma daha yaygın biçimde kabul edilmiştir. 1960'lardan itibaren de Çoğu çalışma sistemi haftada 5 gün ve günde 8 saat biçiminde örgütlenmeye başlamıştır (Mitchell, 2000'den aktaran: Tezcan 2007).

Bilim ve teknoloji hızla geliştikçe, buna ilaveten toplu üretime geçildikçe, çalışanlar farklı işler yapmak yerine tek düze ve monotonlaşan görevleri gerçekleştirmeye başlamışlardır. Bu nedenle iş veriminde düşüşler görülmektedir. Çalışanları bu tür sıkıntı ve monotonluktan uzaklaştırmak ve işyeri içindeki iletişimi güçlendirmek için, günümüzde endüstriyel kuruluşlarda çeşitli rekreasyon programları uygulamaktadırlar (Wilson, 1979'den aktaran Tezcan 2007).

Çalışanların sağlıklı, güçlü ve yüksek moralli olmaları, çalışma saatleri ve iş yeri koşulları gibi bir çok faktörün yanında, işyerlerindeki sağlık ve rekreasyon programlarına bağlıdır. Günümüzde, işyerlerinde sağlık destekli bir çok rekreasyon programı uygulanmaktadır.

Bunlar arasında:

- Çeşitli egzersiz programları
- Bel ağrılarını giderme programları
- Obeziteyi engellemeye yönelik dengeli beslenme programları
- Sigarayı bırakma programları
- Alkol bağımlılığını önleme programları
- Stres ile baş etme uygulamaları
- Meditasyon programları
- Doğum öncesi ve sonrasında eğitim veren programlar örnek gösterilebilir (Roberts, 1989'den aktaran: Tezcan, 2007).

Bunun yanında, işyeri rekreasyon ortamlarında, sayısız hizmet, program ve uygulama örnekleri mevcuttur. Bunlar arasında; yazılı ve görsel materyal yolu ile çalışanları bilgilendirme, eğitim seminerleri, egzersiz programlarına katılanları ödüllendirme, tıbbi kontrol ve sağlık testleri uygulamaları, doğum günü partileri, piknik organizasyonları, eğlence ve gösteriler, yemekli toplantılar gibi özel hizmetler bulunmaktadır. Bu girişimlerin, çalışanların ruhsal ve fiziksel gelişimlerinde olumlu değişiklikler ortaya koyduğu görülmektedir (Busser, 1990'den aktaran: Tezcan 2007).

2. 1. 3. Kültür

Kültür, çok geniş bir anlama sahiptir. Bunun nedeni, insanın ortaya çıkmasıyla birlikte yaptığı, düşündüğü, ifade ettiği, yani tüm yaşamını kapsayan, *kendine özgü* bütün eylemleri kapsamasındandır. (Oğuz, 2011'den aktaran: Kurtar, 2012).

İnsanlar sembolleştirme kapasitesine sahip oldukları için bir dil oluşturabiliyorlar. Bu dil aracılığıyla da doğa ve toplum içinde yaşarken geliştirdikleri bilgileri, inançları, değerleri, ideolojileri ve tutumları birbirlerine naklediyorlar, dolayısıyla zaman içinde biriktirerek geliştirebiliyorlar. İşte bu yolla oluşan kültür, etkili olduğu alanlarda yaşayanların iş yapma biçimlerini ve yaşam kalıplarını belirliyor. Bu özellikleri olan kültürler bir insan tarafından taşınmasına rağmen ondan bağımsız bir niteliğe sahip. Bu nedenle bireyden ayrılmış biçimde kültürün maddi ve maddi olmayan anonimleşmiş ürünlerinden söz edilebiliyor (Tekeli, 2009).

Kültür, insanın var olmasıyla birlikte meydana gelen dünyayı algılama biçimi, onu değiştirmesi, dönüştürmesi, kendi yaşamına mal etmesi, elde ettiği anlamı yaşantısına karşılık gelen her şeye aktarmasıdır. Kültür, varlığımızın yapısını (ilişkilerini) belirleyen, sosyal bir süreçle öğrendiğimiz uygulama ve inançların, maddi ve manevi öğelerin birliğidir (Güvenç, 1994).

Toplumun temel kültür yapısı rekreasyon etkinlikleri üzerinde etkili olmaktadır. Kültürel yapı göz önünde bulundurulmaksızın bir rekreasyon etkinliği düşünülemez (Kılbaş Köktaş, 2004)

2. 1. 3. 1. Kültürel Miras

Kültür aktarılır. Varoluşunu sağlamlaştırabilmesinin tek yolu aktarım yoluyla süreklilik kazanmasında yatmaktadır. Bu süreklilik ve aktarım yoluyla mevcudiyetini koruması onu kıymetli kılar. Kültürün nesiller arası aktarımı, onu miras olarak adlandırmaya sebep olmaktadır (Çakır, 2010).

Miras, kalıt kelimesine karşılık gelir ve bir şeylerin bir kuşaktan bir diğer kuşağa aktarımını ifade eder. Miras, geçmişin tarihsel değerini taşıma rolünü üstlenmesinden dolayı toplumların kültürel geleneklerinin bir parçası olarak görülür (Nuryanti, 1996'dan aktaran: Kurtar, 2012).

Kültürel miras, atalarımızdan bize miras kalan, bireysel ve toplumsal olarak anlam yüklediğimiz için korumayı seçtiğimiz, insan iletişiminin ve davranışının eserleri ve ifadeleri olarak tanımlanır (Hereduc, 2005'den aktaran: Yeşilbursa, 2011).

Kültürel mirasın oluşum başlangıcını, ekonomik yapıda ve sosyal örgütlenmede ortaya çıkan ve büyük bir nüfus artışına neden olan gelişmelerin yaşandığı, toplayıcılıktan yerleşik düzene geçişle başlayan ve adına *Neolitik Devrim* denilen dönem oluşturmaktadır. Bu süreç üç ana oluşumda gelişir. Bunlar, ilkel, barbar ve uygar topluma dönüşüm süreçleridir. Neolitik devrimle birlikte kentsel devrimin, yani yaşam alanlarıyla birlikte yerleşim birimleri oluşması, kültürel miras olarak nitelendirdiğimiz maddi kültür varlıklarının yaşama uygun bir biçimde üretiminin başlangıcını oluşturur. Bu, günlük yaşamın gereksinimlerini karşılayan olmazsa olmaz araç ve gereçler, ekonomik ve düşünsel-dinsel dürtülere karşı bir savunma ve yaşam mekanizması olarak üretildiler. Bu üretim bizlere yaşamları ile ilgili bilgileri belgeleyecek maddi kanıtlar bırakmışlardır. Bu varlıklar insanlığın ortak *kültürel mirası*'dır (Özgünel, 2007'den aktaran: Kurtar, 2012).

Kültürel miras tanımlanmasında *kimlik* konusu önemli bir rol oynamaktadır. Kimlik insanın varlığını kanıtlayan, kim olduğunu, ne olduğunu ortaya koyan bir ilişkidir. İnsanın zaman ve mekânla birlikte ortaya koyduğu yapıdır. Geçmişten gelen ve aitlik hissi veren her şey kültürel mirastır ve insan bunları bilerek kendisini bir yere ait olduğu duygusuna sahip olacaktır. Bu nedenle kültürel miras aynı zamanda bireyi tamamlayan bir durumdur. Burada ortaya çıkacak bütün ilişkiler bireysel kimlik ve yer arasında olacaktır. Buna bağlı olarak kültürel miras toplumun ve halkın refahının önemli bir parçasıdır. Bu nedenle mirasın korunması sadece yapıların çevresinin sağlıklı olmasına katkı sağlamaz aynı zamanda çok önemli bir şekilde toplumların ve kültürel kimliklerinin o yerin karakterinin tanımlanmasına yardımcı olur (Tweed ve Sutherland, 2007'den aktaran: Kurtar, 2012).

Sonuç olarak kültür ve onun bugüne ya da gelecek kuşaklara aktarımının ifadesi olan kültürel mirasın yüzlerce tanımından çıkarılan ifadeler olan, *materyal ve sembolik, aidiyetlik ve varoluş, makro ve mikro, yerel ve kurumsal, üretim ve yerel refahı* kapsamaktadır (Monclus ve Guardia, 2006'dan aktaran: Kurtar, 2012).

2. 1. 3. 1. 1. Somut Kültürel Miras

Somut Kültürel miras, tarihi kentler, binalar, arkeolojik sitler, kültürel alanlar (manzaralar) ve kültürel objeler ya da taşınabilir kültürel varlıklar gibi maddi kültürel değerlerin tamamını içerir. Somut Kültürel miras varlıkları bir ok ucu kadar küçük bir varlıktan kent gibi geniş bir varlığa kadar çok çeşitlidir (McKercher ve du Cros, 2002'den aktaran: Yeşilbursa, 2011).

Doğal ve kültürel mirasın korunması sözleşmesinde somut kültürel mirası anıtlar, yapı toplulukları ve sitler olmak üzere üç kısma ayırmıştır. Anıtlar: Tarih, sanat ve bilim açısından istisnai evrensel mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikteki eleman ve yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri. Yapı Toplulukları: Mimarileri, uyumları ve arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat ve bilim açısından istisnai değere sahip ayrı ya da birleşik yapı toplulukları. Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan eseri eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik sitleri kapsayan alanlardır (Unesco, 1972'den aktaran: Kurtar, 2012).

Anıtlar, yapılar ve sitlerin tanımlanması dışında somut miras üzerinde birleşilen diğer bir tipoloji ise bilimsel ve kültürel mirasa karşılık olarak sanatsal ve tarihi miras olarak tanımlanmıştır. Önceden fiziksel öğeler olan eski eserler, kale ve modern kasabalar karışık halde bulunmaktayken, bilimsel miras, bitki, kuşlar, hayvanlar, kayalar ve doğal habitatları ve kültürel mirasta yerel ve güzel sanatları, gelenek-göreneklere ve konuşulan dili içermektedir (Nuryanti, 1996'dan aktaran: Kurtar, 2012).

Doğal kültürel miras da somut kültürel mirasın parçasıdır. Bunlar genellikle turizm sektörü için cazibe merkezi olarak görülüp değerlendirilen alanlardır. Uzun yıllar öncesinden var olan ve tabii güzelliği için insanlar için cazibe merkezi olan bu alanlar insanların doğayla baş başa kalmalarını, eğlenmelerini ve iyi vakit geçirmelerini temin eden mekânlardır. Kültürel niteliği olan doğa manzaraları, doğa-insan emeğinin ortak çalışması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunlar toplumların gelişimini ve yerleşim yerlerini zamanlar ötesine taşıyarak o toplumun fiziksel olarak ayakta kalmış ve doğal çevresi sosyal, ekonomik ve kültürel yönlerini resimleyen günümüze o toplum hakkında bilgi veren alanlar olmuşlardır (Can, 2009'dan aktaran: Kurtar, 2012).

Somut kültürel miras, yapılan tanımlara bakıldığında doğal ve kültürel varlıkları kapsamaktadır. Bu kültürel varlıklar değişik uygarlıkların sanat anlayışı, bilim ve teknik düzeyi, sosyal yaşamı hakkında somut veriler sağlayan ve korunmalarında kamu yararı görülen eşya ve yapıtları kapsamaktadır. Aynı zamanda estetik ve bilimsel açıdan değer taşıyan jeolojik oluşum, bitki örtüsü, su ögesi, yabanıl yaşam bölgeleri, tarihi bahçeler doğal varlık kapsamına girmektedir (Ahunbay, 2011'dan aktaran: Kurtar, 2012).

2. 1. 3. 1. 2. Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras, coğrafi yere yakından bağlı ve daha az teknolojik karmaşıklığa sahip olan uygulamalı ya da performans dayalı geleneksel kültür, folklor ya da popüler kültürdür. Başka bir ifade ile somut kültürel miras varlıkları yerler ve objeler gibi bir toplumun maddi kültürünü temsil ediyorken, somut olmayan kültürel miras varlıkları, insanlar, gelenekleri ve ne bildikleri gibi özellikler olan toplumun manevi kültürünü temsil eder (McKercher ve du Cros, 2002'den aktaran: Yeşilbursa, 2011).

Unesco (2003)'ya göre somut olmayan kültürel miras uzun yıllar bir kuşaktan diğerine aktarılan sözselsel, işitsel öğeler, ritüeller vb. kapsamaktadır. Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesinde bu kavram "Toplulukların, grupların ve kimi durumdaki bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir" şeklinde tanımlanmıştır (aktaran: Kurtar, 2013).

Unesco, (2003) somut olmayan kültürel mirasın sınıflandırmasını şu şekilde yapmıştır:

- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar;
- Gösteri sanatları;
- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler;
- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar;
- El sanatları geleneği (aktaran: Yeşilbursa, 2011).

2. 1. 3. 1. 2. 1. Atmacacılık

Oğuz boylarının avcı kuşları ongun (totem) olarak seçmeleri (Çoruhlu, 1997'den aktaran: Kaya, 2009) yırtıcı kuşlarla avcılığın Türk kültüründeki önemini işaret etmektedir. Aydemir (2013) Oğuz beylerinin avlarda, doğan ve şahin gibi yırtıcı kuşları, kuş avı için kullandıklarını ve yaptıkları işi *kuş kuşlamak* olarak tanımladıklarını belirtmektedir. Ayrıca bu *kuş kuşla* sözünün ilk kez Yenisey Yazıtlarında E.48 olarak tanımlanan Töles Bilge Tutuk adlı bir beyin mezar taşının 13. satırında bulunduğundan bahsetmektedir. Tüm bunlara ilaveten *it koyverip kuş sal* (Armstrong, 2005'den aktaran: Kaya, 2009) cümlesinden hareketle Manas Destanında yırtıcı kuşlarla avcılığın günümüzdeki gibi köpeklerle birlikte yapıldığı anlaşılmaktadır.

İslâmiyet'ten önce ve sonra Orta Asya Türk kültür tarihinde avcı kuş ile avlanma ve bu tip kuşların yetiştirilmesi, Osmanlı döneminde düzenli ve sistemli olarak yapılmıştır (Uzunçarşılı, 1984'den aktaran: Türkmen, 2009). Osmanlı ve döneminde izinsiz avcı kuş ve köpek besleyenlerin hayvanları ellerinden alınır ve cezalandırılırlardı. 1516 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Anadolu kadılarına gönderilen fermanla sarayın ihtiyacı olan atmacaların kim tarafından toplanacağı ve atmacanın yeterliliğinden bahsedilmektedir.

Bölgede 70 - 80 yıl öncesine kadar beslenme ihtiyacında oldukça önemli bir rolü olan yırtıcı kuşlarla avcılık gelişen teknoloji ve kolaylaşan yaşam koşulları ile birlikte bir boş zaman etkinliğine dönüşmüştür. Dünya genelinde ise yaklaşık 50 ülkede görülmektedir. Bu ülkelerden Orta Asya kökenli olanlar daha çok doğada yakalanan kuşun eğitilip belirli süre avlanılıp tekrar doğaya bırakılması ilkesiyle hareket ederken, İngiltere ve Dubai gibi ülkelerde ise oluşturulmuş yapay ortamlarda üretilen kuşlar, evcil bir hayvan olarak yaşam boyu beslenmektedir.

Özellikle son yıllarda gerçekleştirilmekte olan uluslararası yırtıcı kuşlar festivalleri (International Festival Of Falconry) bu etkinliklerin rekreatif boyutlarını gözler önüne sermektedir.

Ülkemizde yırtıcı kuşlarla avcılık Doğan, Şahin ve Atmacalarla Marmara ve Doğu Akdeniz gibi farklı bölgelerdeki göç yolları üzerinde azda olsa yapılsa da; yoğun olarak Doğu Karadeniz bölgesinde Atmacalarla yaşatılmaktadır.

Doğu Karadeniz bölgesinde her ne kadar eskiye oranla atmacacı sayısında ciddi oranda bir azalma tespit edilse de; daha çok Pazar, Ardeşen, Arhavi, ilçelerinde sürdürülmekle birlikte Fındıklı ve Çayeli ilçeleri ile Rize merkezde de bu geleneğin temsilcileri olan atmacacılar, bu kültür mirasını bir yaşam şekli olarak sürdürmektedirler. Öyle ki atmacanın yakalanma evresinden, toplu avlanma sahalarna, atmacacı kahvehanelerine kadar bölgede oldukça önemli bir ritüeldir.

Günümüzde geleneksel atmacacılık her aşamasında doğanın içinde bulunmayı gerektiren, bölge insanı için vazgeçilmez bir boş zaman etkinliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Danaburnu böceğinin topraktan çıkartılmasıyla başlayan bu serüvende her ne kadar amaç bildircin avlamak olsa da atmacacıların asıl gayesinin iyi bir atmaca sahibi olabilme arzusu olarak değerlendirilmektedir.

Dostça tavırlar sergileyen, ciddi duruşlu, gururlu, yakışıklı, alımlı desenli tüylere sahip bir atmacayı kolunda taşımak, onunla atmacacılar kahvesinde oturmak olağanüstü bir ayrıcalık olarak görülüyor (URL-1, 2014). Atmacaların, duruşlarından tüyelerine kadar her şeyleri atmacacılar için övünç kaynağıdır. Atmaca kahvelerindeki sohbetlerin neredeyse tek konusu atmacalardır.

Bölgede geleneksel meslekleri sürdürenler için atmaca zamanı ile çalışma zamanı mükemmel bir uyum sağladığı söylenebilir. Çeşitli meslek gruplarındaki atmacacılar yıllık izin dönemlerini atmaca mevsimine göre ayarlamakta gerekirse çeşitli bahanelerle atmaca sezonu bitene kadar işe dönüş tarihini engellemektedirler.

Bütün bunlar atmacacılığın bölgede tutku haline dönüştüğünün işaretleri olarak değerlendirilmektedir.

2. 1. 3. 1. 2. 2. Boğa güreşleri

Araştırmacıların ve yazarların üzerinde durduğu en önemli konu insanoğlunun doğduğu günden beri boğalarla iç içe hayat geçirmiş olması ve bu cesur hayvanların onların hayatında başlıca önem taşımasıdır. Bu çılgın hayvan onlara yüzyıllar boyunca cesaret kaynağı olmuştur. ...Yaşam savaşı veren ilkel insanların göçebe hayatlarında önemli rol alan bu hayvan yüzyıllar boyunca insanlara hizmet vermiştir (Aliyeva, 2013).

Evcilleştirilmeye uyumlu olan bu hayvanlar bir süre sonra insanların vazgeçilmezleri olmuşlar. Onların etleri, derileri, kemikleri ve boynuzlarından bile faydalanılmıştır. Bundan başka çiftçilikte, boğaların gübresinden hem ısınmak, hem de ev yapmak için kullanılmıştır. Böylece boğalar insanların değer verdiği öncelikli hayvanlardan biri olmuştur (Aliyeva, 2013).

Boğa güreşleri tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde farklı toplumlarda 2 farklı amaç için bu güreşlerin yaşatıldığı söylenebilir. Bunlardan ilki tamamen eğlence amacıyla XI. yüzyılda ortaya çıktığı sanılan asilzadelerin at sırtında boğa ile mücadelesinden oluşan ve daha sonraları matadorlar tarafından yapılan *corrida de toros* biçiminin ön plana çıktığı boğa - insan mücadelesini konu alan ve çoğunlukla boğaların ölümü ile sonuçlanan birçok sivil toplum kuruluşunun vahşet olarak nitelendirdiği biçimdir. Bu biçime boğaların insanlara zarar verme ilkesine dayanan *encierro* (boğaların koşması) ve *jackassing* diye adlandırılan geleneksel etaplarda dahil edilebilir. Bu etkinlikler İspanya başta olmak üzere Avrupa ve Amerika kıtasında sürdürülmektedir.

İspanya'nın kanlı ve vahşi Boğa güreşleri tüm tepkilere karşın AB nin gözü önünde hala bir numaralı İspanyol turistik gösterisi olarak sergilenmekte. Zavallı boğaların, kılıç darbeleri altında bir işkence şeklinde ölümüne de milyonlarca turist *ole* çekmekte. Diğer yandan, arenadan sağ kurtulabilmiş Boğaların sokaklara salınıp, insanları kovalaması da çeşitli yaralanma ve hatta ölüm sahneleriyle boğaların intikam gösterisi olarak da hala sürmekte (Kayakıran, 2012).

Diğer amaç ise boğaların doğada yarı serbest bir halde hayatlarını idame ettirebilmelerine olanak tanımak için yapılan *tanıştırma* ya da *barıştırma* kavramları ile ifade edilen geleneksel boğa güreşleridir.

...Aslanların, timsahların hemcinsleriyle doğal dövüşleri ile bizim deve ve boğa güreşleri de aynı güdüsel bazdadır. Dolayısıyla, rakibini pist dışına atmaya dayanan ve kansız, yarasız, beresiz bir güç gösteresi olan deve, boğa güreşleri, hayvanlar arası centilmen ve Olimpizmin Citius, Altius ruhuna pistten kaçarken, Fortius'una da yenerken uygun düşen bir spor olarak değerlendirilmelidir (Kayakıran, 2012).

Bu etkinliklerde güreşecek boğalar belirli şartlara göre sınıflandırıp, rakip boğalardan biri diğerinin üstünlüğünü kabul edip güreş alanını terk etmesi ilkesine dayanan lider seçimidir. Bu gelenek Türkiye'de ve bazı Asya ülkelerinde yaşatılmaktadır.

Ülkemizin Doğu Karadeniz bölgesinde aynı yayları kullananların yayla göçü öncesinde vadinin lider boğasını seçmek için toplanmaları ve bunun bir şenlik haline getirilmesi günümüzde çok ciddi bir boş zaman etkinliği olarak değerlendirilmektedir. Doğu Karadeniz bölgesindeki başlıca boğa güreş alanları Kafkasör, Yusufeli, Sarıgöl, Derekapı, Sarıbulak, Kılıçkaya, Murgul, Çamlıhemşin olarak bilinmektedir.

2. 2. Literatür Taramasının Sonucu

Yaşam koşullarının getirisi olan yoğun çalışma temposunun sağladığı negatif etkiler uyarılmış ihtiyaçların giderilmesi noktasında bir takım sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Ayrıca hareket odaklı bir bedene sahip olan birey, günümüzde standartların çok altında hareket etmekle birlikte organik olmayan sağlıksız ve lezzetsiz beslenmeyle hayatını idame ettirmektedir. Bu durum karşısında bireyin fiziksel ve zihinsel vücut fonksiyonlarında bir takım aksaklıklar meydana gelebilmektedir.

Rekreatif etkinlik tercihlerinde insanlar kişisel doyum sağlayacak çeşitli kriterleri bünyesinde bulunduran etkinlikleri özgür iradeleriyle tercih etmelerinde güdüler kadar, fiziki çevre unsurları ile ekonomik ve sosyal unsurların etkili olduğu vurgulanabilir.

Ayrıca hayvan motifli rekreatif faaliyetlerin gerek bir kültür mirası olması, gerekse doğal beslenme olanağı sunması ve ciddi bir fiziksel aktiviteyi gerektirmesi bu kültür miraslarının temsilcilerine zor fiziki şartlar altında sağlıklı bir hayat sürme olanağı tanımaktadır. Bütün bunların yanında hayattan keyif alma, doğayla barışık ve mutlu bir yaşam deneyimi de sunmaktadırlar.

Rekreatif etkinliklerin gerek fiziki gerekse zihinsel yararlarının bir kez daha gözler önüne serildiği literatür taramasında, çalışmanın temelini oluşturan atmacacılık ve boğa güreşleri hakkında yeterli düzeyde kaynağa rastlanmamıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3. 1. Araştırma Modeli

Doğu Karadeniz bölgesindeki hayvan motifli rekreatif etkinlikleri (*atmacacılık ve boğa güreşleri*) inceleyen bu çalışmada, geleneksel rekreatif faaliyetlere aktif ve pasif katılım sürecine ilişkin görüş, deneyim ve gözlemlerin değerlendirilmesi amacıyla *nitel (kalitatif)* çalışma yönteminin *kültür analizi* deseni kullanılmıştır.

Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Buda araştırmacının esnek olmasını, toplanan verilere göre araştırma sürecini yeniden biçimlendirmesini ve gerek araştırma deseninin oluşmasında gerekse toplanan verilerin analizinde tümevarıma dayalı bir yaklaşım gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Kültür analizi (etnografya) ise bireysel algı ve davranışın olduğu kadar toplumsal davranış, yapı, işleyiş, değerler, normlar gibi kültürel öğelerin tanımı ve analizi üzerine odaklanmaktadır. Kültür analizine yönelik çalışmalarda amaç belirli bir grubun kültürünü tanımlama ve yorumlamadır. Bu tanımlama genellikle o kültüre özgü kavramlar, süreçler ve algılar çerçevesinde yapılır. Bu nedenle araştırmaya dahil edilen katılımcıların kullandıkları yazılı ve sözlü dil, davranış kalıpları, algıları ve paylaştıkları deneyimler bir araştırmanın odaklanabileceği alanlar olarak ortaya çıkar (Hancock 2004'den aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu çalışmada kültür analizi deseni kullanılmasının, aktif ve pasif katılımcılarla yapılan odak grup ve bireysel görüşmeler sonucunda; kaynak kişilerin deneyim, beklenti ve endişelerinin ortaya çıkarılmasına ilave olarak araştırmacının etkinlikler boyunca edindiği katılımcı gözlem verilerinin de değerlendirilebilme olanağı sunmasıdır.

3. 2. Araştırma Grubu

Etnografik araştırmalarda veri kaynakları genellikle bir kültürü oluşturan ve o kültürden etkilenen bireyler yada gruplardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırmada *örneklem büyüklüğü* belli sınırlarla örneklem oluşturmaya olanak verebilecek güçlü kuramsal bir çerçevenin zayıf olduğu durumlarda (Yıldırım ve Şimşek, 2011) uygulanan ve *doyum noktası* olarak nitelendirilen verilerin farklı katılımcılar tarafından tekrar edilmeye başlandığı aşama olarak belirlenmiş ve buna göre görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışmada her bir görüşme formunda (Ek 1, Ek 2 ve Ek 3) hedeflenen katılımcı profiline uygun üç farklı *örnekleme yöntemi* kullanılmıştır.

Atmacacı görüşme formu katılımcı seçiminde *amaçlı örnekleme yöntemlerinden* araştırma verilerine maksimal düzeyde katkıda bulunabilecek bireylerin saptanmasında özellikle etkili olan *kartopu örnekleme* yaklaşımı temel alınmıştır. Bu bağlamda araştırmanın birinci örneklemini oluşturan atmacacılar: Rize'nin Pazar ve Ardeşen ilçeleri ile Artvin'in Arhavi ilçesinde faaliyetlerini sürdüren 3 dernek üyelerinden oluşmaktadır. *Pazar Atmaca ve Atmacacılık Kültürünü Koruma ve Yaşatma Derneği'nden* 3 katılımcı, *Ardeşen Atmaca ve Atmacacılık Kültürünü Koruma ve Yaşatma Derneği'nden* 1 katılımcı ve Arhavi'de faaliyet gösteren *Atmaca Kültürü ve Atmacacıları Koruma ve Yaşatma Derneği'nden* 1 katılımcı olmak üzere toplamda 5 kişi çalışmaya dâhil edilmiştir. Tablo 1'de atmacacı görüşme formu katılımcılarının demografik bilgileri tanımlanmıştır.

Tablo 1. Atmacacı Bireysel Görüşme Formu Örneklem Grubu

	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Deneyim	Meslek
AK 1	54	Erkek	Yüksekokul	30	Emekli
AK 2	66	Erkek	Üniversite	40	Eczacı
AK 3	45	Erkek	Lise	30	Ustabaşı
AK 4	39	Erkek	Lise	25	Serbest m.
AK 5	32	Erkek	Üniversite	20	Satış temsilcisi

Boğacı odak grup görüşme formu katılımcı seçiminde *amaçlı örnekleme yöntemlerinden* önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışması (Yıldırım ve Şimşek, 2011) olan *ölçüt örnekleme* yaklaşımı temel alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın ikinci örneklemini oluşturacak boğacılar için son 5 yıldır aktif olarak boğacılık yapıyor olmaları örneklem ölçütü olarak belirlenmiştir. Bu ölçüt doğrultusunda Artvin / Derekapı festivalinde güreşecek boğa sahiplerinden 6'şar kişiden oluşan 2 odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Tablo 2'de boğacı odak grup görüşme formu katılımcılarının demografik bilgileri tanımlanmıştır.

Tablo 2. Boğacı Odak Grup Görüşme Formu Örneklem Grubu

	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Deneyim	Meslek
B K 1	34	Erkek	Lise	24	Elektrik tek.
B K 2	32	Erkek	Lise	15	Serbest m.
B K 3	33	Erkek	Lise	20	Elektrik tek.
B K 4	27	Erkek	Üniversite	15	Makine müh.
B K 5	33	Erkek	Lise	6	Esnaf
B K 6	53	Erkek	İlkokul	45	Emekli
B K 7	33	Erkek	Üniversite	20	Esnaf
B K 8	40	Erkek	Üniversite	27	Antrenör
B K 9	32	Erkek	Lise	5	Satış temsilcisi
B K 10	35	Erkek	Lise	15	Sondaj tek.
B K 11	21	Erkek	Lise	5	Sondaj tek.
B K 12	39	Erkek	Lise	15	Nakliyeci

Boğa güreşleri seyircisi görüşme formu katılımcı seçiminde ise *olasılık temelli örnekleme yöntemlerinden* doğal olarak oluşmuş kendi içinde belli özellikler açısından benzerlikler gösteren değişik grupların olması durumunda kullanılan *küme örnekleme* yaklaşımı temel alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın üçüncü örneklemini oluşturacak seyirciler, arenalarda güreşleri izleyen bireylerden, Artvin / Derekapı güreşlerinde 2 kişi ve Artvin / Kafkasör güreşlerinde de 7 kişi olmak üzere toplam 9 katılımcıyla bireysel derinlemesine görüşme yapılmıştır. Tablo 3’de boğa güreşleri seyircisi görüşme formu katılımcılarının demografik bilgileri tanımlanmıştır.

Tablo 3. Boğa Güreşleri Seyircisi Görüşme Formu Örneklem Grubu

	Yaş	Cinsiyet	Şehir	Meslek
S K 1	64	Bayan	Samsun	Ev hanımı
S K 2	47	Bayan	Rize	Ev hanımı
S K 3	30	Erkek	Artvin / Yusufeli	İnşaat tek.
S K 4	39	Erkek	Artvin / Borçka	Elektrik tek.
S K 5	65	Erkek	İstanbul	Esnaf
S K 6	68	Erkek	Artvin / Yusufeli	Çiftçi
S K 7	40	Bayan	Artvin / Yusufeli	Ev hanımı
S K 8	60	Erkek	Artvin	Serbest m.
S K 9	51	Erkek	İstanbul / Kartal	Doğalgaz tek.

Nihayetinde araştırma grubu, bireysel derinlemesine görüşmelerde 14 katılımcı ve odak grup görüşmesinde 12 katılımcı ile toplamda 26 kaynak kişiden oluşmaktadır.

3. 3. Verilerin Toplanması

Araştırma konusu içerisinde yer alan bütün öğelerin derinlemesine incelenebilmesi ve tek yöntemin sınırlılığının aşılabilmesi için nitel veri toplama araçlarından *görüşme* ve *gözlem* yöntemleri kullanılmıştır.

3. 3. 1. Veri Toplama Araçları

3. 3. 1. 1. Görüşme

Çalışmanın veri toplama araçlarından görüşme yönteminin uygulama aşamasını bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmesi oluşturmaktadır. Görüşme formlarının hazırlanmasında, *standartlaştırılmış açık uçlu görüşme* yönteminden yararlanılmıştır. *Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme* yöntemi: derinlemesine bilgi edinmek amacıyla dikkatlice ve belli bir sıralamaya göre yazılmış, araştırmacı öznelliği ve yanlılığını büyük ölçüde engelleyen sorular dizininden oluşmaktadır. Patton (1990)'a göre ilk bakışta görüşme kolay bir veri toplama aracı gibi görünse de, "beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsaması açısından, hem sanat hem de bilimdir (aktaran: Yıldırım ve Şimşek 2011).

Çalışma grubunda yer alan katılımcılardan araştırmacının amacı doğrultusunda veri toplanabilmesi için üç farklı örneklem grubu için; iki *bireysel görüşme formu* ve bir *odak grup görüşme formu* olmak üzere üç ayrı *standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu* geliştirilmiştir. Görüşme formlarının oluşturulmasında öncelikle ilgili alan yazın taranarak atmacacılık ve boğa güreşlerine ilişkin kavramlar belirlenmiştir. Araştırmacının hedefi ve ilgili kavramlar çerçevesinde konunun bütünlüğünü zedelemeyen, farklı açılardan değerlendirme olanağı sağlayacak ve yönlendirmeden kaçınılacak şekilde görüşme formları hazırlanmıştır. Hazırlanan soru formları uzman görüşüne sunulduktan sonra uygulamaya hazır duruma getirilmiştir.

3. 3. 1. 1. 1. Atmacacı Görüşme Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve çalışmanın birinci örneklemini oluşturan atmacacılarla yapılan bireysel görüşmelerde kullanılan *atmacacı görüşme formu* (Ek 1), araştırmaya konu atmacacılık hakkında derinlemesine bilgi toplamak amacıyla ikisi demografik olmak üzere toplam yirmi iki sorudan oluşmaktadır. Demografik sorular haricinde kalan yirmi soru yedi tema (*Katılımcı, Rekreatif tercihler, Ritüeller, Hazırlık ve eğitim, Atmacalar ve avlanma, Bakım, Statü*) altında kavramlaştırılarak daha çok nitel değişkenleri sorgulamaya yönelik sorulardan oluşmaktadır.

3.3.1.1.2. Boğacı Odak Grup Görüşme Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve çalışmanın ikinci örneklemini oluşturan boğacılarla yapılan odak grup görüşmesinde kullanılan *boğacı odak grup görüşme formu* (Ek 2), araştırmaya konu boğa güreşleri hakkında derinlemesine bilgi toplamak amacıyla on dokuz sorudan oluşmaktadır. Sorular yedi tema (*Katılımcı, Rekreatif tercihler, Ritüeller, Organizasyon ve tesis, Boğalar ve güreş, Bakım, Statü*) altında kavramlaştırılarak daha çok nitel değişkenleri sorgulamak amacıyla geliştirilmiştir.

3.3.1.1.3. Boğa Güreşleri Seyircisi Görüşme Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve çalışmanın üçüncü örneklemini oluşturan seyircilerle yapılan bireysel görüşmelerde kullanılan *boğa güreşleri seyircisi görüşme formu* (Ek 3), araştırmaya konu boğa güreşleri hakkında güreşleri izlemek için gelen seyircilerden derinlemesine bilgi toplamak amacıyla üç tanesi demografik olmak üzere toplam on üç sorudan oluşmaktadır. Demografik sorular haricinde kalan on soru dört tema (*Katılımcı, Rekreatif tercihler, Ritüeller, Organizasyon ve tesis*) altında kavramlaştırılarak daha çok nitel değişkenleri sorgulamaya yönelik sorulardan oluşmaktadır.

3.3.1.2. Gözlem

Gözlem yönteminde tercih edilen *yapılandırılmamış alan çalışması*; araştırmacının ortama katıldığı *katılımcı gözlem* dediğimiz yöntemle gerçekleştirilir. Burada araştırmacı, çalıştığı konuya ilişkin kültür ya da alt kültürün içine girmeye ve bir parçası olmaya çalışır. Burada amaç belirli bir kültürü içeriden tanımlamak olduğu için araştırmacının elinde herhangi standart bir gözlem veya görüşme aracı yoktur (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmacı üzerinde çalıştığı kültür ögesinin içinde yaşayarak, o kültürün temsilcilerinin bakış açılarını tespit eder.

Araştırma süresince bütün gözlemleri alan notu olarak kaydedilmiş. Ayrıca uygulama yaşantıları ve etkinliklerin fotoğrafları çekilmiştir.

3. 3. 1. 2. 1. Gözlem Boyutları

Araştırmanın gözlem boyutlarını; atmacacıların atmacalarına karşı hislerinden avlanma dâhil bütün süreç oluştururken, boğa güreşlerinde ise arena ve çevresindeki genel durum ile seyirci ve boğacıların sözel olmayan davranışlarının çok yönlü olarak gözlemlenebilmesine olanak tanıyacak biçimde uygulamaya özen gösterilmiştir. Gözlem formu ek. 4 'de sunulmuştur.

3. 3. 2. Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecinde örneklem grubunu oluşturan katılımcılar ile yapılan bireysel ve odak grup görüşmeleri yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler kaynak kişilerden izin alınarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler esnasında çalışmanın veri toplama sürecini olumsuz etkileyebilecek bütün olasılıklardan kaçınılmıştır. Nitel araştırmanın yapısına uygun olarak görüşme sürecinde gönüllülük esas alınarak katılımcıların konuyla ilgili olarak önemli gördükleri fikir, görüş ve önerilerini dile getirmelerine olanak sağlanmıştır. Çalışmanın tamamında (atmacacılık ve boğa güreşleri) 26 katılımcının görüşme kayıtlarından veriler elde edilmiştir.

Araştırmanın atmacacılık bölümü, için Rize ve Artvin'de bulunan atmacacılık derneklerinden *Pazar Atmaca ve Atmacacılık Kültürünü Koruma ve Yaşatma Derneği*, *Ardeşen Atmaca ve Atmacacılık Kültürünü Koruma ve Yaşatma Derneği* ve Arhavi'de faaliyet gösteren *Atmaca Kültürü ve Atmacacıları Koruma ve Yaşatma Derneği* olmak üzere toplam üç dernekle iletişime geçilmiş. Daha sonra belirlenen günlerde dernekler ziyaret edilerek katılımcıların kendilerini rahat hissettikleri sakin bir ortamda toplam 5 bireysel görüşme, gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişilerin görüşmeleri memnuniyetle karşıladıkları, görüşmelerde sağlıklı bilgi vermek için özen gösterdikleri gözlenmiştir. Ayrıca dernek yöneticileri çalışma için her türlü desteğe hazır olduklarını ifade ettiler.

Araştırmanın boğa güreşleri bölümü, içinse önce Artvin / Yusufeli güreşlerine gidilmiş. Burada 6'şar kişiden oluşan 2 grup ile odak grup görüşmeleri gerçekleştirilirken ayrıca 2 bireysel seyirci görüşmesi yapılmıştır. Boğa güreşlerinin, çalışmada yararlanılan diğer bir etkinliği olan Artvin / Kafkasör güreşlerinde ise 7 bireysel görüşme yapılmıştır. Odak grup görüşmeleri güreşler sonrası, gece açık alanda, samimi bir sohbet ortamında çaylar yudumlanırken gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca araştırmanın iki bölümü içinde ayrı ayrı etkinlik öncesi-sırasında-sonrası gözlemlerde bulunulmuş ve fotoğraflandırılmıştır.

Araştırmacının bölgeyi bilen ve bu kültürleri yakından tanıyan biri olması veri kaynaklarına ulaşmada sorun yaşamamasına, ilgili bireylerle görüşme, deneyimlerini paylaşma ve konuyu yakından gözlemlene olanağı sağlamıştır. Bu durum araştırmacının çalışmada sürecin doğal bir parçası haline gelmesini, görüşme ve gözlem yöntemlerinin verimli bir şekilde uygulanmasına ve analizine olanak tanımıştır. Veri toplama sürecinde araştırmacının rolü, verilerin toplanması, analizi ve bulguların yorumlanması olarak gerçekleşmiştir.

3.3.2.1. Geçerlik ve Güvenirlik

Sonuçların inandırıcılığı açısından *geçerlik ve güvenirlilik* bilimsel çalışmalarda yoğun olarak kullanılan iki ölçüttür. LeCompte ve Goetz (1982) 'ye göre geçerlik: araştırmada sonuçlarının doğruluğunu konu edinirken; güvenirlilik ise araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ile ilgilidir (aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2011). Her ne kadar nitel araştırmalarda, nicel araştırmalar gibi belli başlı tanım, yöntem ve testler olmasa da bir takım önlem ve stratejiler bulunmaktadır.

Bu nitel çalışmanın geçerlik ve güvenirlilik boyutunun sağlanabilmesi için alınan bazı önlem ve stratejiler aşağıda sunulmuştur.

1. Araştırmada kullanılan *veri çeşitleme ölçütü*, geçerliliğin sağlanması noktasında önem arz ederken araştırma sonucu elde edilecek sonuçların, farklı boyutlardan değerlendirilmesine de olanak tanımıştır.
2. Ayrıca araştırma örneklemelerinin ve araştırma ortamlarını ayrıntılı bir şekilde tanımlanmasına dikkat edilmiştir.
3. Bulguların kendi içerisinde tutarlı olup anlamlı bir bütün oluşturması için gayret sarf edilmiştir.
4. Araştırmacı, araştırmanın yöntemlerini, araştırma sürecini ve aşamalarını açık ve ayrıntılı bir biçimde tanımlamıştır.
5. Verilerin analizinde yanlış anlama ve ön yargıları ortadan kaldırmak için bulgular birkaç defa kontrol edilmiştir.
6. Araştırmanın güvenirliliğinin sağlanması için araştırmacının rolüne dair bilgiler verilmiştir.
7. Verilerin kodlanması aşamasında birden fazla akademisyen kodlama yapmış ve bu kodlamalar karşılaştırılarak uygulamaya hazır hale getirilmiştir.
8. Çalışmanın iç güvenirliliğinin sağlanması aşamasında, görüşmeler sonucu elde edilen verilerden direk alıntılarla çalışma desteklenmiştir.

3. 4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler *içerik analizi tekniği* ile çözümlenmiştir. İçerik analizi araştırmının kuramsal olarak çok açık ifade edilemediği veya daha derinlemesine bir analize gereksinim duyulduğu durumlarda gerçekleştirilmektedir. 'İçerik analizi yönteminde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde organize edilmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir' (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu bağlamda verilerin analizinde gözlem notları ve görüşmelerin kayıt edildiği ses kayıtları ile elde edilen veriler hiçbir değişiklik yapılmadan olduğu gibi bilgisayar ortamında metin haline getirilmiştir. Ardından ses kayıtları ve metinler uzman görüşüne sunulmuştur. İçerik analizinde veriler dört aşamada analiz edilmiştir. (1) verilerin kodlanması, (2) temaların bulunması, (3) kodların ve temaların düzenlenmesi, (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde ve aynı zamanda üretilen kodların frekans değerleri verilmiştir.

Verilerin kodlanması aşamasında *genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama* süreci esas alınmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011) 'e göre bu tür bir kodlama sürecinde, genel kategoriler ya da temalar önceden belirlenir ve bu temalar altında yer alabilecek olan daha ayrıntılı kodlar, verilen incelenmesi sonucu ortaya çıkar. Bu noktadan hareketle örneklem grupları kategori olarak belirlenmiş. Çalışmanın 1. bölümünün örneklem grubunu oluşturan, atmacacılar kategorisi, 7 tema altında 20 kavram çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmının 2. bölümünün ilk örneklem grubu olan boğacılar kategorisi, 7 tema altında 19 kavram çerçevesinde incelenirken, yine 2. bölümün diğer örneklem grubu olan, seyirciler kategorisi ise 4 tema altındaki 10 kavram çerçevesinde incelenmiştir. Örneklem grupları için oluşturulan görüşme formları demografik sorular hariç, ilgili tema altındaki her soru bir kavram altında incelenmiştir. Örneklem gruplarını oluşturan kategoriler altındaki benzer sorular aynı tema ve kavramlar altında incelenmiştir. Şekil 1. de kategori, tema ve kavramlar çizelgesi sunulmuştur.

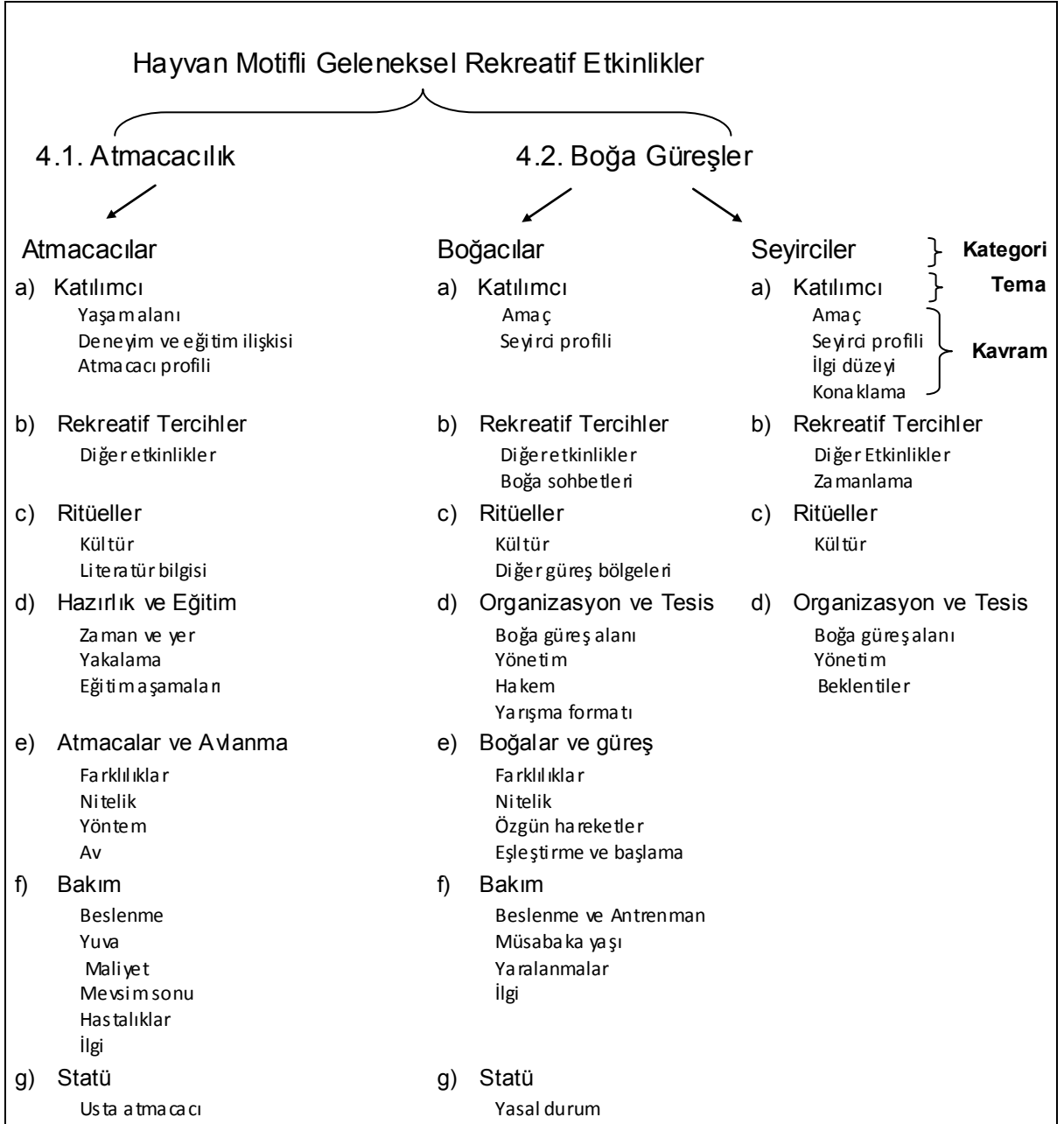
Yapılan analiz sonucunda 26 gönüllüden toplamda 546 kod üretilmiştir. Kodların belirlenmesinde kaynak kişilerin kodu belirgin olarak dile getirmesine ve sorulan sorularla ilişkili olmasına dikkat edilmiştir. Geliştirilen kodların kimileri bir kaynak kişi tarafından temsil edilirken kimileri ise birden fazla kaynak kişi tarafından dile getirilmiştir. Kavramların düzenlenmesi aşamasında, sorunun içeriği ve verilen cevaplar arasındaki ilişki dikkate alınmıştır.

Analiz sonuçlarının değerlendirilmesi için kodlayıcılar arası güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Bu işlemde Güvenirlik = $[Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] \times 100$ formülünden yararlanılmıştır (Miles ve Huberman, 1994'den aktaran: Bülbül, 2012). Nitel araştırma konularındaki, iki uzmanın görüşüne sunulmuş elde edilen kodlayıcılar arası güvenilirlik yüzdesi; atmacacılar örneğinde %82, boğacılar örneğinde % 77 ve seyirciler örneğinde % 85 olarak hesaplanmıştır.

Hayvan motifli rekreatif etkinliklerin genel durumlarının tespitine yönelik üretilen kodlar ve frekansların tamamı tablolarda verilmiş ve katılımcılardan doğrudan alıntılar yapılarak yorumlanmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesi ile bağlantılı olarak görüşme ve gözlem teknikleri ile toplanan veriler 3 kategori altında ilişkili olduğu tema ve kavramlar çerçevesinde sunulmuştur.

Şekil 1. Atmacacılık ve boğa güreşleri bölümlerine ait kategori, tema ve kavramlar listesi

4. 1. Atmacacılık

Araştırmanın bu bölümü Atmacacılar kategorisi altında, 7 temayı oluşturan 20 kavram çerçevesinde üretilmiş 188 kod ve kaynak kişilerden direk alıntılar ile ilişkili bulgularla, araştırmacının gözleme dayalı yorumlarından oluşmaktadır.

Katılımcı temasında atmacacıların genel durumlarının tanımlanabilmesi için sorulan 3 soru: yaşam alanı, deneyim - eğitim ilişkisi ve atmacacının nitelikleri olmak üzere 3 kavram altında incelenmiştir. Bu tema altında 25 kod üretilmiştir.

Tablo 4. Atmacacı Örneklem Grubunun Katılımcı Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Kategori	Tema	Kavram	Kod	F
Atmacacılar	Katılımcı	Yaşam alanı	Özen	4
			Mahalle	4
			Önem	2
			Özlem	1
			Sevgi	1
			Tutku	1
			Korku	1
			Üzüntü	1
			Şehir	1
			Deneyim ve eğitim ilişkisi	
Ritüel	2			
Avcı eğitimi	2			
Kalıtısal özellik	1			
İstek	1			
Heves	1			
Hobi	1			
Atmacacı profili			Hayvan sever	4
			Çevreci	2
			Pratik	2
			Yardımlaşma	1
			Beceri	1
			Zekâ	1
			Para	1
			Sabır	1
Özen	1			

Yaşam alanı kavramının, sorgulandığı soruda kaynak kişilerin büyük çoğunluğu atmacanın rahat edebilmesi için atmacacıların şehir merkezi dışında küçük de olsa bahçesi olan müstakil evlerde ikamet etmelerinin atmacanın bakımı için gerekli olduğunu belirtmekte. Ayrıca kaynak kişilerden bazıları tarafından mutlaka bahçeli evlere gerek olmadığını apartmanda yaşayanlarında atmacanın rahat edebileceği büyük, ferah bir yer temin edebilmeleri halinde buralarda da bakılabileceği ifade edilmiştir.

Evin en güzel yerini atmacaya ayırıyorum; hatta yiyeceklerin de en güzelini (A K 1, kişisel görüşme, Ocak 2013).

Atmacanın rahat edebileceği, güzel yerleri seçiyoruz; yani özenle seçiyoruz (A K 3, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Atmacacılar için atmacalarının rahatlığının çok önemli olduğu, gerekirse atmacalarının rahatlığı için kendi yaşamlarından fedakârlık yaptıkları gözlemlenmiştir. Hatta atmacacı derneklerinin yerleri dâhil özenle seçilmektedir. Atmacacıların bu seçimde şehrin gürültüsünden uzak, atmacalarını tüneğe oturtup rahatlıkla izleyebilecekleri yerleri tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

Deneyim ve eğitim ilişkisi kavramı incelendiğinde uzun süreli bir aktivite hatta bir yaşam tarzı olarak nitelendirmek mümkün. 20 – 50 yıl arasında değişen deneyimleri olduğu tespit edilen kaynak kişilerin, bu durum yaşlarıyla orantılandığında çocukluk dönemlerinde bu aktiviteyle ilgilenmeye başladıklarını ortaya koyuyor. Ayrıca zorunlu eğitimler (avcılık ve usta atmacacı eğitimi) dışında herhangi bir eğitim almadıklarını kendilerinin konuyla ilgili eğitim, seminer ve konferans verdiklerini bu işin görecelik olarak öğrenilmesi gerektiğinin altını çiziyorlar.

Atmacacılık eğitim falan filanla olacak bir iş değil. Yaparak yaşayarak önce dedenin yanında, babanın yanında, belli bir eğitimi farkında olmayarak görüyorsunuz bu eğitimi, bu bir insanın, bir çocuğun konuşmayı öğrenmesi, davranışı öğrenmesi gibi bir şey (A K 2, kişisel görüşme, Ocak 2013).

Katılımcı temasının son kavramı olan *atmacacı profili* konusunda, örneklem grubu öncelikle atmacacının hayvan sever ve çevre dostu olmasının bir zorunluluk olduğunu vurgulamaktalar. Ayrıca bu işi yapacak kişilerin bir bütçe ayırmaları gerektiği, sabır ve özen isteyen meşakkatli bir iş olduğu, atmacacılar arasında yardımsever olmanın da aranılan bir özellik olduğu, hatta beceri, zekâ ve pratiklik de gerektirdiğinin altı çizilmektedir.

En önemli özelliği çevreci olmalı, hayvan sever olmalıdır. Ayrıca pratik biri olmalı, dağa çıkabilmeli, av köpeğinin peşinden gidebilmeli (A K 4, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Yapılan gözlemler sonucunda, atmacacılığın her aşamasında katılımcıların doğada bulunmaktan büyük bir keyif aldıkları, bu esnada bütün sorunlarından uzaklaştıkları, atmacaları ile aralarında bir problem yoksa her şeyin güzel olduğu gözlemlenmiştir. Eğer atmacaları ile ilgili bir sorunları varsa asla yüzlerinin gülmediğini, adeta büyük bir kaosun içindeymiş gibi keyifsiz oldukları tespit edilmiştir.

Rekreatif tercihler temasında atmacacıların aktif olarak katıldıkları boş zaman faaliyetlerini belirlemek için bir soru sorulmuş ve diğer etkinlikler kavramı altında incelenmiştir. Bu tema altında 8 kod üretilmiştir.

Tablo 5. Atmacacı Örneklem Grubunun Rekreatif Tercihler Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Kategori	Tema	Kavram	Kod	F
Atmacacılar	Rekreatif Tercihler	Diğer etkinlikler	Dağcılık	2
			Yürüyüş	1
			Balık tutmak	2
			Avcılık	1
			Yüzme	2
			Bahçe işleri	1
			Atıcılık	1
			Halk oyunları	1

Atmacacılıkla uğraşan bireylerin diğer etkinlik tercihlerine bakıldığında örneklem grubundaki her bireyin atmacacılık dışında, doğayla iç içe olabilecekleri en az bir faaliyete daha katıldıkları tespit edilmiştir. Bu noktadan hareketle atmacacıların her fırsatta doğayla iç içe olmayı tercih ettikleri söylenebilir.

Ritüeller temasında ise somut olmayan kültürel mirasın aktarılması ve atmacacıların bilgi birikimlerinin belirlenmesine yönelik sorulan 2 soru kültür ve literatür bilgisi kavramları altında incelenmiştir. Bu tema altında 19 kod üretilmiştir.

Tablo 6. Atmacacı Örneklem Grubunun Ritüeller Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Kategori	Tema	Kavram	Kod	F	
Atmacacılar	Ritüeller	Kültür	Öğrenme	4	
			Bilinçlenme	2	
			Sevgi	2	
			Çaba	1	
			Maliyet	1	
			Azalma	1	
			Yaptırım	1	
			Literatür bilgisi	Kültür aktarımı	2
				Ritüel	2
		Dergi		2	
		İnternet		2	
		Tarih		2	
		Ferman		1	
		Uluslararası festivaller		1	
		Geleneksel yöntemler		1	
		Göç yolları		1	
		Belgesel		1	
		Kongre	1		
		Makale	1		

Kültür kavramı incelendiğinde 30-35 yıl öncesine göre atmacacı sayısında sürekli bir düşüş kendini göstermektedir. Haliyle bu kültür mirasının gelecek nesillere aktarılması oldukça güç gözüküyor.

1976 yılında eczaneyi açtığımda Arhavi'deki atmacacı sayısı 2000'in üstündeydi. Bugün atmacacılar demeği olarak ısrarla kendi araştırmalarımla, teşviklerimle atmacacı derneği üye sayısı 180, bunu diğer ilçelere vurduğun zaman bir farklılık olacağını zannetmiyorum. İnternet ortamı ortaya çıktıktan sonra çocuk kendini o tip şeylere televizyon seyretmeye, internet de oynamaya bilmem neyi daha çok tercih ediyor. Ve bu yaparak yaşayarak yapacağı hobiler arasına sıralamaya koyduğun zaman belki atmacacılık yahut da bu kültürü yaşama en sonuncu sırayı alıyor. (A K 2, kişisel görüşme, Ocak 2013).

Günümüzdeki durumu göz önüne alındığında atmacacılık kültürünün gelecek nesillere aktarımı konusunda dernek yöneticilerinin (fotoğraf 7) ciddi kaygıları olduğu görülmektedir. Son 4-5 yıldır atmacacıların biraz daha bilinçli davranmaya başladıkları fakat zorunlu eğitimlerin ücretli olması ve vize sistemi bu kültürün yaşaması adına ciddi engeller olarak tanımlanmakta.

Literatür bilgisi kavramı ile atmacıların konu hakkındaki bilgi ve merak düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmiş; bu bağlamda atmacanın yakalanması, eğitilmesi, beslenmesi ve avlanma konularında atmacacıların geleneksel yöntemleri taviz vermeden uyguladıkları belirlenmiştir. Ancak tarihsel süreç, göç yolları, hastalıklar hakkında yazılı kaynaklara ihtiyaç duydukları bu anlamda yeteri kadar bilgiye sahip olunmadığı gözlemlenmiştir.

Bir kitap aramadık ama dergi, internet gibi yayınlardan mümkün oldukça yararlanmaya çalışıyoruz. Yok, yani yazılı bir kitabı da yok. Karadeniz'de bir kültür olarak yaşıyor sadece (A K 4, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Elimden geldiği kadar yazılı, görsel, yayınlardan yararlanırım. İnternet üzerinden birçok video izler, yazı okurum atmacacılıkla ilgili olarak. İncelemeye çalışırım beslenmesiyle ilgili olarak yanlış neleri yapıyoruz onları da öğrenmeye çalışırım. Uygular mıyız? Uygulamayız. Genelde yöresel olarak ne yapılıyorsa insanlar ne yapıyorsa onu uyguluyoruz. Elimizden geldiği kadar inceleme yaparız (A K 5, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Hazırlık ve eğitim temasında atmacanın yakalanmasından, birlikte avlanmaya hazır hale gelinceye kadar geçtiği süreç 3 kavram altında incelenmiş ve 55 kod üretilmiştir.

Tablo 7. Atmacacı Örneklem Grubunun Hazırlık ve Eğitim Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Kategori	Tema	Kavram	Kod	F	
Atmacacılar	Hazırlık ve Eğitim	Zaman ve Yer	Ağustos	5	
			Kasım	3	
			Ters göç	3	
			Çoruh deltası	2	
			Sonbahar	2	
			Yaz	1	
			Tepeler	1	
			Göç	1	
			Mart	1	
			Rüzgâr	1	
			Dağ	1	
			Geçit alanı	1	
			Eylül	1	
			Tenta	1	
			Yakalama	Çiçeğin	4
				Danaburnu	3
				Tenta	2
				Çekirge	2
		Boda ağ		2	
		Kafes		1	
		Şina		1	
		Ritüel		1	
		Gübrelik		1	
		Uсталık		1	
		Atletik kuş		1	
		Sabır		1	
		Çaba		1	
		Ağ		1	
		İdman		1	
		Pusu avcısı		1	
		Pratik		1	
		Serçe		1	
		Nefel	1		
		Sindom	1		
		Eğitim aşamaları	Bel bağı	1	
			Alıştırma	1	
			Seçim	1	
			Yaş	1	
Sevgi	1				
Yapı	1				
Çaççir	1				
Alışma	1				
Huy	1				
Kolluk	1				
İlgi	1				
Aşamalı Eğitim	1				
Şefkat	1				
Zil	1				
Diñlendirme	1				
Sağlık	1				
Duruş	1				
Kola konma	1				
Ehlileşmek	1				
Leşe alıştırma	1				
Elde tutmak	1				

Atmacalar, 15 ağustos'tan itibaren kasım ayı sonuna kadar kışı geçirmek üzere güney yarım küreye doğru göç ederler. Bu göç esnasında özellikle Kafkaslar üzerinden gelen kuşların göç güzergâhları olan Çoruh deltası, atmacacılar için mükemmel bir atmaca yakama alanıdır. Atmacacılar atalarından kalma *Tenta* (fotoğraf 5) diye adlandırılan ağaç dallarından yapılmış kulübelerde atmacalarını yakalarlar.

Atmaca yakalayabilmek için öncelikle Çiceğen'in (Kızılsırtlı örümcek kuşu) yakalanıp ve eğitilmesi gerekmektedir. Çiceğen (fotoğraf 6) *kapan*, *ragi* ve *kandara* diye adlandırılan 3 farklı yöntemle yakalanabilir. Kapan ve Ragi yöntemlerinde *lakot* (danaburnu) böceği yem olarak kullanılırken kandara yönteminde *badara* (çekirge) yem olarak kullanılır. Bu tekniklerden biriyle yakalanan Çiceğen'in eğitim süresi yaklaşık 10 gün sürmektedir. Önce sopanın üstünde oturmasını sağlamak için *yerden bezdirme* denen bir teknik kullanılır. Sopaya oturmasını öğrenen kuşa et yemesi öğretilir. Etin çok taze ve yumuşak olması gerekmektedir. Daha sonra atmaca yakalama esnasında yorulmaması için sürekli idman (sopa üstünde dans) yaptırılır. Eğitimini tamamlanmış kuşla yüksek geçit bölgelerindeki tentalara gidilir nefel veya sindom diye adlandırılan ağlar tenta'nin önüne gerilir ve atmaca geçerken ağın arkasında dans ettirilen kuşu görür ve onu avlamak için gelirken ağa takılarak yakalanır. Yakalanır yakalanmaz fiziki olarak kontrol edilen atmaca beğenilirse eğitmek için saklanır beğenilmez doğaya geri bırakılır.

Atmacanın *eğitim aşamasında* (fotoğraf 1) en önemli şeyin ilgi olduğu vurgulanmakla birlikte eğitilmesine karar verilen atmaca önce birkaç saat dinlendirilir. Daha sonra *çağçır* diye adlandırılan deri bileklik ve *zil* gibi gerekli malzemeler hazırlanır. Kaçmaya çalışırken kendine zarar vermesini önlemek için *bel bağı* diye tabir edilen (bir çeşit emniyet kemeri) bir sistemle kontrol altına alınır. Kola oturmayı öğrenen atmacayı artık topluma çıkarmak ve insanlara alışmasını sağlamak gerekir. Bunun için atmaca dernekleri mükemmel bir olanaktır. Dernek bahçelerinde özel olarak yapılan tünelere oturtulan atmacaların karşısına geçen atmacacıların sohbet konusu atmacadır. Bu aşamadan sonra kolda iken çevredeki kuşlara hamle yapması beklenir. Koldan kuşlara hamle yapmaya başladıktan sonra avuç içine alınır ve avuç içinde kuşa hamle yapması beklenir.

Atmaca avcıdır zaten bir şey alıştıramazsınız biliyordur ama sizin yanınızda onu yakalarken doğada olduğunu hissetmeli sana tabii olarak seninle birlikte avlanabilmeyi öğretiriz (A K 5, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Atmacalar ve Avlanma temasında atmacaların özellikleriyle, avlanma yöntemi hakkında bilgi edinmek amacıyla sorulan sorular 4 kavram altında incelenmiştir. Analiz sonucunda 26 kod üretilmiştir.

Tablo 8. Atmacacı Örneklem Grubunun Atmacalar ve Avlanma Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Kategori	Tema	Kavram	Kod	F
Atmacacılar	Atmacalar ve Avlanma	Farklılıklar	Renk	5
			Huy	3
			Şekil	3
			Yapı	2
			Güç	2
			Akıl	1
			Gösteriş	1
		Nitelik	Renk	4
			Huy	3
			Cesur	2
			Güç	2
			Çeviklik	2
			Akıl	1
			Avcılığ	1
		Yöntem	Yapı	1
			Şekil	1
			Köpek	4
			Salmak	3
			Aç	1
			Av sahası	1
			Değnek	2
		Uyum	1	
		Av	Koşul	1
			Mesafe	1
			Bıldırın	5
			Keklik	2

Literatürde *Accipiter nisus* olarak tanımlanan atmacalar bölgede çeşitli özelliklerine göre isimlendirilmektedir.

Büyüklüğü, rengi, kanat yapısı, göğsündeki tüyler, kafasındaki beyazlıklar, siyalıklar, ayaklarının uzunluğu, kısalığı, göğüs yapısı, arkasındaki çukurluklar dikkate alınarak isimlendirilir (A K 2, kişisel görüşme, Ocak 2013).

Daha çok renklerine göre (Kara, Beyaz, Sarı ve Kızıl) isimlendirme yapılırken bazı adlandırmalar şunlardır: Açık kara, Boz kara, Boz kızıl, Beyaz boz kızıl, Çam kızıl, Açık çam kızıl, Yanmış çam kızıl, Büyük çam kızıl, Beyaz çam kızıl, Çita kızıl, Sarı, Açık sarı, Sarının ufağı, Sarının büyüğü ve Beyaz.

İyi bir atmaca tanımlamasının irdelendiği *nitelik* kavramında atmacacının atmacadan beklentisine göre niteliklerin farklılık gösterebileceğinin altı çizilmekle birlikte genel olarak renk (*göğsündeki, kuyruğundaki ve başındaki tüylerin rengi*), huy (*sahibine tabii olması, uysal olması*), duruş ve avcılık gibi faktörlerin etkili olduğu ifade edilmiştir.

İyi bir atmaca olarak açık renkler daima tercih edilir. Eğer sadece beslemek için istiyorsanız beyaz cinsler, avcılık yönünden istiyorsanız kırmızı cinsler tercih edilir (A K 2, kişisel görüşme, Ocak 2013).

İyi bir atmaca birçok kategoride sınıflandırılabilir. Dört dörtlük atmacanın tüyü ve huyu güzel olmalı yani bu iki özelliğin bir arada olabilmesi. Zaten tüyü ve huyu kısmını geçtikten sonra avcı olmayacak atmaca yoktur. Hepsi avcıdır çünkü doğanın kanunları gereği böyle yaratılmış. Hepsi avcı biri daha hızlı olabilir biri daha pratik olabilir, birisi daha sinsî olabilir ki beklemediğiniz yerlerde bazı şeyler yapabilir. (A K 5, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Yöntem kavramı altında incelenen atmacayla avlanma tekniği köpekle birlikte veya köpeksiz olarak yapılabilir.

Bıldırcın olduğu zaman yeşillik düz bir yere gidersen. Köpekle yâda köpeksiz avlanılabilir. Yani iki çeşit ama köpekle avlanmak daha kolaydır. Köpeğin bıldırcın bulma ihtimali daha yüksektir. Köpek bıldırcını bulduğu zaman bıldırcın yerden kalkar ve elindeki atmacayı salarsın. Eğer köpeğin yoksa değnek var bizde değnekle çayırlara vurursun. Ve bıldırcın o değneğin sesinden ürkerek kalkar. Elindeki atmacayı bıldırcına doğru salarsın. Tabii atmacan ustaysa yakalar usta değilse ağaca çıkacaksın çaren yok (A K 4, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Her ne kadar atmacayla yapılabilecek av bıldırcın olarak bilinse de farklı kuşları avlamak içinde kullanılabileceği ifade edilmiştir.

Atmaca ile eğer atabilersen her kuş avlanır. Ama bıldırcın tercih ediliyor. Kuyruğu olmadığı için atmaca onu biraz daha kolay avlıyor. (A K 2, kişisel görüşme, Ocak 2013).

Bakım temasında atmaca'nın, atmacacılarla birlikte yaşadığı sürecin analiz edilebilmesi için sorulan sorular 6 kavram altında incelenmiştir. Verilerin analizi sonucunda 47 kod üretilmiştir.

Tablo 9. Atmacacı Örneklem Grubunun Bakım Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Kategori	Tema	Kavram	Kod	F	
Atmacacılar	Bakım	Beslenme	Yumurta	5	
			Kuş	5	
			Et	5	
			Özen	2	
			Cibil	2	
			Balık	1	
			Tavuk	1	
			Tuzsuz	1	
			Ilık	1	
			Bakım	1	
			Öğün	1	
			Yuva	Kafes	3
				Tünek	3
		Sesiz		1	
		Sakin		1	
		Sıcak		1	
		Rüzgârsız		1	
		Kışlık		1	
		Oda		1	
		Külübe		1	
		Rutubetsiz		1	
		Geniş alan	1		
		Maliyet	Ulaşım	3	
			Besleme	3	
			Zaman	1	
			Para	1	
			Konaklama	1	
Saklama	1				
Mevsim sonu	Yakalama	1			
	Kışlama	5			
	Kaçırma	4			
	Etkinlik	1			
Hastalıklar	Tercih	1			
	Stres	3			
	Kusma	2			
	Eksiklik	1			
	Kestane karası	1			
	Sara nöbeti	1			
	Bağırsak enfeksiyonu	1			
	Hazım	1			
Kurtlanma	1				
İlgi	Sevgi	4			
	Fedakârlık	2			
	Özen	2			
	Spor	1			
	Gösteriş	1			
Gurur	1				

Beslenme kavramı incelendiğinde atmacacıların, atmacalarını besleme konusunda son derece hassas oldukları kelimenin tam anlamıyla yeni doğmuş bir çocuk gibi atmacalarıyla ilgilendikleri gözlemlenmiştir.

Tuzlu ve soğuk yedirmeyeceksin. Yiyecek sıcaksa soğutulmalı, soğuksa ısıtılmalı yoksa boğaz yolları tahrip olur yani dünyaya yeni gelmiş bir çocuk gibi bakıyoruz (A K 1, kişisel görüşme, Ocak 2013).

Sütlü yumurta vermek lazım, özellikle soğuk dönemlerde enerji ihtiyaçlarının fazla olduğu dönemlerdir (A K 5, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Yuva kavramı irdelendiğinde atmacanın bulunacağı yerin bir takım fiziki koşullara sahip olması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Şimdi atmaca gündüz tünelerde saklanır. Yerden en az 1,5 –2 metre yukarda olan. Kışlık için, bi kere atmaca soğuktan hoşlanmayan bir hayvandır cereyanda kalmaması çok önemlidir. Oda hararetinin 15 derecenin altına düşmemesi lazım. Mayıs ayı geldiği zaman onu bağısız bütün şeylerini çıkararak, (kuluçka devresinde) kendi haline bırakmak gerekir. Ve oda sıcaklığını biraz daha yükseltmek gerekiyor. (A K 2, kişisel görüşme, Ocak 2013).

Atmacanın saklandığı yerde en önemli şey rutubet olmaması lazım. Soğuk olmaması lazım; soğuk olduğu noktada zaten atmaca soğuktan kaçıyor sıcaklara bu yüzden göç ediyor. Özellikle zemin kısmının atmacanın konduğu yerlerde sert olmaması önemli, çünkü tırnakları bu hayvanların avcılık yeteneğinin olduğu noktalar. Tırnakları aşınabilir, tırnakları aşınırsa ava gittiğimizde bildircini yakalasa dahi ayağından kaçırabilir. Biz buna kaydırma diyoruz. (A K 5, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Maliyet kavramı değerlendirildiğinde atmaca ve kızıl sırtlı örümcek kuşunun yakalanma aşamasındaki ulaşım, konaklama, giderlerinin yanında birde besleme maliyetinin olduğu zira her şeyin en iyisi ve doğalıyla bu kuşların beslenmesi gerektiği tespit edilmiştir. Ayrıca ciddi bir zaman maliyetinin de olduğu bazen iyi bir atmaca yakalayabilmek için günlerce dağlarda kalmak gerektiği ve atmacanın evcilleşmesi için sürekli onunla küçük bir bebek gibi ilgilenilmesi zorunluluğundan bahsedilmiştir. Ayrıca çalışmak durumunda olanların bir şekilde izinlerini bu döneme denk getirdikleri veya bir şekilde işe gitmedikleri gözlemlenmiştir.

Maliyetten ziyade ciddi bir zaman istiyor. Dereye götürüyoruz dağa götürüyoruz yani zamanı sırf buna harcıyoruz (A K 1, kişisel görüşme, Ocak 2013).

Ulaşım ve konaklama konusunda bir maliyet söz konusu. Yakalama aşamasında besleyeceğimiz çiceğenlerin durumu, saklama aşamasında atmacanız için ayırdığınız odanın elektrik giderinden tutun beslenmesine kadar maliyeti var. Diğer yandan yörede atmacalar için kullanılan medikal bir şey yok mesela çok enteresan. Örneğin birçok yerde hayvan beslenir ve orda o hayvanlarla ilgili medikal şeyler olabilir. Ama bizde öyle bir şey yok insanlar kendileri ürettiği şeyleri kullanırlar. (A K 5, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Mevsim sonunda eldeki atmacalardan kışlanacak atmaca seçilir, diğeri doğaya bırakılır. Çünkü zahmetli bir iş genellikle 1 tane kışlanır. Herkes de bunu kışlayamaz birde tüy değişimi var. Atmacanın tüyünü değiştiremezseniz, o kuşun hiçbir anlamı olmaz. Hayvanı doğaya bırakmak zorunda kalırsın ki o da zahmetine değmez (A K 3, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Hastalıklar kavramı altında atmacaların yörede maruz kaldıkları hastalık irdelenmiştir. Kusma, titreme, hazım sorunu ve bayılma şeklinde tarif edilen rahatsızlıkların atmacacıların canını fazlasıyla sıktığı gözlemlenmiştir. Her ne kadar atmacaların hastalanma nedenleri kaynak kişiler tarafından stress olarak ifade edilse de farklı sağlık kurumlarının bazı hasta atmacalar üzerinde yaptığı testler ve önerdiği ilaçlar soruna çözüm üretememiş, konuyla ilgili bölgede bilinen bilimsel bir dayanak yoktur.

Türkiye de kimse araştırmamış, sormamış, etmemiş ki bilimsel olarak. Bir şey var ama ben Türkiye deki veteriner hekimliğinde yırtıcı kuşların bakımı bilmem neyi yüzeysel olarak değil, bilimsel olarak yapılması gerektiğine inanıyorum. Bu bütün kuşlar için gerekli. Bir kliniğin olması gerektiğine inanıyorum. Bakınız şöyle özetleyelim, İngiltere'de Abu-Dabi'de Fransa'da rehabilitasyon merkezleri vardır. Adam oraya götürüyor, bakıcıları etini veriyor, suyunu veriyor, bilmem ney. Türkiye'de de varsa böyle rehabilitasyon merkezi gösterebilirler (A K 2, kişisel görüşme, Ocak 2013).

İlgi kavramıyla atmacacıların, atmacalarına karşı olan duyguları öğrenilmeye çalışılmış ve âdete atmacacıların atmacalarıyla özdeşleştikleri neredeyse çocukları kadar sevdikleri gerek evlerinde gerekse araçlarında atmacaları için özel bölümler oluşturdukları gözlemlenmiştir. Sıradan boş zaman faaliyetinin çok ötesinde bir durumdan rahatlıkla bahsedilebilir.

Gece ne zaman sabah olacak diye beklerim, atmacama gideceğim de, görecekim diye. Sabah yemini verdikten sonra çarşıya gelirim, eve erken giderim ki atmacam ne yapıyor diye yani çocuklar kadar değil ama çocuklardan sonra yani o kadar severiz atmacaları. Toplumda dizdik mi atmacaları o der benim atmacam güzel öbürü der benimki daha güzel (A K 1, kişisel görüşme, Ocak 2013).

Atmacanın özel bir anlamı olmaz olur mu zaten atmacacı 3 ay sürekli atmacının peşindedir. İşi dahi olsa bırakır bir şekilde atmacanın peşine gider. Atmaca sezonu bitince de gerek internet üzerinden gerekse atmaca sohbetlerinde sürekli olarak yani bir şekilde hayatımızda hep yeri var. Her zaman bir muhabbeti var avcılar derneğinde. Dönemi bitse de atmaca hep farklı bir yerdedir. Çok farklı bir sevgi. (A K 5, kişisel görüşme, Şubat 2013).

Statü teması altında atmacanın yasal durumunun tanımlanabilmesi için 1 soru sorulmuş ve usta atmacacı kavramı altında 8 kod üretilmiştir.

Tablo 10. Atmacacı Örneklem Grubunun Statü Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Kategori	Tema	Kavram	Kod	F
Atmacacılar	Statü	Usta atmacacı	Eğitim	3
			Dernek	3
			Sertifika	2
			Kurs	2
			Vize	2
			Milli parklar	1
			Denetim	1
			Yaptırım	1

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğüne uluslararası mevzuat uygun olarak usta atmacacı belgesi düzenlemiş ve usta atmacacı belgesine sahip olabilmek için bir yıllık bir staj dönemi zorunluluğu getirilmiştir. Usta atmacacı (fotoğraf 2) belgesine sahip atmacacılar atmaca mevsiminde 2 tane atmaca besleyebilir ve isterse bunlardan birini kışlayabilir.

Atmacacılık konusu Orman Bakanlığına bağlı olan milli parklar müdürlüğüne bir genelge ile belirlemiş ve belli bir statüye alınmıştır. Sertifikası olan insanların bu işi yapabileceği belirtilmiş. 2 tane atmaca saklama hakkı var bunların birini kışlayabilir. Sertifikanın 5 yıl geçerliliği var. (A K 2, kişisel görüşme, Ocak 2013).

4. 2. Boğa Güreşleri

Araştırmanın bu bölümü Boğacılar ve Seyirciler olmak üzere 2 kategori'den oluşmuştur. Boğacılar kategorisi, 7 tema altında 19 kavram çerçevesinde üretilmiş 198 kod tarafından temsil edilirken; seyirciler kategorisi, 4 tema altında 10 kavram çerçevesinde 160 kod tarafından temsil edilmektedir. Ayrıca kaynak kişilerden direkt alıntılar ile araştırmacının yorumlarını da kapsamaktadır.

Katılımcı temasında, boğa güreşlerine katılımda genel parametrelerin incelenebilmesi için örneklem gruplarından (kategoriler), boğacılar 2 soru sorulurken, seyircilere de 4 soru sorulmuştur. Analiz sonucunda boğacılar kategorisi altında 29 kod üretilirken, seyirciler kategorisi altında ise 58 kod üretilmiştir.

Tablo 11. Boğa Güreşleri Örneklem Gruplarının Katılımcı Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Tema	Kavram	Kod	F	Kod	F		
Katılımcı	Amaç	Boğacılar	Gelenek	3	Seyirciler	Gelenek	5
			Sosyalleşme	3		Sosyalleşme	3
			Tutku	3		Eğlenmek	3
			Maddiyat	2		Korku	2
			Çobana katmak	1		Barıştırmak	2
			Toplamak	1		Ata yadigârı	2
			Fedakârlık	1		Heyecan	2
			Ata yadigârı	1		Yetersiz	2
			Arazi yapısı	1		Çobana katmak	1
			Otlak	1		Arazi yapısı	1
			Genetik	1		Derecelendirme	1
			Barıştırmak	1		Gözlem	1
			Güç gösterisi	1		Cesaret	1
			Rekabet	1		Kır hayvanı	1
			Fayda	1		İnat	1
			Bayram havası	1		Boy göstermek	1
			Sabır	1		Hissetmek	1
			Endişe	1		Zevk	1
			Vazgeçilemez	1		İzlemek	1
		Mantıksız	1	Kalabalık	1		
		Çile	1	Şefkat	1		
		Sevda	1	Birliktelik	1		
		Katılım	1	Sevgi	1		
						Saygı	1
						Hoşlanmak	1
						Sıcak	1
						Tribün	1
						Azalma	1
						Kayırmak	1
				Yetiştirmek	1		
				Stres	1		
				Dönüşüm	1		
				Özveri	1		
				Merak	1		
				Kaynaşma	1		
	Seyirci profili	Tutku	2	Aile	9		
		Eşitlik	1	Duyuru	3		
		Farksız	1	Bilindik	3		
		Aile	1	İletişim araçları	2		
		Güç	1	Akraba aracılığıyla	2		
		Çile	1	İnternet	1		
				İlan	1		
				Misafir	1		

Tablo 11.'in devamı

Tema	Kavram	Kod	F			
Katılımcı	İlgi düzeyi	Seyirciler	Ezelden beri	6		
			Tamamlamak	7		
			3-7 festival	4		
			5-15 yıl	3		
			Kafkasör	2		
			Mümkün mertebe	2		
			Keyif	1		
			Büyük güreşler	1		
			Hepsi	1		
			Fırsat	1		
			Görmek	1		
			Tvyetersiz	1		
			Konaklama		Günübirlik	3
					Konaklamalı	3
Yerli	3					

Amaç kavramı altındaki ilgili kod listeleri incelendiğinde *geleneğe, sosyalleşme, tutku, eğlenmek, barıştırmak, ata yadigârı* gibi kodların ön plana çıktığı görülmektedir. Aktif (boğacılar) ve pasif (seyirciler) katılımcıların büyük çoğunluğunun bu kültürün içinde büyümüş olmalarının bu etkinliklere katılımlarında önemli bir etken olduğu gözlemlenmiştir. Her ne kadar bu etkinlikler bugün bir boş zaman faaliyeti olarak değerlendirilse de ortaya çıkış nedeninin tamamen doğanın işleyişinden ibaret olduğu tespit edilmiştir. Bölgedeki rekreatif faaliyetlerin sınırlı oluşu boğa güreşlerine katılımı belirleyen en önemli öge olduğu söylenebilir. Bunlara ilaveten özellikle boğacılar için bütün zorluklarına rağmen vazgeçilemez bir tutku olduğu gözlemlenmiştir.

Merak, çünkü bana babamdan, dedemden kalan bir meslektir. Meraklı olduğumuz için devam ediyoruz. Buradaki beklentilerimiz hiçbir eğlencemiz olmadığından buraya geliyoruz ve bu festival dolayısıyla bu tür insanları tanıyoruz, yıllardır göremediğimiz arkadaşlarımızı görüyoruz. (S K 6, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Görüşmediğimiz arkadaşlarla görüşme fırsatımız oluyor, kültürümüz kaynaşma oluyor (S K 4, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Bu bizim eski önemli bir geleneğimizdir. Burada daha önceleri ben doğduğumda burada hayvanlar barış sağlardı. Ondan sonra bu güreşlere dönüştürüldü ve böylece devam etmektedir. İnsanlar eğleniyor boğa sahipleri daha fazla hayvan saklama mücadelesi veriyor. Bu bir özveri herkesin yapabileceği bir şey değil. Eğleniyorum, heyecanlanıyorum Artvin'in sembolüdür (S K 8, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Güreşlerin muhabbeti burada bitmez, nisan ayında başlayan güreşler haziran sonlarında Kafkasör ile beraber biter yani 15 gün aralıklı yapılarak; ama iş bundan sonra başlıyor. Yani 9. ayın 15 inden sonra insanlar artık bağ, bahçe iş, güç bittikten sonra evinde, köylerde, kahvelerde ilkbahara kadar bunun muhabbeti yapılır. Bazen arkadaşları aradığımda ne yapıyorsunuz deyince; cevapları, şu şu boğaları masa üstünde güreştiriyoruz derler. Ayrıca şimdi buradaki arkadaşların birçoğu şehir dışından geliyor ve festival dışında bizim görüşme şansımız yok, olmuyor yani. Yani bu güreşler bizim bir çeşit bayramımız haline geldi. Toplum açısından bakıldığında, festivaller, stresten sıkıntılardan kurtulmak için iyi bir alternatif. Benim çocuğum şu anda yoğun bakımda yatıyor, ben demek başkanı olarak gelmek zorundaydım buraya insanlara bir şeyler anlatmak durumundayım ya bu işe hiç girmeyeceksin, yada sıkıntılarına katlanacaksın. Ben bugün tamamen unuttum hastaneyi, hastalığı. Yani bu güreşler insanları stresten uzaklaştırıyor (B K 7, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

Aslında tam temeline bakarsak bu bir tutku diyelim. Farklı bir tutku kesinlikle boğacılık dediğiniz zaman her şey durur. Başladıktan sonrada vazgeçemezsiniz. Şunu söyleyeyim maddi imkânlar oluştuktan sonra bir şekilde alırsın, fakat bu uğurda çok arkadaş çok şey kaybetmiştir. Ben hesaplıyorum yaptığım, ettiğim, eylediğimi son düşünüp bakıyorum; bunu mantığa sığar bir yanı var mı diye? Normal bir insan mantığıyla bakınca mantık verme şansın yok buna (B K 7, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

Seyirci profili kavramı değerlendirildiğinde araştırmamızın frekans değeri en yüksek olan aile kodu dikkat çekmektedir. Kaynak kişilerin tamamı etkinliklere aileleri (fotoğraf 12, 13) ile katıldıklarını ifade etmişlerdir. Festival tarihlerinden haberdar olmada ise çeşitli iletişim araçlarından yararlandığı tespit edilmiştir.

Eşimle, çocuklarım, ehtilerim, torunlarım yani ailecek geliriz. Buradaki akrabalarımız aracılığıyla güreş tarihlerini öğreniyoruz (S K 1, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Ailece birlikte geliriz. Ben minibüsle geldim en az 5-6 hane getirdim. 2-3 araba İstanbul'dan buraya beraber geldik. Özel olarak boğa güreşler için. Güreş tarihlerini televizyonlardan öğreniriz (S K 9, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Hemen hemen % 50 dir. Zaten genelde aile olarak geliniyor. Aynı tutku aradaki tek fark çeşitli nedenlerle boğa besleyemiyor olmaları. Ama izleme arzusu aynı (B K 3, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

İlgi düzeyi kavramı altında pasif katılımcıların etkinlikler için ne kadar zaman ayırdıkları ve kaç yıldır ilgilendikleri irdelenmiştir. Bu bağlamda kaynak kişilerin büyük bir çoğunluğu güreşleri bitene kadar izledikleri ve yıllardan beri devam ettirdikleri bir alışkanlıkları olduğunu belirtmişlerdir.

18 yaşından beri ilgileniyorum fakat uzun yıllar İstanbul'da bulunmam nedeniyle ve izleyemedim, televizyondan da yeterince iyi izlenemiyor, kesintiler oluyor aynı şekilde yurtdışındaki akrabalarım da aynı sorunu yaşıyor. Baştan sona kadar severek izlerim. Fırsatım olduğu sürece hepsine gitmek isterim (S K 9, kişisel görüşme, Haziran 2013).

5 yıldır takip ediyorum. Sadece buraya (Kafkasör güreşlerine) gelirim sonuna kadar izlerim (S K 2, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Tahminen 6-7 yerde boğa güreşleri yapılmakta en az beş tanesine katılırım. 1996 yılından beri sürekli olarak katılmaktayız. Sabah erken saatlerde teşrif ettik güreşler bitene kadar buradayız (S K 3, kişisel görüşme, Nisan 2013).

Konaklama kavramı incelendiğinde 3 kod üretilmiş olup frekans sıklıkları aynıdır. Örneklem grubunu oluşturan pasif katılımcıların bir bölümünü bölge sakinleri oluşturmaktadır. Şehir dışından gelenlerin yarısı günübirlik bir katılım tercih ederken diğer yarısının konaklama yaptığı tespit edilmiştir.

Şimdi bizde her yıl İstanbul'dan tatil maksadı ile geliyoruz. Hem boğa güreşlerini izliyoruz, hem de memleketi ziyaret ediyoruz (S K 5, kişisel görüşme, Nisan 2013).

Bugün geldik, tekrar geri döneceğiz (S K 1, kişisel görüşme, Haziran 2013).

3 günden beri buradayım. Arkadaşımızda misafir olarak kalıyoruz (S K 2, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Rekreatif tercihler temasında örneklem gruplarının katıldıkları diğer faaliyetler, zaman ayarlaması ve boğa sohbetleri hakkında bilgi edinmek amacıyla sorulan sorular için boğacılar kategorisi altında 2 kavram çerçevesinde 12 kod üretilirken seyirciler kategorisi altında yine 2 kavram çerçevesinde 16 kod üretilmiştir.

Konuşulmadığı yer yoktur. Cuma namazında dahi hoca hutbeye çıkar, o esnada bile boğa muhabbetine rastladığım olmuştur. Belki bende yapmışımdır, bilemiyorum. (B K 7, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

Zamanlama kavramına ilişkin veri toplama sürecinde ise sadece pasif katılımcıların bilgisine başvurulmuştur. Bu anlamda seyircilerin festivalleri mümkün mertebe takip ettikleri ve tatil günlerini festival tarihlerine göre ayarladıkları tespit edilmiştir.

Ritüeller temasında boğa güreşlerine ait gelenekler ve boğa güreşlerinin sürdürüldüğü diğer bölgeler tespit edilmiştir. Örneklem gruplarından elde edilen verilerin analizi sonucunda boğacılar kategorisi 2 kavram çerçevesinde 20 kod üretilirken, seyirciler kategorisi 1 kavram çerçevesinde 19 kod üretilmiştir

Tablo 13. Boğa Güreşleri Örneklem Gruplarının Ritüeller Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Tema	Kavram	Kod	F	Kod	F		
Ritüeller	Kültür	Boğacılar	Konser	3	Seyirciler	Barıştırmak	6
			Sevgi	2		Yayla	2
			Yorum	2		Büyüme	2
			Muhabbet	1		Hayvancılık	1
			Hissetmek	1		Arazi yapısı	1
			Seyirci	1		Güreş	1
			Gönüllülük	1		Değişim	1
						Katılım	1
						Aynı	1
						Eğlenmek	1
				Gelenek	1		
				Hazırlık	1		
				Katkı	1		
				Gelişme	1		
				İddialaşma	1		
				Daha canlı	1		
				Sponsor	1		
				Ödül	1		
				TV yayını	1		
			Diğer güreş bölgeleri	Artvin	1		
	Sarıgöl	1		-----			
	Derekapı	1					
	Sarıbulak	1					
	Kılıçkaya	1					
	Murgul	1					
	Rize	1					
	Çamlıhemşin	1					
	Aydın	1					
	Muğla	1					
	Alçı	1					
	Deneme	1					
	Benzerlik	1					

Kültür kavramı incelendiğinde etkinlik her ne kadar hayvan güreşlerini konu alsada olayın çıkış noktasının *barıştırmak* fiilinden ibaret olduğu tespit edilmiştir. Bölgenin coğrafi yapısı nedeniyle insanlar hayatlarını idame ettirebilmek için hayvancılık yapmak durumundadırlar. Dolayısıyla hayvancılığın verimli ve sürdürülebilir olabilmesi için geniş otlaklara sahip yaylaların faal bir şekilde kullanımı gerekmektedir.

Yayla kültüründe boğalar ağıl (yatak) diye isimlendirilen vadilere bırakılır ve doğal ortamda yarı vahşi bir yaşam sürerler. Haliyle bu süreçte her türlü tehlike karşısında kendi savunma mekanizmalarını yürütebilmeleri için bir lidere ihtiyaç duyarlar. İşte bu liderin tespit edilmesi ancak güreşle sağlanabilmektedir. Gruptaki bütün boğaları güreşte yenen boğa o yıl o sürüye liderlik yapar. Buradaki en önemli sorunsu arazinin engebeli yapısı nedeniyle bu güreşler esnasında yüksek yamaçlardan düşme sonucu sakatlanma ve ölüm olayları gerçekleşebilmesidir. Haliyle bu istenmeyen durumun önüne geçebilmek amacıyla yaylaya çıkmadan önce düz bir alanda aynı vadide bulunacak boğalar güreştirilmeye başlanmıştır. Uzlaşma güreşi diye tanımlanan bu durum gelişerek günümüzde bir festival olarak sürdürülen somut olmayan kültürel miras ögesidir.

Evvelce hayvanlar çobana verilir. Yukarda dövüşüp kendilerini sakatlamamaları için bir uzlaşma güreşi yaptırılırdı. Şimdiki daha geniş, sosyal yatırımlı, amaçlı yerel yönetimlerin katılımları ve gayretleri ile yapılıyor. Eskiden bu kadar boğa olmazdı. Geçen sene 2 günde bitiremediler boğa güreşlerini. 250 den fazla boğa vardı. Eskiden böyle kaymakam, vali vs. pek iştirak etmezlerdi. Şimdi ödülde var, esnaflar reklam amaçlı sponsor oluyorlar boğa sahiplerine. Tabii bütün bunlar daha renkli olmasına vesile oluyor. Genelde 1 tv kanalı olurdu bu yıl 3 tane kanal gelmiş. Gelemediğimiz zaman televizyondan izliyoruz (S K 5, kişisel görüşme, Nisan 2013).

Bildiğim kadarıyla köylerde eskiden hayvan saklama olayı daha fazlaydı. Bunları yaylaya götürürken komşularla beraber giderlerdi ve yaylaya gitmeden önce doğa şartları çetin arazi sarp kayalık olmasından dolayı köylerde boğaları güreştirerek birbirleri ile kaynaşması sağlanırdı. Oradan esinlenilerek bu duruma gelmiş (S K 4, kişisel görüşme, Haziran 2013).

İlk zamanlar yaylaya giderken barış amaçlı yapılıyordu. Daha sonra yavaş yavaş günümüzdeki duruma geldi. Bayağda bir katkı var Aydın'dan Muğla'dan Hemşin'den buraya boğa gelmektedir (S K 8, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Diğer güreş bölgeleri kavramı incelendiğinde dünyada farklı ülkelerde ve ülkemizin farklı şehirlerinde yapılmaktadır. Bu güreşlerin özüne uygun ve farklı amaçlarla düzenlediği söylenebilir.

Organizasyon ve tesis temasında örneklem gruplarından elde edilen verilerin analizi 5 kavram altında değerlendirilmiştir. Boğacılar kategorisi 4 kavram çerçevesinde 56 kod üretilirken, seyirciler kategorisi 3 kavram çerçevesinde üretilen 67 kod ile temsil edilmiştir.

Tablo 14. Boğa Güreşleri Örneklem Gruplarının Organizasyon ve Tesis Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Tema	Kavram	Kod	F	Kod	F	
Organizasyon ve Tesis	Boğa güreş alanı	Boğacılar	Düz	3	Tribün	5
			Destek	3	Modernizasyon	6
			İmkân	3	Yetersizlik	4
			Tribün	2	Yağmur	3
			Konaklama	1	Ulaşım	2
			Piknik	1	ilkel	2
			Gezi	1	Sıcak	2
			Kafile	1	Tedbir	2
			Dinlenme	1	Mağduriyet	1
			Çadır	1	Çevre düzenlemesi	1
			Yeme-İçme	1	Fena değil	2
			Uygunluk	1	Hava şartları	1
			Süreç	1	Çevre kirliliği	1
					Bilinçlendirme	1
					Su problemi	1
					Seyirci artmalı	1
					Açık alan	1
					Amatör localar	2
					Otopark	1
					Sakinlik	1
		Çayır	1			
		Süre	1			
Yönetim		Sponsor	3	Güvenlik	2	
		Kategori	2	Yollar	2	
		Gönüllülük	2	Yetersiz	2	
		Bağış	1	Yeterli	2	
		Fanatiksel	1	Çevre düzenlemesi	2	
		Maddiyat	1	Gelişme	4	
		Ödül	1	Dernekler	1	
		Duygu	1	Konaklama yerleri	2	
		Söz	1	Organizasyon	1	
		Katkı	1	Otopark	1	
		Reklam	1	İyileştirilmeli	1	
				İdarelik	1	
				Maddiyat	1	
		Noksanlık	1			
		Etik	1			
Beklentiler	-----	Hava	2			
		Sosyal ortam	2			
		Güzel güreş	2			
		Hasret	1			
		Hoş seda	1			
		Kültür	1			
		Emek	1			
		Beğeni	2			
		Düzenli yönetim	1			
		Eğlence	1			
		Mücadele	1			
		İyi boğa	1			
		Seyretmek	2			
		Kafa tutmak	1			
		Tahmin	1			
		Seyirci artmalı	1			
		Hizmet Yetersiz	1			
		Galibiyet	2			
		Kaçırmak	1			
		Hürmet	2			
		Doğunluk	1			
		Doğallık	1			
		Endişesiz	1			
İlgisizlik	1					
Duyarlı olunmalı	1					
Acısız	1					
Görsellik	2					
Güvenlik	1					
Maddiyat	1					
Önemsenmeli	1					

Tablo 14.'in devamı

Tema	Kavram	Kod	F	Kod	F		
Organizasyon ve Tesis	Hakem	Boğacılar	Eşitlik	3	Seyirciler	-----	
			Eşitlemek	2			
			Boynuz kontrol	2			
			Kura	1			
			İç	1			
			Uçlamak	1			
			Köreltmek	1			
			Adil	1			
			Bilgili	1			
			Korkusuz	1			
			Müdahale	1			
			Sonuç	1			
			Oylama	1			
	Jüri	1					
	Yarışma formatı			34 yıl	3		-----
				Barıştırmak	2		
				Liderlik	2		
				Ağıl	2		
				Boyun eğmek	2		
				Gruptan atmak	2		
Çok eski				1			
Ödül				1			
Sosyal sorumluluk				1			
Dernekler				1			
Kültür				1			
Yayla mevsimi				1			
Hiyerarşi				1			
Doğa kanunları				1			
Arazi durumu				1			
Motivasyon				1			
Sahiplenme				1			
Arena prestiji	1						

Boğa güreş alanı kavramı incelendiğinde *yetersizlik* ve *modernizasyon* gibi kodların ön plana çıktığı görülmektedir. Yapılan görüşmeler ve edinilen gözlem verileri mevcut alanların son derece yetersiz olduğunu göstermektedir. Boğa güreşi alanlarının mevcut durumları ve katılım düzeyi dikkate alındığında ise şaşırtıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu zor şartlar altında böyle bir katılım söz konusuysa güreş alanlarında yapılacak bir takım düzenlemelerin boğa güreşlerini çok farklı boyutlara taşıyabileceğinin bir göstergesi olarak nitelendirilebilir. Fakat bu tesislerin yılda bir kez kullanılıyor olması ve modernizasyon için ciddi bir kaynak gerektirmesi bu etkinliklerin turizm kapsamında değerlendirilmesinin önünde önemli bir sorun olduğu söylenebilir.

Arenalar yeni yeni yapılıyor eksiklikleri tabii ki var. 33. festival yapılıyor olmasına rağmen yolunun hala stabilize olduğu asfaltlama yapılmadığı görülüyor. Güreşler esnasından hayvanların birbirlerini kovalaması esnasında insanlar yararlanabiliyor. Bunların önüne geçilecek önlemler alınmalı. Festival alanı biraz daha modernleştirilebilir. Yağmur veya sıcak olduğundan insanlar mağdur oluyor, yer bulma sıkıntısı oluyor (S K 4, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Arenalar daha düzenli olması lazım. Bu halde insanlarımız perişan oluyor, ortaklıkta sonra pislik kalıyor yani birazdan insanlar gidince burada çöpler kalacak. O zamanda doğa kirleniyor o zaman bu festivalin ne önemi kaldı. Oturma yerleri yapılabilir, çöp kovaları konulabilir, sürekli insanlar temizlik konusunda bilgilendirilebilirse daha güzel olur. Eksik çok. Boğalarımız bile burada susuz kalıyor. Sağdan soldan su toplanıyor, burada öyle bir alan bile yok. Çadırların içinde hayvanlar, kamyonların arkasında insanlar barınıyor. Bunların daha güzel olması gerekiyor. Dağlar bayırlar pislik içinde kalıyor bunların güzel yapılmasını istiyorum (S K 2, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Yönetim kavramı irdelendiğinde boğa güreşleri organizasyonları ilgili il ve ilçelerdeki derneklerin yerel yönetimlerin de desteğini alarak organize ettiği belirlenmiştir. Ayrıca organizasyonların gerçekleşmesinde gerçek ve tüzel kişilerin sponsor olarak katkıları etkinlikler açısından son dere önemli olduğu gözlemlenmiştir. Her ne kadar amatör bir etkinlik olarak yola çıkılmışsa da günümüzde çok ciddi paraların söz konusu olduğu kaynak kişilerce ifade edilmiştir. Yönetim ve organizasyon alanında yapılacak bir takım düzenleme ve çeşitlendirmeler bu etkinliklere katılımı ve memnuniyet düzeylerini arttıracaktır.

Bu sene bayağı değişiklikler yapılmış. Yollar genişletilmiş. Konaklama yerimiz iyi önceden darlık çekiyorduk, konaklama yeri bulma konusunda şimdi onlar çok iyi, bu sene çok ilerleme var (S K 7, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Yani burada şenlikler daha güzel olsun, bazı etkinlikleri aşağılarda (şehir merkezinde) yapıyorlar, burada yapsalar boğaların yanında herkes toplu halde olsa daha güzel olur. Eskiden konserler vs. her şey burada olurdu. Ciddi bir organizasyon eksikliği var (S K 2, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Yeterli gayet güzel, memnunuz. Elbette bir takım iyileştirmeler yapılırsa çok daha iyi olur. İdare ediyoruz artık (S K 1, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Beklentiler kavramı incelendiğinde özellikle şehir dışından gelenler için boğa güreşlerinin çok daha özel bir anlamı olduğu söylenebilir. Ayrıca bölge insanın sosyalleşme ihtiyacını gidermede önemli bir görev üstlenmiştir.

Dikkatimi en çok sevgi saygı çekiyor. Saygı birbirine hürmet, tatlılık, bak hiçbir yerde kavga, bir sorun yok. Bir bardak su bile içsen doyasıya içebilirsin. Yani endişe yok, her şey doğal (S K 9, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Burada en çok dikkatimizi hava ve su çekiyor. Kendi halkımızla, milletimizle birlikte zaman geçirmek için. Güreş, oyunlar, eğlenceler. Bu insanları buraya toplayan boğalar ama boğaların acı çekmeden bu festivalde görsel amaçlı kullanılmasını isteriz. Yaralanan boğanın hızlıca arenadan çıkarılmasını istiyorum (S K 1, kişisel görüşme, Haziran 2013).

Güzel bir güreş olursa güzel oluyor. Memleket havasını teneffüs edip, hasret gideriyoruz. İnsanları görüyoruz, sonra buranın kültürü, konuşması, hoş seda diyoruz, insanlar anlatıyor bir şeyler ediyoruz (S K 5, kişisel görüşme, Nisan 2013).

Hakem kavramı incelendiğinde sayı bakımından bölgeden bölgeye değişiklik göstermekle birlikte; kura, boynuz kontrolü, jüri ve güreş alanında mutlaka hakemlerin olması gerekmektedir. Boğacılar, her şeyden önce hakemlerin boğalardan korkmaması gerektiği, boğacılığı bilmelerini ve herkese eşit uzaklıkta olunması gerektiğini belirttiler.

Yarışma formatı kavramına incelendiğinde ilk olarak 34 yıl önce boğa güreşlerinin festival halinde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu tarihten önceki boğa güreşleri hakkında kimse net bir şey söyleyememekte. Daha da kötüsü halı hazırda hangi yıl, nerde, kaç boğa, güreştiği, hangi boğaların birinci geldiğine, dair herhangi bir belge düzenlenmemektedir. Gerek boğaların soyları gerekse birinciler hafızalarda tutulmaya çalışılmaktadır.

Diyebilirim ki, 86'dan itibaren, ben festivallere gelirim. Hangi ilçede, hangi grupta, hangi boyda, tüm hepsinin tarihini aklımda tutarım. Hangi yerde hangi boğa birinci oldu, hepsini bilirim. Beni çok aramışlardır, gecenin üçünde, birinde şu tarihte şurada kim birinci oldu diye (B K 10, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

Bunlara ilaveten güreş alanında kazanma ya da kaybetmenin ciddi bir itibar göstergesi olarak algılandığı tespit edilmiştir.

- *Önemli olan dağdaki güreş değil (B K 1, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).*
- *Arenadaki güreş (B K 8, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).*
- *Dağda 7 başlı ejderhayı yense bile burada kaçtığı zaman bitti onun işi (B K 1, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).*
- *Orda izleyen yok. Burada 20 bin kişi izliyor. Tüm sülalen izliyor (B K 9, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).*

Boğalar ve güreş teması örneklem gruplarından boğacılara, yöneltilen sorularla incelenmeye çalışılmıştır. Verilerin analizi sonucunda 4 kavram çerçevesinde 37 kod üretilmiştir.

Tablo 15. Boğacılar Örneklem Grubunun Boğalar ve Güreş Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Kategori	Tema	Kavram	Kod	F	
Boğacılar	Boğalar ve Güreş	Farklılıklar	Güç	2	
			Belirsizlik	1	
			Yerli ırklar	1	
			Montofon	2	
			Genetik	1	
			Olgunlaşma	2	
			İnatçılık	1	
			Fiziki yapı	1	
			Melezleme	1	
			Nitelik	Soy takibi	3
				Güreş taktiği	1
				Profesyonelleşme	1
				Gen aktarımı	1
				Oğul	1
			Özgün hareketler	Torun	1
		İçgüdüsel		3	
		Kalıtım		3	
		Boynuz vurmak		2	
		Sürüp dayamak		1	
		Eşleştirme ve Başlama	Vurup kaldırmak	1	
			Sonradan açma	1	
			Kategori	4	
			Gözlemlemek	3	
			Süresiz	3	
			Soluksuz takip	3	
			Kurallar	2	
			Kendiliğinden	1	
			Tedbir	1	
			Teşvik	1	
			Çift güreş	1	
			Peşrev	1	
			Fedakârlık	1	
			Cesaret	1	
			Huysuzlaşma	1	
		Beklemek	1		
Still	1				
Esinlenme	1				

Farklılıklar kavramı incelendiğinde yerli ırklar ve montofon cinsler ile karşılaşılmaktadır. Yerli ırklar biraz daha küçük yapılı olup, daha dayanıklı, daha erken olgunlaştıkları tam anlamıyla bir kır hayvanı oldukları ve gayet iyi güreştikleri tespit edilmiştir. Montofon cinslerin ise fiziki yapı bakımından daha büyük oldukları, daha geç olgunlaştıkları ve inatçı oldukları tespit edilmiştir. Mutlak başarı isteyen boğacılar daha büyük, daha güçlü boğa yetiştirebilmek için melezleme yönteminde sakınca görmemişlerdir. Bu durum her ne kadar boğacılar için güzel bir gelişme olsa da bir takım olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Suni tohumlama ile yerli ırkların tahrip edildiği, buzak'ların değişik olduğu, etlerin eski lezzetinde olmadığı, genetiği bozulmuş, cüsseli, verimli fakat lezzetsiz bir hayvancılığın yaygınlaştığı söylenebilir.

Yerli ırk, genetiksel olarak daha fazla güreşme özelliği taşır ama Montofon ırkta da inatçılık dediğimiz durum çoktur. Kafası kızma deriz güreşte, kafası kızdığı anda kolay kolay çıkmaz sahadan, bu özellikler daha fazla. Kemik yapısı, ayak yapısı, işte biraz daha güç ve herkes ister ki çoğu ister boğacıların % 70 i falan benim boğam en büyüğü olsun. Herkes de bu vardır, başpehlivan hastalığı, ayrıcalığı kuraya giderken de ayrı bir özelliktir, başpehlivan kuraları çekilecek dediğin zaman yani ayrı bir hava ile gidersin oraya. Güç gösterisi ile gidersin. Dolayısıyla Montofon ırlarda melezleme yöntemi ile yani yerli ırklar la farklı bir tür ortaya çıkar. Bu da genelde sonuç aldığımız bir durumdur (B K 7, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

Nitelik kavramında güreşçi boğaların nasıl tespit edildiği sorgulanmıştır. Bu bağlamda hem anne tarafından hem de baba tarafından boğaların soylarının takip edildiği, güreşlerde genetik faktörlerin son derece önemli olduğu belirtilmiş. Boğalarının soyları takip edilmediği veya rastgele bir boğa büyütüldüğünde bir başarının söz konusu olamayacağını boğacılar tecrübe etmişler. Bir boğa büyütmenin çok ciddi emek ve zaman gerektirdiği göz önüne alındığında boğacıların soylarını bilmedikleri bir boğayı asla beslemedikleri gözlemlenmiştir.

Bir defa boğada tabii soy sağlam olacak. Hayvan güreşecek, yılmayacak yani yaraymış bereymiş bakmayacak ona. Şimdi bunların hepsini bir anda yakalayacaksınız ki sonuca gidebilesiniz (B K 7, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

Özgün hareketler kavramı incelendiğinde Nitelik kavramıyla yakından ilgili olduğu tespit edilmiştir. Yavru bir boğanın yıllar sonra tıpkı babası gibi güreştiği aynı teknik ve vuruşlarla rakibini yenmeye çalıştığı vurgulanmıştır.

Burada hiç unutmam 2 boğa yarı final yaptılar. Olay döndü dolaştı geldi, tam 6-7 sene sonra aynı boğaların oğulları, Kafkasör de aynı yarı finalde rast geldi ve sonuç değişmedi. Hatta güreş şeklide aynı oldu. (B K 7, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

Eşleştirme ve başlama kavramı incelendiğinde boğaların kilolarına göre kategorilere ayrıldığını ve her kategori içersinde kura yöntemi ile eşleştirildikleri tespit edilmiştir. Tek müsabakalı eleme usulüne göre yapılan güreşlerde yenilen boğa elenmektedir. Boğa güreşlerinde deste, ayak, küçük orta, büyük orta, baş altı, baş ve süper olmak üzere 7 kategori bulunmaktadır.

Bakım temasında örneklem gruplarından boğacılara, yöneltilen sorularla incelenmeye çalışılmıştır. Verilerin analizi sonucunda 4 kavram çerçevesinde 39 kod üretilmiştir.

Tablo 16. Boğacılar Örneklem Grubunun Bakım Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Kategori	Tema	Kavram	Kod	F
Boğacılar	Bakım	Beslenme ve Antrenman	Denge	3
			Nefes açma	2
			İlaç	2
			Saklamak	1
			Fikir alışverişi	1
			Çekememezlik	1
			Diyet	1
			Besleme saati	1
			Yem	1
			Yayla	1
			Zayıflama	1
			Bakım	1
			Şpor	1
			Özen göstermek	1
			Ağırılık antrenmanı	1
			Kızak çekme	1
			Yürüyüş	1
			Rampa	1
			Yumuşak toprak	1
			Patika	1
Yetenek	1			
Müsabaka yaşı			Değişken	1
			Güreş şekli	1
			10-11 yaş	1
			15-16 yaş	1
			Yıpranma	1
			İstisna	1
Yaralanmalar			Veteriner	4
			Sıyrıklar	2
			Sprey	1
			Rapor	1
			Kaçmak	1
			Boynuz kontrolü	1
İlgi			Sevgi	5
			Cesaret	2
			Destek	2
			Aramak	1
			Güvenmek	1
			Telaş	1

Beslenme ve antrenman kavramı incelendiğinde boğacılar bu bilgilerini paylaşma konusunda tereddütte oldukları gözlemlenmiştir. Sonuç itibarıyla odak grup görüşmesine katılan bireyler aynı zaman ertesi gün güreş alanında rakip olacaklardı. Örneklem grubunun antrenman ve beslenmenin sonuca ulaşmada ne kadar önemli olduğunun farkında oldukları tespit edilmiştir. Profesyonel branşlarda olduğu gibi boğa güreşlerinde de bilinçli yâda bilinçsiz yüksek performans için ergojenik destek ürünleri kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlara ilaveten kazanmak için boynuz bileme, ayı yağı sürmek, yumurtalı arpa hamur ve raklı hamur yedirmek koşuluyla nadirde olsa farklı teşebbüslerde bulunduğu söylenebilir.

Şimdi herkes beslediği şekli diğerinden saklamaya çalışıyor. İyi dostlar aralarında nasıl besleneceğine dair fikir alıp verirler. İşte bazen ufak çekememezlikler olur, onlar nasıl beslediklerini söylemezler. Bazı ilaçları vardır; tabii ki bu hayvan olduğu için nasıl ki atlarda ve insanlarda biraz daha sağlıklı olsun diye ilaç alırız bazen. Hangi ilacı kullandıklarını söylemezler. Bazen güreşlerden önce nefeslerini açsınlar diye belli ilaçlar verirler. Herkesin bir bildiği vardır ama birbirlerinden saklamaya çalışırlar. Bu şekilde mesela bizim boğalarımız var, onların öyle bir beslenme şekilleri vardır ki, hani bazen diyete gireriz ya belli bir saatte yeriz, o hayvanları da sabah 10 da akşam 10 da dakika şaşmaz. Aynı saatte beslemeye çalışırız (B K 4, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

Müسابaka yaşı kavramı incelendiğinde 5 yaşından sonra güreşmeye başlayan boğaların 10 – 11 yaşına güreştikleri tespit edilmiştir.

15-16 yaşında pehlivanlık yapan boğalara da rastladığımız olmuştur geçmişte (B K 7, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

Yaralanmalar kavramı incelendiğinde güreşler boyunca muhakkak veteriner hekim bulundurulduğu ciddi yaralanmaların söz konusu olmadığı vurgulanmıştır. Yaralanmaları engellemede boynuz kontrol hakemlerinin çok ciddi sorumlulukları olduğu tespit edilirken olası yaralanma durumunda boğanın zaten alanı terk ettiği belirtildi. Aksi durumda güreşe devam edebilmesi için veteriner raporunun hakem heyetine sunulması gerektiğinin altı çizilmiştir.

İlgi kavramı irdelendiğinde boğalar ve sahipleri arasında mükemmel bir bağ olduğu tespit edilmiştir.

Mesela benim babam boğacıdır, bizde onun gölgesi altında yürümeye çalışıyoruz, bizim boğayı bir açınca bir saat falan dışarıda kalır, onu tekrar bağlayana kadar 25 kere oğlum der bana ayda ya bir kere ya iki kere söyler (B K 11, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

- *Zaten boğa seçiyor. Celal diye bir arkadaşımız var boğası güreşmedi mesela. Eşi geldi, boğa güreşmeye başladı (B K 9, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).*
- *Çünkü eşi boğaya bakmıştır (B K 1, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).*
- *O ilgilenmiş, o bakmış (B K 9, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).*
- *Onu daha çok seviyor, ona güveniyordur (B K 8, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).*
- *Tabii o an boğa telaşlıdır (B K 9, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).*

- *Nasıl biz strese giriyorsak hayvanda o an strese giriyor. Sonuçta o da can taşıyor, rakibi de var. Yani bir destek arıyor* (B K 8, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).
- *Boğa ne yapabileceğini o an daha iyi kestirebilir. Çünkü o gezdirmiştir* (B K 9, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).
- *Her gün o iniyor, o taşıyor, tımar ediyor. Otunu veriyor, suyunu veriyor. Sürekli onu görüyor. Biz ne yapıyoruz örnek verecek olursak ki buradakilerin %80 dâhildir, sahaya çıkartıyoruz, ismimizi yazdırıyoruz ve adımıza güreştiriyoruz. Aslında bakıcısı, anamız, bacımız, eşimizdir* (B K 1, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).
- *Katılıyorum, kesinlikle* (B K 7, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

Statü teması altında incelenen yasal durum kavramı için 5 kod üretilmiştir.

Tablo 17. Boğacılar Örneklem Grubunun Statü Temasına İlişkin Görüşlerinin Yansımalarıyla İlgili Bulgular

Kategori	Tema	Kavram	Kod	F
Boğacılar	Statü	Yasal durum	Doğallık	1
			Sevgi	1
			Evlat	1
			Barıştırma	1
			Yasaklama	1

Kanuni olarak yasaklanması söz konusu oldu, hayvan hakları nedeniyle. Bu işi zaten yasaklama şansınız yok, bu hayvanların doğasında olan bir şey. Boğalara zarar verme gibi bir şey söz konusu değil. Diyoruz ya babası öz çocuğuna ayda 1 defa ya da 2 defa oğlum der; boğasını açtığı zamanda bir saat içinde 10 defa oğlum der. Bu derece boğasını seven biri öyle boğasını kırdırmaz, buna kesinlikle müsaade etmez zaten. Boğa sahibi böyle bir şeye meyilli olsa bile bu defa biz müsaade et etmeyiz demek olarak (B K 7, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

Bir evin bir babası bir annesi birde evladı vardır. Boğacılıkta aynı öyle bir şey. Bundan kesinlikle vazgeçilemez. Yani bu sürü de baba, anne, evlat devamlı var yani. Bu hayvancılık olduğu müddetçe bu iş var (B K 2, odak grup görüşmesi, Nisan 2013).

5. TARTIŞMA

Bu bölümde, Doğu Karadeniz bölgesinde bir ritüel haline dönüşmüş *Atmacacılık* ve *Boğa güreşlerini* yaşayarak yaşatan bireylerin öznel düşünce ve duyguları; katılımcı, rekreatif tercihler, ritüeller, hazırlık ve eğitim - organizasyon ve tesis, atmacalar ve avlanma - boğalar ve güreş, bakım ve statü temaları altında sistemli olarak taranarak yöre halkının bu etkinlikleri tercih etme nedenleri derinlemesine incelenmiştir. Ayrıca bu etkinliklerin zayıf ve güçlü yönlerinin tanımlanması, mevcut potansiyellerinin geliştirilmesine yönelik önerilerin ortaya konulmasına ilişkin bulgular da değerlendirilmiştir.

5. 1. Katılımcı

Tablo 4'de Atmacacılar kategorisi altındaki, katılımcı teması *yaşam alanı*, *deneyim ve eğitim ilişkisi* ve *atmacacı profili* kavramları üzerinden değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan 25 kod içerisinde frekans değerleri göz önüne alındığında *özen*, *kültür aktarımı* ve *hayvan sever* kodlarının öne çıktığı görülmektedir.

Gözlem ve görüşme sonuçları atmacacıların, evlerine misafir ettikleri atmacanın rahatlığına son derece önem verdikleri tespit edilmiştir. O kadar ki neredeyse çocukları kadar atmacalarını sevdiklerini, atmacalarıyla gurur duyduklarını her fırsatta dile getirmekteler. Evin en güzel köşesinin atmacaya ayrılması, yiyeceğin en iyisinin temin edilmek istenmesi bu ritüelin bölge insanı üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir.

Atmacacılığın geleneksel olarak ön plana çıkmasında atmacacıların bu etkinliği büyüklerinin yanında yaparak, yaşayarak, deneyim yoluyla öğrenmeleri bu geleneğin asırlar öncesinden günümüze kadar aynı yöntem ve usullerle yaşatılmasına olanak tanınmasıdır. Atmacacılar her ne kadar zorunlu eğitimlere (avcılık ve usta atmacacı eğitimi) katılsalar da bu ritüelin sürdürülebilmesinde deneyim kavramının belirleyici faktör olarak gösterilmektedir.

Birçok spor branşında rekreatif amaçlı katılımlarda bireyler ilgili branşta kendilerine rol-model edindikleri veya beğenerek izledikleri profesyonel sporcular vardır. Bu sporcuların müsabaka esnasında göstermiş olduğu güzel bir hareket günlerce sohbet konusu yapılabilmektedir. Atmacacılıkta ise mevzu bahis her zaman için atmacadır. Gerek av esnasında göstermiş olduğu üstün performans ve çevikliği gerekse gururlu duruşudur. Birçok kişiye göre atmacacılık akıllıca bir etkinlik olmaktan öte son derece zahmetli bir iş olarak görülür. Buna karşın atmacacıların müthiş bir özgüvene sahip olduğunu ve ısrarla atmacanın peşinden gittiğini görürsünüz. Aslında atmacacıların sahip oldukları özgüvenin kaynağını dünyanın en iyi atmacasına sahip oldukları düşüncesi olarak ifade edilebilir. Bu duyguya dünyanın en iyi sporcunun antrenörleri veya kulüp başkanları dâhil belki de hiç kimse sahip değilken bir atmacacı dünyanın en iyi atmacasını kolunuzda taşıyıp onunla avlanma gururunu yaşıyor. Bütün bunlardan atmacacılığı bireyin kendini gerçekleştirmede basit ve son derece gurur verici bir aktivite, bir yaşam biçimi olarak değerlendirilebilir.

Akgül (2011) Türkiye İstatistik Kurumu (Tük) verilerine bakıldığında, Türkiye'de yaşayan insanların genel anlamda pasif bir rekreasyonel hayatları olduğunun anlaşılabilirliğini belirtmişse de atmacacılık bu genellemenin dışında kalmaktadır. Atmacacılık bütün evrelerinde aktif katılım gerektiren zorlu bir uğraştır. Hatta bu etkinliğe katılan seyirciler de atmacacılar gibi zor doğa şartlarında hareket etmek durumundadırlar.

Tablo 11 incelendiğinde Boğacılar ve Seyirciler kategorileri altındaki, katılımcı teması *amaç*, *seyirci profili*, *ilgi düzeyi* ve *konaklama* kavramları üzerinden değerlendirildiği görülmektedir. Örneklem gruplarından boğacılardan elde edilen verilerden 29 kod üretilmiş olup bunların frekans değerleri göz önüne alındığında *gelenek*, *sosyalleşme*, *tutku* ve *aile* gibi kodlar öne çıkarken; seyircilerden ise 58 kod üretilmiş olup frekans değerlerine bakıldığında *gelenek*, *sosyalleşme*, *eğlenmek* ve *aile* kodları öne çıkmaktadır.

Boğacılar ve seyircilerin boğa güreşlerini tercih etme nedenleri değerlendirildiğinde öncelikle bu kültürün için büyümüş olmaları, güreşlerin geleneksel bir yönünün bulunması, bölgesi açısından önemli bir sosyalleşme alanı olması, mevcut yaşam koşullarının da bu tercih de önemli etkenlerden oldukları söylenebilir. Ayrıca boğaların barıştırılması ilkesine dayanan böylesine heybetli ve güçlü bir etkinliğin ifadesinde örneklem gruplarından elde edilen kodlar (*hissetmek*, *sevgi*, *saygı*, *sevda*, *sabır*, *endişe*, *korku*, *inat*, *fedakârlık*, *kayırmak*, *yetiştirmek*, *kaynaşma*, *şefkat*, *birliktelik* vb.) etkinliklere verilen önemi işaret etmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular, Katircioğlu'nun (1999), yerel yönetimlerin rekreatif faaliyetlere yaklaşım ve uygulamalarını değerlendirdiği çalışmasında, *İnsanları birbirine yaklaştıran, kaynaştıran, milli ruh ve bağlılık duygusunu geliştiren rekreatif faaliyetler sosyalleşmenin göstergesidir. Toplu olarak bir faaliyete katılmak aynı zamanda toplumsal seviyede bağları kuvvetlendirmek anlamına da gelmektedir* ifadesi ile paralellik göstermektedir. Ayrıca Tel'in (2007), öğretim üyelerinin boş zaman etkinliklerini değerlendirdiği sosyolojik çalışmasında, *boş zaman faaliyetleri, bir yandan insanın bireyselleşmesinde etkili olurken, diğer yandan da insanlarla bir araya gelerek yaptığı toplumsal faaliyetlerle de insanın sosyalleşmesinde olumlu anlamda işlevleri olur*, ifadesi de bu çalışmanın sonuçları ile aynı doğrultudadır.

Araştırmayı destekleyen bir başka ifade;

Spor, rekreasyon ve boş zaman aktiviteleri toplumsal bütünleşme için önemli bir etkiye sahiptir. Sosyalleşme ve sosyal etkileşim, çeşitli aktivitelere katılım yoluyla desteklenip geliştirilebilir. Fiziksel aktiviteye katılım bireyin sosyal gelişimini ve sosyal ilişkiler kurabilme yeteneğini olumlu olarak etkiler (Reppucci, 1987'den aktaran: Ataman Yancı, 2010).

Seyirci profili kavramı incelendiğinde ise aile kavramının ön plana çıktığı, katılımcıların zorluklara rağmen etkinliklerde aile ile bulunmaya önem verdikleri bu durumun birlikte vakit geçirmek ve kültürel bağların korunmasında bir fırsat olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Boş zaman faaliyetlerine katılma aile bireylerinin bütünleşmesine, birbirlerine karşı saygı ve sevgi dolu olmalarını sağlar. Boş zaman değerlendirme faaliyetlerine katılmanın temelini ilk atıldığı yer ailedir. Boş zamanları değerlendirme faaliyetleriyle çocuklar aile içi ve toplumsal rollerini öğrenip pekiştirebilirler (Tel, 2007).

Araştırma sonuçları atmacacılık ve boğa güreşlerinde örneklem gruplarının büyük çoğunluğun uzun yıllar bu aktivitelerle ilgili oldukları hatta çoğunun çocukluklarından itibaren bu faaliyetlerin içinde oldukları tespit edilmiştir. Seyirciler kategorisi altındaki *ilgi düzeyi* kavramına ait kod listesi incelendiğinde yine çalışmanın diğer örneklem gruplarında olduğu gibi boğa güreşlerine izleyici olarak katılımın uzun süreden beri devam ettirilen bir etkinlik tercihi olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcı teması altındaki son kavram olan *konaklama* incelendiğinde frekans sıklığı aynı olan 3 kod katılımcıların 3/1'inin bölge sakini olduğu 3/1'inin şehir dışından konaklamalı olarak katıldığını diğer katılımcıların ise günü birlik katıldıkları tespit edilmiştir.

5. 2. Rekreatif Tercihler

Rekreatif tercihler temasının *diğer etkinlikler* kavramı değerlendirildiğinde tablo 5'de araştırmanın birinci örnekleme oluşturulan atmacacılar kategorisi altında 8 kod üretilirken, tablo 12'de çalışmanın ikinci örnekleme olan boğacılar kategorisi altında 2 kod elde edilmiş olup, üçüncü örneklem grubu olan seyirciler kategorisi altında 6 kod üretilmiştir. Boğacılar kategorisinin *boğa sohbetleri* kavramında 10 kod üretilirken Seyirciler kategorisinin *zamanlama* kavramında ise 10 kod ortaya çıkmıştır.

Örneklem gruplarından atmacacıların diğer etkinlikler kavramı incelendiğinde yoğun bir talep olmamakla birlikte yine doğa temelli en az 1 rekreatif etkinlik içerisinde oldukları tespit edilirken boğacıların eski dönemlerde karakucak güreşleriyle ilgilendikleri boğa güreşlerinin artan popülaritesi karşısında karakucak güreşlerinin etkisini kaybettiği söylenebilir. Boğa güreşleri seyircisinin diğer etkinlik tercihleri sorgulandığında yayla şenlikleri ve karakucak kodlarının öne çıktığı birer tercih oldukları tespit edilirken farklı boş zaman etkinlikleriyle de ilgili oldukları söylenebilir.

Boğa sohbetleri kavramı değerlendirildiğinde ibadethaneler dâhil zaman ve yer kavramına dikkat edilmeksizin her fırsatta güreşlerin sohbet konusu yapıldığı tespit edilmiştir. Bu sohbetlerin dikkat çeken bir diğer yönü ise *masa üstünde güreştirmek* ifadesidir. Burada daha çok kura sonucu birbirleriyle güreşme şansı elde edemeyen boğalar ile farklı yılların şampiyon boğaları ve soyu takip edilen boğaların atalarına göre durumlarının değerlendirilmesi ilkesine dayanmaktadır. Bu durum bir futbol müsabakası sonucu profesyonellerce yapılan maç analizinin boğa güreşlerindeki genişletilmiş versiyonu olarak düşünülebilir. Burada tam olarak karşımıza çıkan olgu boş zaman faaliyetlerinin insanlar üzerinde ne kadar etkili olduğu olduğunun bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Boğa güreşleri seyircisinin güreş tarihlerine göre zamansal bir planlama içerisinde olup olmadıklarının sorgulanmaya çalışıldığı *zamanlama* kavramında örneklem grubunun tamamının bu etkinliklere katılımı önceden planladığı, çalışanların yıllık izinlerini güreş tarihlerine göre belirlediği tespit edilmiştir. Bu sonuç Mutlu'nun (2008) yapmış olduğu çalışmada "*günümüz toplumlarında çoğunlukla insanların boş zamanları kendi iradeleri ekonomik, sosyal ve diğer faktörlerin etkisiyle belirlenmektedir*" ifadesiyle farklılık göstermektedir. Ayrıca güreşlerin genel olarak hafta sonları düzenlenmesi güreşlere katılımı pozitif yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

5. 3. Ritüeller

Ritüeller temasının *kültür* kavramı değerlendirildiğinde tablo 6'da araştırmmanın birinci örnekleme oluşturulan atmacacılar kategorisi altında 7 kod üretilirken, tablo 13'de çalışmanın ikinci örnekleme olan boğacılar kategorisi altında yine 7 kod elde edilmiş olup, üçüncü örnekleme grubu olan seyirciler kategorisi altında 19 kod üretilmiştir. Ritüeller temasının son kavramı olan *diğer güreş alanları* Boğacılar kategorisi altında 13 kod ile temsil edilmiştir

Atmacacılık ve boğa güreşlerinin ortaya çıkış noktasında insanların hayatlarını idame ettirebilmede çok önemli bir görev üstlenmelerinin, bu etkinliklerin kahramanları olan Atmaca ve Boğa'nın toplumda saygın bir yer edinerek bu kültürde kendilerine yer edinmelerine olanak tanımıştır. Bu durum Koca'nın (2006) aktardığı Pierre Bourdieu'nun sosyolojik yaklaşımının merkezinde bulunan, *toplumsal hayatın bir insan pratiği olarak görülmesi gerektiği ve insan eylemi ile toplumsal yapı arasında dinamik ve diyalektik bir ilişki olduğu* ilkesi ile paralellik göstermektedir.

Tel'in (2007), yaptığı çalışmasında, kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında, boş zaman faaliyetleri de tıpkı diğer kurumlar gibi aracılık eder. Boş zamanlarda insanlar kendi kültürlerinin gerektirdiği etkinliklere katılarak kültürel yönlerini geliştirirler ifadesiyle bu araştırmanın bulguları bütünsellik göstermektedir.

Koçan'ın (2007), yaptığı çalışmasında, cirit sporunda binici ve atların görünümünün, toplumun geleneklerini yansıtan estetik değer taşıdığı, Cirit'in spor ve rekreasyon amacı ile, hem aktif olarak spora katılanlara hem de izleyicilere serbest zamanlarını kültürümüze ait etkinliklerle geçirme fırsatı verdiği ifade etmiştir. Bu bağlamda Atmacaların geleneksel ekipman ile donatılmaları, Boğaların üzerlerine kültürel motifler barındıran kemerlerin takılması ve seyircilerin boş zamanlarını bu kültürel etkinliklerle geçirme olanağı sunması açısından benzer sonuçlara ulaşılmaktadır.

Atmacacılığı ve Boğa güreşlerini korumak ve yaşatmak için kurulmuş dernekler Tel'in (2007), *insanlar kendi hayat tarzına ve isteklerine uygun, kendi gibi düşünen insanların bir araya geldiği çeşitli dernekler, kulüpler vb. kurumlara gidebilir veya katılabilirler* ifadesiyle uygunluk göstermektedir.

Ağaoğlu, 2006'dan aktaran: Tel, (2007) boş zaman faaliyetlerinin eğitimi desteklediği, kültürel ve ekonomik kalkınmayı hızlandırdığı ve çalışma verimini arttırmadaki önemine değindiği çalışmasıyla büyük oranda paralellik göstermektedir.

Atmacacıların atmacacılıkla ilgili yayın ve kaynaklarla oldukça ilgili oldukları gözlemlense de bu ritüel hakkında yeterli kaynağa sahip olunmadığı, tespit edilmiştir. Dikkat çeken bir ayrıntı da atmacanın bakım ve beslenme konusunda farklı bir yaklaşım sergileyen kaynakla karşı karşıya kalındığında geleneksel yöntemlerden asla taviz verilmediği gözlemlenmiştir. Buna karşın atmaca hastalıkları konusunda tedaviye yönelik her türlü tıbbi etkilere açık olduğu tespit edilmiştir. Atmacacıların atmaca hastalıkları konusunda yoğun detaylı bilgi sağlayacak bir kaynak arayışı içerisinde oldukları gözlemlenmiştir.

Boğa güreşlerini doğanın kanunları gereği aslına uygun olan ve aslına uygun olmayan şekilde ikiye ayırabileceğimiz Uluslar arası etkinlikler bulunmaktadır. Ülkemizde ise aslına uygun şekilde farklı Artvin, Aydın, Muğla ve Rize gibi iller öne çıkmaktadır. Doğu Karadeniz bölgesini ele aldığımızda yoğun olarak Artvin'de Kafkasör, Sarıgöl, Derekapı, Sarıbudak, Kılıçkaya, Murgul güreşleri öne çıkarken Rize'nin Ayder yaylasında yapılan güreşler önemli birer güreş bölgeleri olup ciddi bir boş zaman faaliyeti olarak değerlendirilebilirler. Yılmaz B.'den aktaran Önal (2012), bölgedeki güreş alanlarını Artvin Kafkasör, Yusufeli Derekapı, Sarıgöl, Kılıçkaya, Murgul, Ardanuç, Berta, Şavşat ve Erzurum olarak ifade etmektedir.

5. 4. Hazırlık ve Eğitim / Organizasyon ve Tesis

Araştırmanın birinci örneklemini oluşturan atmacacılar kategorisi altında tablo 7 değerlendirildiğinde hazırlık ve eğitim temasının *zaman ve yer* kavramının 14 kod ile temsil edildiği, *yakalama* kavramında 20 kod üretildiği, eğitim aşamaları kavramında ise 21 kod ile temsil edildiği görülmektedir.

Organizasyon ve tesis temasının değerlendirildiği tablo 14'de *boğa güreş alanı* kavramı çalışmanın ikinci örneklemini oluşturan boğacılar kategorisi altında 13 kod elde edilirken, üçüncü örneklem grubu olan seyirciler kategorisi altında 22 kod üretilmiştir. *Yönetim* kavramında ise ikinci örneklem grubu verilerinden 11 kod üretilirken, üçüncü örneklem grubundan 15 kod elde edilmiştir. Boğacılar kategorisi altındaki *Hakem* kavramı 14 kod ile temsil edilirken, *yarışma formatı* kavramı 18 kod ile temsil edilmiştir. Seyirciler kategorisi altındaki *beklentiler* kavramı ise 30 kod ile temsil edilmiştir.

Atmacacılık, Ağustos ayında başlayıp hemen hemen Kasım ayının sonuna kadar devam eden aktif katılım gerektiren bir süreç olarak değerlendirilebilir. Atmacaların göç yolları üzerinde yapılan tenta'lar yoğun olarak Çoruh deltasındaki yüksek tepelerde bulunmakla birlikte sahil boyunca kuzey doğu yönünde açık görüş alanına sahip tepelerde geçit alanı olarak değerlendirildiği gözlemlenmiştir.

Yakalama kavramı ile Danaburnu böceği veya çekirgenin yem olarak kullanılmasıyla yakalanan kızılırtlı örümcek kuş'unun (Çiceğen) çeşitlik tuzaklarla yakalanıp eğitilerek bu kuşla atmacacıların beklentilerini karşılayacak güçlü ve güzel bir atmacanın yakalanması ilkesine dayanır.

Eğitim aşamaları kavramında ilgi, sevgi ve şefkat kodları göze çarpmaktadır. Bu evrede atmacanın kişiye tabii olması ve birlikte avlanabilme becerisinin geliştirilebilmesi atmacanın atmacacıya güvenmesi sağlanmaya çalışılır. Bu evrede atmacanın kendine zarar vermesinin önlenmesi için uygulanan *belbağı* sistemi ise bu etkinliğin ne kadar keskin bir zekânın ürünü olduğu gerçeğini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Eğitim aşamasında atmacacılar yoğun bir şekilde atmacalarıyla ilgilendikleri gözlemlenmiştir. Evde, sokakta hatta mümkünse atmacaların işe bile götürüldüğü belirtilmiştir.

Her ne kadar çoğunluk tarafından boğa güreş alanları arena olarak nitelendirilse de; arenaların kullanım amacıyla geleneksel boğa güreşlerinin farklılıkları arena kavramı ile boğa güreşlerinin ayrı tutulmasını gerektirmektedir. Arena'da doğal yaşamın gerçeklerine aykırı bir tutum söz konusuysen geleneksel boğa güreşleri doğal yaşamın bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Boğa güreş alanlarının yeterliliği konusunda boğacıların çok fazla şikayetçi olmadıkları buna karşın seyircilerin güreş alanlarının iyileştirilmesi, çevre temizliği gibi bir çok konuda acil önlem alınmasını gerekliliğine değinilmiştir. Her bir boğa güreş alanının yılda bir kez kullanılıyor olması bu yerlere yeterince ilgi gösterilmesinin önündeki en büyük engel olduğu söylenebilir.

Güreşlerin organizasyon ve yönetimi yerel yönetimlerinde katılımıyla boğa güreşlerini yaşatma ve koruma dernekleri aracılığıyla yapılmaktadır. Yönetim kavramı incelendiğinde boğacıların özellikle sponsor temininin önemine değinirken seyirciler ise koşulların biraz daha iyileştirilmesi yönünde görüşler bildirmekteler. Ayrıca etkinliklerde geleneksel öğelere daha çok yer verilmesi ve bütün etkinliklerin tek bir noktada yapılması hususunda görüşler tespit edilmiştir. Boğa güreşleri her ne kadar belirli bir düzen ve planlama içersinde gerçekleştirilse de genel olarak Kayakıran'ın (2012), aşağıdaki tespitinin Doğu Karadeniz bölgesi içinde geçerli olduğu görüşü savunulabilir.

Bizde plansız, programsız ve ilkel koşullarda çevre köylülerin eğlencesi için yapılan Boğa-Deve güreşleri, düzenli olarak Ege'den Akdeniz'e tüm turistik yörelerimizde organize bir şekilde ele alınsa, binlerce turist bu gösteriye koşacağına olan inancımızdır.

Beklentiler kavramı değerlendirildiğinde boğa güreşlerinin bölge insanı için son derece önemli bir etkinlik olduğu, gerek sosyalleşme açısından gerekse mücadele ruhu ve sevginin aynı anda hissedildiği aktif ve pasif katılımcıların dinginlik kazanması açısından bölgede alternatifi olmayan bir faaliyet olarak görüldüğü söylenebilir.

Araştırmanın ikinci örneklem grubu olan boğacılar kategorisi altındaki *Hakem* kavramı değerlendirildiğinde eşitlik kodu öne çıkmaktadır. Hakem kavramında diğer önemli nokta hakemin boğalardan korkmaması gerektiği yönündeki görüşlerdir.

İlk olarak 34 yıl önce günümüzdeki haliyle yapılmaya başlanan boğa güreşleri bölgede dikkat çeken sınırlı sayıdaki aktivite arasında gösterilebilir. Ülkemizde boğa güreşleri dünyadaki örnekleri ile karşılaştırıldığında doğa kanunlarına uygun bir şekilde sürdürülmesi açısından önem arz etmektedir. Kayakıran (2012), bu durumu *bizdeki deve ve boğa güreşlerini hayvanların doğal arzularından kaynaklanan içgüdüsel kansız bir kapışma olduğunu ve iki hayvandan birinin pistten dışarı atılması ile sonuçlanan son derece olimpik bir gösteri* olarak ifade etmesi bu çalışmanın sonuçları ile aynı doğrultudadır. Çalışmayı destekleyen diğer bir ifade:

Bu güreşler yapıldığı tarihten itibaren, boğaların zarar görmemesi ve herhangi bir şekilde eziyete uğramamaları için dikkat edilmekte, belirli kurallar uygulanmaktadır. Güreş sırasında güçsüz görülen boğanın çekilmesi halinde yenik kabul edilir ve güreş meydanında ayrılan bölümden ilgililerce boğa alandan uzaklaştırılırlar. İlgililer ellerindeki uzun sopalarla gerektiğinde güç kullanmaktadırlar. Böylece, Kafkasör boğa güreşleri, kendi kuralları içinde güç gösterisi olarak bir spor ve şenlik ortamına dönüşür (URL-2, 2014).

Yarışma formatı kavramında dikkat çeken bir başka nokta güreşi kazanan boğanın sahibine kazandırdığı prestij'in boğacılar için önemli olduğu gözlemlenmiştir.

5. 5. Atmacalar ve Avlanma / Boğalar ve Güreş

Araştırmanın birinci örneklemi oluşturan atmacacılar kategorisi altında tablo 8 değerlendirildiğinde atmacalar ve avlanma temasında *farklılıklar* kavramının 7 kod ile temsil edildiği, *nitelik* kavramında 9 kod üretildiği, *yöntem* kavramından ise 8 kod elde edilirken, av kavramında 2 kod üretilmiştir.

Boğalar ve güreş temasının değerlendirildiği tablo 15'de *farklılıklar* kavramı çalışmanın ikinci örnelemi olan boğacılar kategorisi altında 9 kod elde edilirken, *nitelik* kavramında 6 kod üretilmiştir. *Özgün hareketler* kavramında ise 6 kod üretilirken, *eşleştirme ve başlama* kavramından 16 kod elde edilmiştir.

Atmacalar arasındaki farklılıklar renk, türlerinin şekli, huy ve duruşundaki ihtişam olarak öne çıkarken boğalarda ise güç ve hırs'ın ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Nitelik kavramı değerlendirildiğinde sevilen bir renge sahip mümkün merteye büyük, cesur ve çevik atmacaların tercih edildiği gözlemlenmiştir. Boğalarda nitelik kavramında soy takibinin belirleyici etken olmakla birlikte boynuz ve tırnak yapılarına, güreş tekniklerine dikkat edildiği tespit edilmiş olup; Yılmaz B.'den aktaran Önal (2012) *nahırın (sürünün) içerisinde cesaretli, neşeli, kapçal boynuzlu boğanın seçildiğini* belirtmektedir.

Atmacalar ve avlanma temasının *yöntem* kavramı ele alındığında atmaca ile avlanma tekniğinde yüzyıllar boyunca herhangi bir değişikliğe uğramadığı tespit edilmiştir. Bu konuda Kaya'nın (2009) Manas destanında yırtıcı kuşlar ve tazılarla yapılan avlanmanın "*İt koyverip kuş sal!*" şeklindeki ifadesinin günümüzde yapılan atmaca ile avlanma yönteminin ne kadar eski bir kültür olduğunu gözler önüne sermektedir.

Atmacalar esasen bıldırcın avlamak üzere eğitilmekle birlikte biraz daha yapılı ve güçlü atmacalarla keklik de avlandığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci örnekleme olan boğacılar, boğaların özgünlükleri konusunda kalıtım yoluyla aktarılan içgüdüsel davranışların baba boğadan oğul boğaya geçtiği vurgulamaktalar. Öyle ki yıllar sonra karşı karşıya kalan iki boğa tıpkı yıllar önce babalarının sergilediği performansı gösterdikleri güreş sonuçlarının dahi genel olarak aynı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kalıtım yoluyla boğaların kendilerine özgü güreş tekniklerini çocuklarında yeniden gördüğünde izleyene adeta yıllar öncesine götürdüğü ifade edilmiştir.

Eşleştirme ve başlama kavramı incelendiğinde günümüzde kilolarına göre kategorilere ayrılan boğalar için adil bir güreş ortamı sağlandığı gözlemlenmiştir. Yılmaz B.'den aktaran Önal'ın (2012) eskiden eşleştirmenin *Dalahet'de göz kararı olarak muhtarlardan oluşan hakem heyetinin seçtiğini, Kafkasör de ise 1980'den 90'lara kadar metreyle tespit edildiğini 2000 den sonra ise tartıyla belirlendiği* ifadesiyle bu çalışmanın sonuçları aynı doğrultudadır. Güreşe başlama konusunda karar genel olarak boğaya bırakılmakla birlikte belirli bir zaman dilimi aşıldığında boğalar hakemler tarafından teşvik edilmektedir. Teşvike rağmen güreşmeyen boğalar biri kura yöntemiyle bir üst tura atlatılır.

5. 6. Bakım

Araştırmanın birinci örneklemini oluşturan atmacacılar kategorisine ait bakım temasının kavram ve kodlarının bulunduğu tablo 9 incelendiğinde *beslenme* kavramının 11 kod ile temsil edildiği, *yuva* kavramında 11 kod üretilirken, *maliyet* kavramında 7 kod elde edilmiş olup, *mevsim sonu* kavramı 4 kod ile temsil edilmiştir. *Hastalıklar* kavramında 8 kod üretilirken *ilgi* kavramında ise 6 kod elde edilmiştir.

Tablo 16'da çalışmanın ikinci örnekleme olan boğacıklar kategorisi altındaki *beslenme ve antrenman* kavramı 21 kod ile temsil edilmekte olup, *müسابaka yaşı* kavramında 6 kod üretilmiş, yaralanmalar kavramından yine 6 kod elde edilirken, *ilgi* kavramı ise 6 kod ile temsil edilmiştir.

Atmacanın beslenmesinin detaylı ve ciddi bir sorumluluk gerektirdiği ve sadece doğal gıdalarla beslenebileceği tespit edilmiştir. Protein içerikli gıda tüketen atmacaya zayıf düştüğü dönemlerde *cıbil* denen sütlü yumurta takviyesi yapılarak toparlanmasına yardımcı olunmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. Çalışmanın ikinci örneklem grubu olan boğacıklar odak grup görüşmeleri esnasında beslenme konusundaki bilgilerini muhtemel rakipleri ile paylaşmak istememeleri nedeniyle olsa gerek soruların geçirilmeye çalışıldığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda genel olarak ot verildiği ayrıca takviye amaçlı yemek fazlalıkları ve meyvelerden oluşan özel karışımlar hazırlandığı; boğaların güçlendirmeye yönelik çeşitli takviye ilaçları kullanıldığı tespit edilmiştir. Badur M.'den aktaran Önal (2012), boğaların beslenmesinde *kırılmış doğal arpa'nın ot ve üzüm kurusu ile, günde iki yumurtanın arpanın içine kırılarak hamur yapılarak verildiğini; güreşmeye bir ay kala üzüm kurusunun kesilip, yumurtanın arttırıldığını, güreşecek boğanın bir yıl ana sütü emerek besiyeye çekildiğini ve 5 sene sonra ancak güreşebileceğini* ifade etmektedir. Ayrıca Yılmaz B.'den aktaran Önal (2012), *Roş denilen kalın kırılmış arpa hamuru, ot, saman, elma, dut, pestil, bal gibi gıdaların yanında her türlü meyve özellikle elma ve karpuz yedirdiğini* belirtmiştir. Boğacıkların boğalarını antrene etmek için oldukça yoğun bir çaba sarf etmelerine rağmen *antrenman, beslenme ve dinlenme ilişkisi* konusunda bir takım eksiklikler olduğu söylenebilir. Boğa antrenmanlarında en önemli öğrenin denge olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda kızak çekme, yokuş aşağı ve yokuş yukarı yürüyüşler toprak eşme gibi aktivitelerle boğaların antrene edilmeye çalışıldığı söylenebilir. Bu konuda Yılmaz B.'den aktaran Önal (2012), Su ısıtıp hafta bir yıkanan boğaya boyunduruk takılarak tek başına tarla koşturulduğunu, taban yaptırıldığını, tomruk çektiildiğini, toprak alan eşindirildiğini ifade etmiştir.

Atmacacılar için atmacalarının yeri çok önemlidir. Gündüzleri özenle seçilmiş tünelerde tutulan atmacalar gece rüzgâr almayan kapalı bir ortama alınır. Kışlama yapmak içinse rutubet olmayan sessiz ve sıcak bir noktada atmacaya rahat bir yaşam alanı sağlayacak özel bir kafes içinde muhafaza edildiği gözlemlenmiştir.

Maliyet kavramı değerlendirildiğinde atmacanın yakalama ve avlanma aşamalarındaki ulaşım ve konaklama giderleri ile saklama esnasındaki beslenme giderlerinden oluştuğu söylenebilir.

Mevsim sonunda usta atmacacı atmacalarından bir tanesini kışlama hakkına sahip olmakla birlikte genel olarak atmacacı atmacalarının ikisini de doğaya geri bırakır. Çünkü kışlama yapmak oldukça zor ve zahmetli bir süreçtir.

Atmacacıların en önemli probleminin son yıllarda artış gösteren hastalıklar olduğu hastalıklarla başa çıkmada yeterli kaynak ve donanıma sahip olunmadığı tespit edilmiştir.

Müsabaka yaşı kavramı değerlendirildiğinde yerli boğaların 5 yıldan itibaren güreşmeye başladığı melez boğalarda bu sürenin 7-8 yılı bulduğu boğaların genel olarak 10-11 yaşına kadar güreştikleri fakat 15-16 yaşında pehlivanlık yapan boğalara da rastlandığı tespit edilmiştir.

Temelde boğaların dağlarda güreşip yaralanmaları ve ölmelerinin önüne geçmek için ortaya çıkan güreşlerde boğaların yaralanmasının önüne geçmek için her türlü güvenlik önleminin alındığı, güreşler süresince veteriner hekim bulundurulduğu tespit edilmiştir. Herhangi bir şekilde yaralanan boğa güreşmeye devam etmek istese bile müdahale edilir ve boğanın devam edip edemeyeceğine veteriner hekim karar verir.

İlgi kavramı değerlendirildiğinde atmacacılar için atmacaları boğacılar içinde boğalarının biricik olduğu neredeyse kendi çocukları kadar sevdikleri gözlemlenmiştir. Bu etkinliğin yaşatılmasındaki gerçek faktörün bu sevgi olduğu söylenebilir.

5. 7. Statü

Statü teması, tablo 10'da araştırmanın birinci örnekleme oluşturulan atmacacılar kategorisini temsilen *usta atmacacı* kavramı altında 8 kod ile temsil edilirken tablo 17'de çalışmanın ikinci örnekleme olan boğacılar kategorisini *yasal durum* kavramı altında elde edilen 5 kod ile temsil edilmiştir.

Statü teması değerlendirildiğinde karşımıza çıkan *usta atmacacı* kavramı devlet kontrolünde atmacacı dernekleri aracılığıyla atmacacıların başarılı bir teorik eğitim ve stajyerlik dönemi sonunda aldıkları yasal unvandır.

Boğacıların yasal bir statüsü olmamakla beraber son yıllarda etkinliklere protokol bazında katılımda artış olduğu yerel yönetimlerin güreş alanlarının koşullarının iyileştirilmesi ve güreşlerin organizasyonun sağlanması konularında sorumluluk aldıkları gözlemlenmiştir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6. 1. Sonuçlar

Çalışmanın bu bölümünde atmacacılar, boğacılar ve seyircilerin öznel düşünce ve duygularından sistemli olarak yararlanan bu araştırmada atmacacılık ve boğa güreşleri ile ilgili görüşme ve gözlem verileri ışığında bu geleneklerin varlığı ve işlerliğinin tespit edilerek; tercih edilme nedenleri ile mevcut sorunlarının saptanmasını yönelik sonuçlara yer verilmiştir.

6. 1. 1. Varlığı ve İşlerliğinin Tespitine İlişkin Sonuçlar

Boğa güreşleri ve atmacacılık, sosyal ve kültürel öğeleriyle asırlar öncesinde olduğu gibi günümüzde de değişmeden kabul gören somut olmayan kültürel miras öğeleridir. Bölge insanının sahiplendiği bu ritüeller önemli birer sosyalleşme alanı olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Bu etkinliklere aktif ve pasif katılım sürecinde şehir dışında yaşayanların yıllık izinlerini bir şekilde bu etkinliklere göre ayarladıkları tespit edilmiştir. Atmacacılıkta bireysel katılım ön plana çıkarken boğa güreşlerinde ailecek katılımın öne çıktığı gözlemlenmiştir. Özellikle boğa güreşlerinin bir bayram gibi görüldüğü ve katılım noktasında azami derece önem verildiği belirlenmiştir. Atmacacılık ve boğa güreşleri her ne kadar belirli süreli doğada boş zaman uğraşısı olarak algılsa da tutkunları tarafından boğalar masa üstünde tekrar tekrar güreştirilerek, doğaya geri bırakılan atmacalar ise belleklerde bıraktıkları tavırlarıyla yıl boyunca sohbet konusu yapılarak günlük hayata dâhil edildikleri gözlemlenmiştir.

Her ne kadar dünyada boğa güreşleri dendiği zaman matadorların binlerce kişinin gözü önünde boğaları kılıç darbeleriyle yaralamaları akla gelse de; ülkemizdeki durumun tamamen farklı olduğu tespit edilmiştir. Yaylalarda dövüşüp yaralanma ve ölüm olasılığını ortadan kaldırmak için *güreş yeri* denen düz alanlarda veteriner hekim ve hakemler kontrolünde bir dizi önlem alınarak barıştırma ve tanıştırma ilkesi doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.

Atmacacılıkta *cıbil* boğacılıkta ise *roş* diye bilinen geleneksel besin öğeleriyle sağlıklı ve güçlü hayvanlar yetiştirmek için gösterilen hassasiyet bu geleneklerin bölge insanı için önemine göstermektedir. İlaveten atmacacı, boğacıların bu etkinlikleri bütün zorluklarına rağmen bir yaşam tarzı ve tutku olarak benimseyip, severek yaşattıkları tespit edilmiştir.

6. 1. 2. Tercih Edilme Nedenlerine İlişkin Sonuçlar

Atmacacıların atmacalarıyla, boğacıların boğalarıyla gurur duydukları, çocukları kadar sevdikleri, cesaret ve güç simgesi olarak görmelerinin önemli bir tercih nedeni olduğu gözlemlenmiştir. Atmaca zamanıyla bölge insanın çalışma düzeni karşılaştırıldığında ahenkli bir uyumun bulunması ve bölge insanın sürekli olarak doğanın içinde bulunma isteği tercih edilme noktasında önemli faktörlerdendir. Boğa güreşlerinin, doğal yaşamın bir gereği olan lider seçimini kültür ögesiyle harmanlaması ve bu etkinlikler esnasında bireyin ait olduğu doğayla bütünleşmesi için bir fırsat sunması tercih edilme nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca festivallerin yerel tv kanallarınca canlı olarak yayınlanması ve devlet büyüklerinin katılımı etkinliklerin tercih edilmesine katkı sağladığı söylenebilir.

6. 1. 3. Mevcut Sorunlarına İlişkin Sonuçlar

Atmacacılık konusundaki yasal zorunlulukların (usta atmacacı sertifikası, vize) ücretli olması atmacacı sayısında düşüşe neden olduğu belirlenmiştir. Atmaca hastalıkları konusunda sağlık kuruluşları ve üniversitelerin atmacalar üzerinde bazı testler yaptığı fakat kalıcı bir çözüm üretilmemesi ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Hızla azalan avlanma sahaları ve teknolojik gelişmeler atmaca kültürünün gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılmasını engellemektedir. Atmacacılığın dünyada kabul gören bir kültür olmasına rağmen kendi ülkesinde yeterince ilgi görmemesi atmaca tutkunlarını derinden üzdüğü gözlemlenmiştir.

Boğa güreşlerinde nadirde olsa sporda centilmenlik anlayışıyla bağdaşmayacak *boynuz bileme, ayı yağı sürmek, rakıllı hamur yedirmek* gibi davranışlara rastlanıldığı tespit edilmiştir. Boğa güreşlerinin kayıt altına alınmadığı, geçmiş yıllara ait bir sonuç merak edildiğinde hafızası güçlü kişilerden yardım istendiği tespit edilmiştir. Boğa güreşlerinde, yerel yönetimler ve sponsorlar desteğiyle organizasyon ve yönetim aşamalarında genel olarak sıkıntı yaşanmazken; tesis konusunda ise maddi imkânsızlıklar nedeniyle, ulaşım, konaklama ve temel ihtiyaçlar bakımından güreş yerlerinin yetersizliği ve bu etkinliklerin gelişmesinin önündeki en önemli neden olarak görülmektedir. Daha büyük ve güçlü boğalar elde etmek amacıyla yapılan melezleme ve suni tohumlama ile yerli ırkların tahrip edildiği, genetiği bozulmuş büyük cüsseli fakat lezzetsiz buzakların yetiştiği belirlenmiştir.

Atmacacılık ve boğa güreşleri turizm açısından yeterince değerlendirilememiştir.

Bütün bu değerlendirmelerden sonra, Doğu Karadeniz bölgesinde yaşatılmakta olan geleneksel rekreatif faaliyetlerin yörede etkili olduğu, geliştirilebileceği, sosyal, kültürel, tanıtım ve turizm alanlarında kullanılabileceği görüşü kabul edilebilir.

6. 2. Öneriler

Bu bölümde, araştırmanın sonuçlarına dayalı ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

6. 2. 1. 1. Potansiyellerinin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

- Güreş yerinin arena olarak adlandırılmasına son verilmelidir. Zira arena kavramı içerisinde şiddet barındırmaktadır. Oysa geleneksel boğa güreşlerinin temeli barıştırmak, tanıştırmak gibi kavramlara dayanmaktadır.
- Bölgede atmaca hastalıklarıyla mücadele edebilecek rehabilitasyon merkezi kurulabilir.
- Boğa güreş festivalleri gibi özgün bir halde avcı kuşlar festivallerinin de (Festival of Falconry / fotoğraf 8,9,10) Türkiye'de ait olduğu topraklarda yapılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- *Usta Atmacacı* belgesi gibi boğacılar içinde benzer bir belge düzenlenebilir.
- Boğa güreşlerine katılan ve derece giren boğalar kayıt altına alınmalı, hatta mümkün mertebe hafızalardaki verilerle geçmişe yönelik arşiv kayıtları oluşturulmalıdır.
- Alternatif turizm cenneti olmak için gerekli tüm özelliklere sahip bölgede *atmacacılık* ve *boğa güreşleri* özgün ürünler olarak geleneksel gösterilere dönüştürülerek turist çekmek için etkili bir pazarlama unsuru olabilir.
- Atmacacı kahvehanelerinin bölgeye özgü öğelerle otantik bir şekilde dizayn edilerek günübirlik turist kabilelerinin ziyaret edebileceği bir ortama dönüştürülebilirler. Ayrıca konaklamalı gelen turistler için kısa bir eğitim programı hazırlanarak usta atmacacı nezaretinde atmaca ile avlanma olanağı tanınması bir turizm geliri olabilir. Hatta bölgenin tanıtımına çok ciddi katkı sağlayabilir.
- Güreş yerleri çevre düzenlemesi, alt yapı, otopark, ulaşım ve konaklama gibi imkânlarının yeterli düzeyde olduğu çok amaçlı modern tesisler olarak tasarlanması izleyici sayısını arttıracaktır. Ayrıca güreş yeri tesislerinin ulaşımı kolay bir yerde inşa edilmesi halinde kışın buz pateni pisti olarak değerlendirilebilmekle birlikte bölgede önemli ihtiyaç olan sosyal ve spor tesisleri olarak yıl boyunca kullanılabilirler.

- Boğa güreşleri, yakın bölgelerde tüm kategorilerde (birbirinden bağımsız müsabakalar) yapmak yerine her bölgede sadece bir kategori olmak üzere aynı müsabakanın etapları şeklinde yapılabilir. Bu bağlamda bir boğanın birden fazla güreş festivalline katılmasının önüne geçilebilir. Ayrıca festivallerde farklı etkinlikler için de zaman ayrılabilir. Bu durum festivallerin içerik yönünden zenginleşmesini sağlayarak seyirci sayısında ciddi bir artış sağlayabilir.

6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Boğa güreşleri ve atmacacılık etkinliklerine aktif ve pasif katılımcıları üzerinde mutluluk anketi uygulanabilir.
- İnsanların boş zaman etkinliklerine katılımında kültürel değerler barındıran aktiviteler ile yaşam koşullarının sunduğu boş zaman aktivitelerinin tercih nedenleri incelenebilir.
- Bölgenin mevcut koşulları incelenerek çok amaçlı boğa güreş tesisleri yapımında yol haritası olabilecek detaylı bir çalışma yapılabilir.
- Atmacacılık kategorisi altında atmacacı sohbetleri kavramına yer verilebilir.
- Boğaların melezzleştirilmesi sonucu ortaya çıkan yapısal ve fiziksel farklılıkların pozitif ve negatif yönleri incelenebilir.
- Güreşleri katılan turistlerin seyahat tarihlerinin ve bölgenin tercih edilmesinde boğa güreşlerinin etkisi incelenebilir.
- Atmacacı ve boğacıların çoğunluğunun genel olarak sigara kullanmalarına rağmen fit ve güçlü denebilecek bir bedene sahip oldukları gözlemlenmiştir. Bu durumun yapılan etkinliklerle ilgisi üzerine bir araştırma yapılabilir.
- Uzun yıllardan beri yapılmakta olan boğa güreşleri festivallerinin verimliliğini arttıracak çalışmalara yer verilebilir.
- Sadece atmaca ve boğa sohbetlerini konu alan bir çalışma yapılabilir.
- Araştırma kapsamının genişliği bütünselliği zedelediği bundan sonraki çalışmalarda konunun belli açılardan ele alıp o yönler üzerinde durulması bütünsellik açısından yararlı olabilir.

7. KAYNAKLAR

- Aliyeva, A. (2013). XVIII Yüzyılda boğa güreşleri imgesinin edebiyata yansıması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Alparslan T., Kılıçgil E. ve Pınar E. (2003). Türk silahlı kuvvetlerine bağlı Türk hava kuvvetleri komutanlığı karargahında görev yapan askeri personelin boş zaman değerlendirmelerinde sporun yeri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 99-106.
- Akgül, B. M. (2011). Farklı kültürlerdeki bireylerin boş zaman aktivitelerine yönelik tutumların değerlendirilmesi: Ankara-Londra örneği. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aslan, N. (2005). *Üniversite öğrencilerinin boş zaman değerlendirme eğilimi: öğretmen yetiştiren kurumlarda karşılaştırmalı bir araştırma*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Aşan, K. (2013). Doğa deneyimleri, açık alan rekreasyon güdüleri ve tatil aktivite tercihleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Ataman Yancı, H. B. (2010). Öğretilbilir zihinsel engeli olan çocukların ruhsal ve sosyal yönden uyumunda sportif rekreasyonun önemi. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aydemir, A. (2013). Kutadgu bilig ve divanü lugati't Türk'te kuşlar. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6, 271-297.
- Aydoğan, F. (2000). *Medya ve serbest zaman*. İstanbul: Om Yayınevi.
- Baltaş, A. ve Baltas, Z. (1987). *Başarılı ve sağlıklı olmak için stres ve başarı yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Binarbaşı, S. (2006). Kütahya ilinde ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının tespiti ve incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Bülbül, T. (2012). Yükseköğretimde okul terki: nedenler ve çözümler. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 166, 219-235.
- Cevahircioğlu, B. (2007). Efes ile ilk adım basketbol okulları projesine katılan 9-15 yaş grubu çocukların rekreasyon aktivitelerine katılımlarının değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Çakır, C. Ş. (2010). Somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Çoruhlu, Y. (1997). Türk sanatında av sembolizmi. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 76, 13-25.
- Ergül, O. K. (2008). Üniversite gençliğinin sportif rekreasyon etkinliklerine yönelik ilgileri ve katılma düzeylerinin belirlenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Erkal, M. (1982). *Sosyolojik açıdan spor*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Gökalp, H. (2007). Gençliğin boş zamanlarını değerlendirmesinde spor faaliyetlerinin yeri ve önemi (Tunceli ili örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Gökdeniz, A. (2003). *Bos zaman & rekreasyon yönetimi örnek animasyon uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Göral, Ş. (2013). İnternet ortamında geçirilen boş zamanın üniversite öğrencilerinin mutluluk ve yaşam doyumu değerlerine etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gülbahçe, Ö. (1996). Boş zamanları değerlendirme alışkanlıkları (Türkiye örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Güngörmüş, H. A. (2007). Özel sağlık-spor merkezlerinden hizmet alan bireyleri rekreasyonel egzersize güdüleyen faktörler. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Güvenç, B. (1994). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hazar, A. (2003). *Rekreasyon ve animasyon*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon boş zamanları değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karaküçük, S. ve Gürbüz, B. (2007). *Rekreasyon ve kentlileşme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karaküçük, S. (2005). *Rekreasyon boş zamanları değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karaküçük, S. (1999). *Rekreasyon boş zamanları değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Katırcıoğlu, A. (1999). Yerel yönetimlerin (belediyelerin) rekreatif faaliyetlere yaklaşım ve uygulamaları bakımından değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Kaya, M. (2009). Dede korkut kitabı ve manas destanlarında av. *Tematik Türkoloji Dergisi*, 1, 96-106.
- Kayakıran, R. (2012, Şubat). Deve ve Boğa Güreşleri, Turizm Gazetesi, <http://kariyer.turizmgazetesi.com/articles/article.aspx?id=20105> adresinden 20 Aralık 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Kılbaş Köktaş, Ş. (2004). *Rekreasyon boş zamanı değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Koca, C. (2006). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal ve kültürel yeniden üretim. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Koçan, N. (2007). Geleneksel sporlarımızdan cirit'in rekreasyon amacı ile günümüze uyarlanması. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 2, 31-37.
- Kurtar, C. (2012). Kentsel kültürel miras yönetimi ve rekreasyonla ilişkisi: Ankara hamamönü örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Mutlu, İ. (2008). Egzersiz yapan kişilerin boş zamanlarına yönelik tutumları üzerine bir araştırma: Kayseri ili örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Ömür, B. (2006). Rekreasyon yönetiminde rekreasyon programının yönetsel süreçlerinin değerlendirilmesi: Düzce-Akçakoca festival programı örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Önal, Ü. (2012, Kasım). Boğa Güreşleri Tarihi, Çoruh Postası, <http://www.coruhpostasi.net/haber/2220/boga-gureslerinin-tarihini-arastirdi.html> adresinden 22 Nisan 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Özel, E. (2004). Çanakkale ili doğal ve kültürel potansiyelinin turizm ve rekreasyonel kullanım yönünden incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Özgüç, N. (2003). *Turizm coğrafyası: özellikler ve bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Suiçmez, H. (2000). Türkiye ve İngilteredeki sportif rekreasyon yöneticilerinin karakteristik özellikleri. Yayınlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Sun, O. (1985). *İşletme düzeyinde ormandan çok yönlü yararlanmanın saptanması*. Teknik Bülten Serisi No: 164. Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Tatar, G. (2000). Turizm ve rekreasyon açısından Karadeniz Ereğli cehennemağzı mağaralarının kullanıcı ilişkilerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Tekeli, İ. (2009). *Kültür politikaları ve insan hakları bağlamında doğal ve tarihi çevreyi korumak*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tel, M. (2007). Öğretim üyelerinin boş zaman etkinlikleri üzerine sosyolojik bir araştırma: Doğu Anadolu örneği. Yayınlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Tezcan, M. (1994). *Boş zamanları değerlendirme sosyolojisi*. Ankara: Atilla Kitabevi.
- Tezcan, N. (2007). Rekreasyon etkinliklerinin çalışanların performansları üzerine etkilerinin incelenmesi: Kocaeli Trakya birlik. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Adapazarı.
- Türkmen, N. (2009). Avcı kuş ikonografisi ve hünername'deki betimlemeleri. *Tematik Türkoloji Dergisi*, 1, 79-95.
- Yetiş, Ü. (2008). Ortaöğretim öğrencilerinin boş zaman değerlendirme eğilimleri (Ankara örneği). Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yeşilbursa, C. C. (2011). Sosyal bilgilerde miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarına ve akademik başarılarına etkisi. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

URL-1, www.turkishairlines.com/tr-cy/skylife/makaleler/2007/agustos/atmaca-sevdasi 07 Ekim 2014.

URL-2, http://tr.wikipedia.org/wiki/Boğa_güreşi 07 Aralık 2014.

8. EKLER

Ek 1.

Atmacacı Görüşme Formu

Atmacacıların, Atmacacılığa ilişkin görüş ve öneriler nelerdir?

Rize / Artvin

2013

Bölgenin önemli rekreatif etkinliklerden biri olan Atmacacılık ile ilgili bir çalışma yapılmaktadır. Bu görüşmenin amacı, Atmacacılığın, geçmişten günümüze uzanan serüvenini değerlendirebilmek için bu tutkuya gönül vermiş atmacacıların deneyimlerini ve öngörülerini bilimsel bir formata taşıyabilmek. Bu araştırmada ortaya çıkacak sonuçların, bundan sonra konuyla ilgili yapılacak çalışma ve etkinliklerin, niteliklerinin artırılmasına, belki de Atmacacılığın bir hobi olmaktan çıkıp, turizm kapsamında değerlendirilebilmesine katkıda bulunacağı umut edilmektedir.

- Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz soru ya da belirtmek istediğiniz herhangi bir düşünceniz var mı?
- Konuşmalarımızın kaydedilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşme sonunda istemediğiniz bazı bilgileri silebiliriz.
- Görüşmeye devam etmek istiyor musunuz?
- Görüşme yaklaşık olarak 45 dakika sürecek. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

SORULAR

1. Kaç yaşındasınız?
2. Eğitim durumunuz ve mesleğiniz nedir?
3. Nerde oturuyorsunuz? Oturduğunuz evin bahçesi var mı?
4. Atmacacılık dışında ne tür boş zaman etkinliklerine katılırsınız?
5. Kaç yıldır Atmacacılıkla uğraşıyorsunuz atmacayla ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?
6. Atmaca ve Atmacacılıkla ilgili bugüne ne kadar herhangi bir yazılı kaynaktan yararlandınız mı?
7. Yöredeki atmacacıların eğitim, bilgi ve becerileri atmaca neslinin devam edebilmesi ve bu kültürün gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi için yeterli mi?
8. Bir atmacacıda olması gereken bir takım özellikler var mı?
9. Atmacanın çeşitleri var mı?
10. Atmaca ne zaman, nerde yakalanabilir?
11. Atmaca nasıl yakalanır, herhangi bir ön hazırlık gerektiriyor mu?
12. Atmacanın eğitim safhası nasıl gerçekleştirilir?
13. İyi bir atmacayı nasıl tanımlarsınız?

14. Atmaca nasıl beslenir?
15. Atmaca nerde saklanır?
16. Atmacacılığın bir maliyeti var mı?
17. Atmaca ile nasıl avlanılır?
18. Atmacayla hangi kuşlar avlanabilir?
19. Bir atmacacı için atmacanın özel bir anlamı var mı?
20. Mevsim sonunda eldeki atmacalar ne yapılır?
21. Atmaca hastalıkları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
22. Atmacanın yasal statüsü hakkında biraz bilgi verebilir misiniz?

Ek 2.

Boğacı Odak Grup Görüşme Formu

Boğacıların, Boğa Güreşlerine ilişkin görüş ve öneriler nelerdir?

Artvin

2013

Bölgenin önemli rekreatif etkinliklerden biri olan Boğa güreşleri ile ilgili bir çalışma yapılmaktadır. Bu görüşmenin amacı, Boğa güreşlerinin, geçmişten günümüze uzanan serüveni ve günümüzdeki durumunu tanımlayabilmek için katılımcıların deneyimlerini ve öngörülerini bilimsel formata taşıyabilmek. Bu araştırmada ortaya çıkacak sonuçların, bundan sonra konuyla ilgili yapılacak çalışma ve etkinliklerin, niteliklerinin artırılmasına, ayrıca boğa güreşlerine ilişkin yeni veriler ortaya çıkaracağı umut edilmektedir.

- Görüşmeye başlamadan önce somak istediğiniz soru ya da belirtmek istediğiniz herhangi bir düşünceniz var mı?
- Konuşmalarımızın kaydedilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşme sonunda istemediğiniz bazı bilgileri silebiliriz.
- Görüşmeye devam etmek istiyor musunuz?
- Görüşme yaklaşık olarak 1 saat sürecek. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

SORULAR

1. Boğa güreşlerini niçin yapıyorsunuz nasıl başladı?
2. Halk bu güreşlere ne amaçla katılıyor, izleyici kitlesi cinsiyet açısından değerlendirildiğinde nasıl bir sonuç çıkar?
3. Boğa güreşleri dışında ne tür boş zaman etkinliklerine katılırsınız?
4. Bura haricinde boğa güreşleri başka nerelerde yapılıyor?
5. Boğa güreşlerinin olmazsa olmazları neler, güreşler dışında başka eğlenceler var mı?
6. Güreşecek boğa nasıl seçiliyor bunun bir standardı var mı?
7. Boğaların beslenmesi, genel bakım ve antrenmanları hakkında neler söylenebilir?
8. Hakemler nasıl belirlenir, bir güreşte kaç hakem olmalı, hakemlerin ne tür özelliklere sahip olması gerekir?
9. Bir arenada olması gereken bir takım özellikler var mı, neden başka bir yer değil de burası?
10. Güreş nasıl başlar, rakip boğalar neye göre eşleştirilir?
11. Boğaların belli başlı stilleri veya kendilerine has davranışlarından söz edilebilir mi?
12. Yaralanan boğalar için ne tür önlemler alıyorsunuz?
13. Bir boğa kaç yıl güreşebilir?

14. Boğalarda bir cins var mı, özellikle tercih ettiğiniz, mesela şu cins daha iyi güreşiyor diyebileceğiniz?
15. Boğa güreşlerinin yasal statüsü ile ilgili herhangi bir düzenleme var mı?
16. Yarışma formatına ne zaman dönüştü?
17. Organizasyonları nasıl gerçekleştiriyorsunuz?
18. Boğa güreşlerinin en çok konuşulduğu yerler nerelerdir
19. Boğa ile bakıcısı arasında yani kim daha çok ilgileniyorsa bir çeşit bağdan söz edilebilir mi?

Ek 3.

Boğa Güreşleri Seyircisi Görüşme Formu

İzleyicilerin, Boğa Güreşlerine ilişkin görüş ve öneriler nelerdir?

Artvin

2013

Bölgenin önemli rekreatif etkinliklerden biri olan Boğa güreşleri ile ilgili bir çalışma yapılmaktadır. Bu görüşmenin amacı, Boğa güreşlerinin, geçmişten günümüze uzanan serüveni ve günümüzdeki durumunu tanımlayabilmek için katılımcıların deneyimlerini ve öngörülerini bilimsel formata taşıyabilmek. Bu araştırmada ortaya çıkacak sonuçların, bundan sonra konuyla ilgili yapılacak çalışma ve etkinliklerin, niteliklerinin artırılmasına, ayrıca boğa güreşlerine ilişkin yeni veriler ortaya çıkaracağı umut edilmektedir.

- Görüşmeye başlamadan önce somak istediğiniz soru ya da belirtmek istediğiniz herhangi bir düşünceniz var mı?
- Konuşmalarımızın kaydedilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Görüşme sonunda istemediğiniz bazı bilgileri söylebiliriz.
- Görüşmeye devam etmek istiyor musunuz?
- Görüşme yaklaşık olarak 20 dakika sürecek. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

SORULAR

1. Kaç yaşındasınız?
2. Mesleğiniz nedir?
3. Buraya nerden katılıyorsunuz?
4. Neden boğa güreşlerine katılıyorsunuz, neler hissettiriyor, beklentileriniz neler?
5. Boğa güreşlerini ne zamandan beri takip ediyorsunuz, yılda kaç festivale gidersiniz, baştan sona kadar izler misiniz?
6. Boğa güreşlerine kimlerle gelirsiniz, Festival tarihlerinden nasıl haberdar oluyorsunuz?
7. Dikkatinizi en çok ne çekiyor sizi tatmin eden görmek istediğiniz unsurlar nelerdir?
8. Başka ne tür Doğa temalı rekreasyonel etkinliklere katılırsınız?
9. Bölgedeki arenalar hakkında neler söyleyebilirsiniz?
10. Boğa güreşlerin geçmişi ve günümüzdeki durumu hakkında neler söyleyebilirsiniz?
11. Boğa güreşi organizasyonları hakkında neler düşünüyorsunuz?
12. Günü birlik mi geldiniz, nerde konaklıyorsunuz?
13. İzleyiciler organizasyonları sürekli takip ederler mi, boş zamanlarınızı boğa güreşlerini izlemek için ayarlar mısınız?

Ek 4.

Gözlem Formu

- 1. Bölgede aktivitelerin gerçekleştiği fiziksel ortamların tanımlanması**
 - a. Atmacaların yakalanma bölgeleri
 - b. Atmaca ile avlanma alanları
 - c. Boğa güreşi alanları
 - d. Boğa besleme alanları
- 2. Katılımcıların beklentileri**
 - a. Atmacacıların atmaca ile ilişkileri
 - b. Boğacıların boğalarına karşı hisleri
 - c. Pasif katılımcıların (seyircilerin) beklentileri
- 3. Sosyal ortamın tanımlanması**
 - a. Atmaca dernekleri ve atmaca sohbetleri
 - b. Atmacacıların birlikte ava gitmesi av süresince gerçekleşen sohbetler
 - c. Boğa güreşlerde karşılaşılan eski dostlar
 - d. Boğa sohbetleri
- 4. Güreş yeri ve mevcut olanakların değerlendirilmesi**
 - a. Ulaşım durumu
 - b. Park problemi
 - c. Hayvan barınakları
 - d. Tribün
- 5. Konaklama**
 - a. Atmacaların geçiş güzergâhı üzerindeki dağlarda konaklamalar
 - b. Boğa güreşleri festivalleri süresince arena çevresindeki konaklamalar
- 6. Organizasyonun ve yönetim süreci**
- 7. Kültürel öğelerin gözlenmesi**
- 8. Gözlem zorluklarının ve deneyimlerinin gözlenmesi**

Ek 5.
Etkinliklere Ait Fotoğraflar

Fotoğraf 1. Sahibine tabii olma aşamasındaki acemi bir atmaca ile usta atmacacı

Fotoğraf 2. Usta atmacacının kolunda avlanmak için sabırsızlanan atmaca

Fotoğraf 3. Usta atmacacıları izleyen acemiler

Fotoğraf 4. Av sonrası usta atmacacılar

Fotoğraf 5. Tenta

Fotoğraf 6. Tenta'da kızs ırtl örümcek kuşu ile atmaca yakalanmasını görüntülemeye çalışan fotoğrafçı

Fotoğraf 7. Atmacacılık kültürünü koruma ve yaşatma derneği toplantısı (Arhavi)

Fotoğraf 8. Uluslararası yırtıcı kuşlar festival afişi

Fotoğraf 9. Uluslararası yırtıcı kuşlar festival seremonisi

Fotoğraf 10. Uluslararası yırtıcı kuşlar festivali Türkiye ve Türkmenistan kabileleri

Fotoğraf 11. Artvin / Kafkasör boğa güreşleri

Fotoğraf 12. Boğa güreşleri seyircisi -1

Fotoğraf 13. Boğa güreşleri seyircisi - 2

Fotoğraf 14. Halk oyunları gösterisi

9. ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı, 1982 yılında Pazar'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Pazar'da tamamladı. 2005 yılında başladığı Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Rekreasyon bölümünden 2009 yılında mezun oldu. 2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Aynı zamanda Anadolu Vaşakları Spor ve Rekreasyon Kulübü'nde yönetim kurulu başkanlığı görevini de sürdürmektedir. Araştırmacının yabancı dili İngilizcedir.

E – posta : alicanca@yahoo.com, muhammetalicanca@hotmail.com